सूरतुल फ़ातिहा-१

سُوْرَةُ الْفَاتِحَةِ

सूर: फ़ातिहा[१] मक्कामा अवतरित भयो,[२] यसमा सात आयत छन् ।[३]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ①

(१) अल्लाह बडो दयावान अति करूणामयीको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु ।[४]

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ②

(२) सबै प्रशंसा[५] अल्लाह सर्वलोकको पालनकर्ताको लागि छ ।[६]

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ③

(३) बडो दयावान अति करूणामयी छ[७]

مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ④

(४) निर्णयका दिन (क़यामत) को स्वामी छ[८]

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ⑤

(५) हामी तिम्रै इबादत (उपासना) गर्दछौं तथा तिमीसितै सहायता माँग्दछौं[९]

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ⑥

(६) हामीलाई सोझो (सत्य) बाटो देखाउ[१०]

صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ⑦

(७) तिनीहरुको बाटो जसमाथि तिमीले उपकार गर्‍यौ[११] तिनीहरुको होइन जसमाथि प्रकोप भयो तथा, न पथ-विचलितहरुको ।[१२]

---

[१] सूर: फातिहा पवित्र कुरआनको प्रथम सूर: हो। हदीसहरुमा यसको अति नै महत्व बर्णन गरिएको छ। فاتحة फ़ातिहाको अर्थ 'आरम्भ' हो, यसैले यसलाई الفاتحة अलफ़ातिहा अर्थात् 'फातिहतुल किताब' भनिन्छ। यसका अन्य कैयन् नामहरु पनि हदीसहरुबाट प्रमाणित छन्– जस्तै उम्मुल कुरआन, अस्सबउल मसानी, अल कुरआनुल अजीम, अर्रुक़िया الرقية (मंत्र), जस्तो कि एक सहाबीले एउटा विच्छीले डसेकालाई यसबाट मंत्र गर्दा त्यो व्यक्ति स्वस्थ भइहाल्यो । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सोध्नु भयो तिमीलाई कसरी ज्ञान भयो कि यो मंत्र हो ? तथा अन्य नाम छन्। यसको अर्को महत्वपूर्ण नाम الصلاة (अस्सलात) पनि हो, जस्तो कि एउटा हदीस क़ुदसीमा छ, अल्लाह तआलाको कथन छ :

«قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي».

"मैले सलात (नमाज़) लाई आफु तथा आफ्नो उपासकको बीच विभाजित गरिदिएको छु।"

(अलहदीस, सहीह मुस्लिम, किताबुल सलात)

अभिप्राय सूरः फ़ातिहा हो, जसको आधा भाग अल्लाहको स्तुति-प्रशंसा तथा त्यसको दयालुता, पालन-पोषण एवं न्याय तथा राज्यको बर्णनमा छ, तथा आधा भागमा प्रार्थना-विनय छ जुनकि उपासक अल्लाहसित गर्दछ। यस हदीसमा सूरः फ़ातिहालाई "नमाज़बाट" व्यंजित गरिएको छ, जसबाट विदित हुन्छ नमाज़मा यसलाई पढ्नु अनिवार्य छ। जस्तो नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका कथनहरुबाट राम्ररी स्पष्ट गरिदिइएको छ।

«لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَّمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

"त्यस व्यक्तिको नमाज़ पूरा हुँदैन, जसले सूरः फ़ातिहा पढेन"।

(सहीह बुख़ारी तथा सहीह मुस्लिम)

यस हदीसमा مَن (जुन व्यक्ति) साधारण शब्द हो, जसमा प्रत्येक नमाज़ी सम्मिलित छ। एक्लो होस् अथवा इमामको पछाडी मुक्तदी (अनुयायी), सिर्री (मसिनो स्वरमा) नमाज़ होस् अथवा जहरी (ठूलो स्वरको) नमाज़। अनिवार्य (फर्ज़) नमाज़ होस् अथवा नफ्ल (स्वेच्छाले) प्रत्येक नमाज़ीको लागि सूरः फ़ातिहा पढ्नु अनिवार्य छ। यसको साधारणताको समर्थन त्यस हदीसबाट हुन्छ जसमा यो उल्लेख गरिएको छ कि एक पटक फर्ज़को नमाज़मा केही सहावा पनि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसँग कुर्आन पढ्दै गरे जसको कारणले उहाँलाई पढ्न अफठ्यारो भइ हाल्यो। नमाज़ समाप्त भए पछि हजूर (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले प्रश्न गर्नुभयो : के तिमीहरु पनि साथ-साथै पढिराखेको हो ? उनीहरुले स्वीकार गरे पछि हजुर (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो :

«لَا تَفْعَلُوْا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلٰوةَ لِمَنْ لَّمْ يَقْرَأْ بِهَا»

"तिमीहरु यसो न गर (अर्थात् सँगसँगै पढ्ने न गर) तर हो, सूरः फ़ातिहा अवश्य पढ्दै गर, किनभने यो नपढिकन नमाज़ हुँदैन" (अबूदाऊद, नसाई र तिर्मिजी) यस प्रकार अबू हुरैराले भन्नुभयो कि नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो :

«مَنْ صَلّٰى صَلٰوةً لَمْ يَقْرَأْ فِيْهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ، فَهِيَ خِدَاجٌ - ثَلَاثًا - غَيْرُ تَمَامٍ».

जसले बिना सूरः फ़ातिहा नमाज़ पढ्यो, त्यो नमाज़ अधुरो छ। तीन पटक नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो।

अबू हुरैरासित भनियो :

(إِنَّا نَكُوْنُ وَرَآءَ الإِمَامِ)

"इमामको पछाडी पनि हामी नमाज़ पढ्दछौं"

त्यसबेला हामी के गरौं ? अबु हुरैराले भन्नुभयो :

(اِقْرَأْ بِهَا فِيْ نَفْسِكَ)

'इमामको पछाडि तिमी सूर: फ़ातिहा आफ्नो मनमा पढ ।' (सहीह मुस्लिम)

उपर्युक्त दुबै हदीसहरुबाट स्पष्ट भइहाल्यो, जस्तो कि कुर्आन मजीदमा छ :

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْءَانُ فَاسْتَمِعُوا لَهُۥ وَأَنصِتُوا﴾

"जब कुर्आन पढिन्छ तब सुन र चुप रह ।"

(अल अअ्राफ़, २०४)

तथा हदीस «وَإِذَا قَرَأَ فَأَنصِتُوا» (यदि सहीह छ) 'जब इमाम पढ्छ त्यतिखेर चुप रह' को अभिप्राय यो हो जहरी नमाज़हरुमा मुक्तदी सूर: फ़ातिहा बाहेक शेष क़िराअत (पाठन) चुप रहेर सुनोस्, इमामको साथमा न पढोस् । अथवा इमाम सूर: फ़ातिहाका आयतहरु रोकी-रोकी पढोस् ताकि मुक्तदी पनि सहीह हदीसहरुका अनुसार सूर: फ़ातिहा पढ्न सकोस्, अथवा इमाम सूर: फ़ातिहा पछि यति बेरसम्म रुकोस् कि मुक्तदीले पनि सूर: फ़ातिहा पढि हालोस् । यस प्रकार आयत तथा हदीसहरुमा الحمد لله कुनै प्रतिकूलाता हुँदैन, दुबैको पालना भइहाल्छ, जबकि सूर: फ़ातिहाबाट रोक्नाले यो कुरा सिद्ध हुन्छ कि कुर्आन र सहीह हदीसहरुमा प्रतिकूलता छ । तथा दुबैमध्ये एउटाको पालना हुन सक्तछ, एउटै समयमा दुवैको पालना संभव छैन । यस विषयमा विवरणको लागि हेर्नुस्,'तहक़ीकुल कलाम',संकलन मौलाना अब्दुर्रहमान मुबारकपुरी, 'तौजीहुल कलाम' मौलाना इरशादुल हक असरी आदि । तथा हेर्नुस् सूर: आराफ आयत नं. २०४ को भाष्य ।

२ यो सूर: मक्की हो । मक्की वा मदनीको अभिप्राय के हो भने जुन सूरतहरु हिजरत (१३ नबूवत) भन्दा पहिला अवतरित भए ती मक्की हुन्, चाहे तिनको अवतरण मक्कामा भयो अथवा त्यसको आस-पासमा । मदनी ती सूरतहरु हुन् जुनकि हिज़रत पश्चात अवतरित भएका हुन् चाहे मदीना अथवा त्यसका सीमावर्ती क्षेत्रहरुमा अवतरित भएका हुन् अथवा तिनीबाट टाढा । यहाँ सम्मकि मक्का तथा त्यसको आस पासमा नै किन न अवतरित भएका हुन् ।

३ بسم الله को विषयमा मतभेद छ कि यो प्रत्येक सूर:को आयत हो अथवा प्रत्येक सूर:को आयतको अंश अथवा सूर: फ़ातिहाको एउटा आयात हो अथवा कुनै पनि सूर:को स्थायी आयत होइन । यसलाई मात्र प्रत्येक सूर:लाई छुट्याउनको निम्ति सूर:हरुको आरम्भमा लेखिन्छ ।

मक्का तथा कूफाका कारीहरुले यसलाई सूरः फातिहा सहित प्रत्येक सूरःको आयत मानेका छन् । जबकि मदीना, बसरा तथा शामका कारीहरुले यसलाई कुनै पनि आयतको सूरत मानेका छैनन्, सूरः नमल आयत ३० बाहेक, जसमा सर्वसम्मतिले बिस्मिल्लाहलाई بسم الله त्यसको अंश मानिएको छ । यसैप्रकार जहरी नमाज़हरुमा यसलाई उच्च स्वरले पढ्ने समबन्धमा पनि मतभेद छ । केही यसलाई उच्च स्वरमा पढ्ने कुरोलाई मान्दछन् तथा केही मसिनो स्वरमा । (फ़तहुल क़दीर) ।धेरै जसो विद्वानहरुले सानो आवाजमा पढ्ने कुरालाई प्रधानता दिएका छन्, तैपनि उच्च स्वरमा पढ्नु पनि उचित (जायज़) छ ।

[४] बिस्मिल्लाह بسم الله को आरम्भमा اقرأ अक्रओ अथवा ابدأ अबदा अथवा أتلو अतलु लुप्त छ अर्थात् अल्लाहको नामबाट पढ्दछु अथवा आरम्भ गर्दछु अथवा पाठ गर्दछु, प्रत्येक महत्वपुर्ण काम गर्ने बेलामा بسم الله बिस्मिल्लाह पढ्न माथि जोड दिइएको छ । यसकारण आदेश दिइयो कि खानु, वद्य, वजु तथा सम्भोग गर्नुभन्दा पहिले बिसमिल्लाह पढ, तैपनि पवित्र कुरआन पढ्ने समयमा औजुबिल्लाह मिनश्शैतानिर्ररजीम أعوذ بالله من الشيطان الرجيم पढ्नु अनिवार्य छ ।

﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾

"पवित्र कुर्आन पढ्न थाल्दा धिक्कृत शैतानदेखि अल्लाहको शरण माँग ।"(*अन्नहल, ९६*)

[५] अल्हमदु الحمد मा ال (अल) 'सर्व' अथवा विशेषको अर्थमा छ, अर्थात् सम्पूर्ण प्रशंसाहरु अल्लाहका लागि छन् अथवा त्यसैको लागि विशेष छन्, किनकि वास्तवमा प्रशंसाको पात्र तथा योग्य मात्र अल्लाह तआला नै छ । कसैमा कुनै राम्रो गुण एवं अर्हता छ भने, त्यो पनि अल्लाहले नै सृष्टि गरेको छ । अत: स्तुति तथा प्रशंसाको पात्र पनि त्यही नै छ । अल्लाह (الله), यो अल्लाहको बाचक संज्ञा हो । यसको प्रयोग अरु कसैको लागि बैध छैन । الحمد لله 'अल्हमदुलिल्लाहे' यो कृतज्ञता प्रकट गर्ने शब्द हो । यसको हदीसहरुमा बडो प्रधानता वर्णन गरिएको छ, एक हदीसमा لا إله إلا الله (ला इलाहा इल्लल्लाहा) लाई सर्वोत्तम स्मरण तथा الحمد لله (अल्हमदुलिल्लाह) लाई सर्वोत्तम प्रार्थना भनिएको छ । (*तिर्मिजी, नसाई आदि*) । सहीह मुस्लिम तथा नसाईको हदीसमा छ । الحمد لله تملأ الميزان - الحمد मीज़ान (तुला) लाई भरिदिन्छ । यसकारण एक हदीसमा वर्णन छ कि अल्लाह यसलाई रुचाउँछ कि प्रत्येक खाने तथा पिउने कुरामा उपासकले अल्लाहको हम्द (कृतज्ञता) प्रकट गरास् ।

[६] رب (रब), अल्लाहका शुभ-नामहरु मध्ये एउटा नाम हो । यसको अर्थ हो, प्रत्येक वस्तुको सृष्टि गरी त्यसका आवश्यकताहरुलाई सुलभ गराउनेवाला तथा त्यसलाई पूर्णतासम्म पुऱ्याउनेवाला । यसको प्रयोग अरु कसैको लागि वैध (जायज़) छैन । عالمين आलमीन عالم आलम (लोक) को बहुबचन हो, त्यसो त सम्पूर्ण सृष्टिको संयोगलाई आलम भनिन्छ, यसकारण यसको बहुवचन ल्याइँदैन, किन्तु त्यसको पूर्ण पालनकर्ता हुने कुरोलाई प्रकाशित गर्नको निम्ति, 'आलम' को पनि बहुवचन

प्रयोग गरिएको छ, जसबाट अभिप्रेत सृष्टिका अलग-अलग जातिहरु छन्, जस्तो जिन्नको आलम, मानव जातिको आलम, फरिश्ताहरुको आलम, जीव-जन्तुको आलम; पंक्षीहरुको आलम आदि। यी सबैका आवश्यकताहरु एक-अर्कासित भिन्न छन्, किन्तु رب العالمين (समस्त जगत्को प्रभु) सबैका आवश्यकताहरु, उनीहरुको स्थिति, स्थान, उनीहरुको प्रकृति तथा शरीरको अनुसार उपलब्ध गराउँछ ।

७ رحمن (*रहमान*) फअ्लानको आधार (ओज़न) तथा رحيم (*रहीम*) फईलको ओज़नमा छ, दुबै अत्युक्तिका रुप हुन् । यी दुबैमा अधिकता तथा नित्यताको अर्थ पाइन्छ, अर्थात् अल्लाह तआ़ला अति दयानिधि छ । त्यसको यो गुण त्यसका अन्य शुभ गुणहरु जस्तै नित्य छ । केही विद्वानहरुको भनाई छ कि रहमानमा, रहीमको अपेक्षा अधिक (धेरै) अत्युक्ति छ । यसैकारण (रहमानुद्दुनियाँ वल आख़िरा) رحمن الدنيا والآخرة भनिन्छ अर्थात् संसार र अन्तिम दिन दुबैको रहमान संसारमा उसको दया सर्वसाधारणको लागि छ, जसबाट विना विशेषता काफ़िर तथा मुसलमान सबै लाभान्वित भइराखेका छन् । तथा परलोकमा त्यो मात्रै रहीम हुनेछ, अर्थात् त्यसको दया मात्रै ईमानवालाहरुको लागि विशेष हुनेछ ।

८ संसारमा पनि यद्यपि कर्म-दण्डको क्रम एक सीमा सम्म प्रचलित रहन्छ तैपनि यसको पूर्ण अविभीव परलोकमा हुनेछ तथा अल्लाह तआ़लाले प्रत्येकलाई त्यसको राम्रो तथा नराम्रो कर्मको पूर्ण पुरस्कार अथवा दण्ड दिनेछ । यसैप्रकार संसारमा कैयन् मानिसहरुको पासमा साधनहरुका आधीन अधिकार हुन्छन् तर परलोकमा सबै अधिकारको स्वामी मात्र तथा मात्र परमेश्वर (अल्लाह तआ़ला) नै हुनेछ । अल्लाहले त्यस दिन भन्नेछ : لمن الملك اليوم (आज कसको राज्य छ ?) अनि त्यसैले उत्तर दिनेछ لله الواحد القهار (केवल एक प्रभुत्वशाली अल्लाहको)

﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ﴾

"त्यस दिन कुनै व्यक्ति कसैको लागि अधिका.र प्राप्त हुने छैन, सबै कुराहरु अल्लाहका हाथमा हुनेछन् ।" *(अल इन्फतार)*

९ इवादतको अर्थ हो, कसैको प्रसन्नताको लागि अति विनम्रता, विवशता तथा विनयको प्रदर्शन, तथा इब्ने कसीरको कथनानुसार धर्ममा पूर्ण-प्रेम, विनम्रता तथा भयको संग्रहको नाम हो अर्थात् जो संग प्रेम पनि होस् तथा त्यसको शक्तिको अगाडि लाचारी तथा विवशताको प्रदर्शन पनि, तथा साधनहरु अथवा अप्रत्यक्ष साधनबारे त्यसको पकडको भय पनि होस् । सोझो वाक्य نعبدك و نستعينك (हामी तिम्रो आराधना गर्दछौं तथा तिमीसित सहायता माँगदछौं) किन्तु अल्लाहले यहाँ दोस्रो कारकलाई क्रियाभन्दा पहिले गरेर ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ आदेश गऱ्यो । उद्देश्य विशेषता पैदा गर्नु हो, अर्थात् हामी तिम्रै उपासना गर्दछौं तथा तिमीसित नै सहायता चाहन्छौं । आराधना अल्लाह बाहेक कुनै अर्कोको वैध छैन

न सहायता नै कोहीसँग माग्नु जायज (मान्य) छ । यी शब्दहरुबाट शिर्कको ढोका बन्द गरिदिइएको छ, तर जसको हृदयमा शिर्कको रोग पसिसकेको छ, त्यो बिना साधन तथा साधना हानि सहायता चाहनुको अन्तरलाई अन्देखि गरेर जनतालाई भ्रममा पारिदिन्छन् तथा भन्दछन्, हेर हामी रोगी हुँदा डाक्टरको सहायता लिन्छौं, पत्नीसित सहायता माँग्दछौं, ड्राइवर (चालक) तथा अन्य व्यक्तिहरुबाट सहायता लिन्छौं । यसप्रकार उनीहरु यो विश्वास दिलाउँछन् कि अल्लाहबाहेक अरुको सहायता माँग्नु बैध छ । हुन त साधना, हानि एक-अर्कासित सहायता चाहनु र गर्नु शिर्क होइन । यो त अल्लाहले बनाएको व्यवस्था हो, जसमा सारा काम प्रत्यक्ष साधनहरुका अनुकुल नै हुन्छन् । यहाँसम्मकि अम्बिया (नबीहरु) पनि मानिसहरुको सहायता प्राप्त गर्दछन्, ईशदूत ईसा (अलैहिस्सलाम) ले भन्नुभयो :

﴿مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾

"अल्लाहको धर्मको निम्ति को मेरो सहायक छ ?" *(अस् सफ्फ)*

तथा अल्लाह तआलाले ईमानवालासित भन्नुभयो :

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ﴾

"पुण्य तथा संयमका कामहरुमा एक-अर्कालाई सहायता गर ।"

(अल-मायेदा, २)

स्पष्ट छ कि यो परस्पर सहायता न निषेध छ न शिर्क बरु अभीष्ट एवं प्रशंसनीय छ । यसको पारिभाषित शिर्कसित के सम्बन्ध ? शिर्क त यो हो कि यस्तो व्यक्तिसित सहायता माँगियोस् जो देखापर्ने साधनहरुलाई दृष्टिगत गर्दा सहायता गर्न सक्दैन जस्तो कुनै मरेकालाई सहायताको लागि पुकार्नु, त्यसलाई दु:खहारी तथा कार्यक्षम सम्झनु, त्यसलाई हानिकारक तथा लाभदायक मान्नु, टाढा तथा समीपस्थ प्रत्येकको गुहार सुन्ने क्षमतासित युक्त स्वीकार गर्नु । यसको नाम हो बिना (उपरो) साधनहरुद्वारा सहायता चाहनु, तथा जस्तो ईश्वरीय गुणहरुसित युक्त मान्नु, यसैको नाम शिर्क हो जुन अवलिया (धर्मात्माहरुको) प्रेमको नाममा मुसलमान देशहरुमा व्याप्त छ । أعاذنا الله منه

तौहीदका तीन भेद

यस अवसरमा तौहीदको तीन प्रकारको पनि संक्षिप्त बर्णन गर्नु उचित देखिन्छ। यी भेद हुन् : (क) तौहीद रुबूबियत (ख) तौहीद उलूहियत (ग) तौहीद अस्मा व सिफात

(क) – ***"तौहीद रुबूबियत"*** को अभिप्राय यो हो कि यस विश्वको विधाता, स्वामी, अन्नदाता तथा व्यवस्थापक मात्र अल्लाह हो। यस तौहीद (एकेश्वरवाद) लाई नास्तिक, अनिश्वरवादीहरू बाहेक सबै मान्दछन्। यहाँ सम्मकि मिश्रणवादी (मुश्रिकीन) पनि यसलाई स्वीकार गर्दछन् तथा भनिराखेका छन्, जस्तो कि पवित्र कुरआनले बहुदेववादीहरुले स्वीकार गरेको वर्णन यसरी गरेको छ :

﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾

हे (पैगम्बर !) यिनीहरुसित प्रश्न गर्नुस् कि तिमीलाई आकाश र धर्तीमा जीविका कसले प्रदान गर्दछ अथवा (तिम्रा) कान र आँखाहरुको स्वामी को हो तथा निर्जीवबाट जीव एवं जीवबाट निर्जीवलाई कसले सृष्टि गर्दछ तथा सांसारिक कार्यहरुको व्यवस्था कसले गर्दछ ? तुरुन्त भनिदिनेछन् कि अल्लाह। (अर्थात्) यी सबैको कर्ता अल्लाह हो। *(सूरः यूनुस-३१)*

अन्य ठाउँमा अल्लाहको आदेश छ :

﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ﴾

"यदि तपाईं उनीहरुसित प्रश्न गर्नुहुन्छ कि आकाश तथा धर्तीको रचयिता को हो ? त अवश्य भन्नेछन् कि अल्लाह।" *(अज् जुमर -३८)*

एउटा अर्को ठाउँमा अल्लाहको कथन छ :

﴿ قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾

"यदि तपाईंले उनीहरुसित प्रश्न गर्नुहुन्छ कि धर्ती तथा धर्तीमा जे-जति छ, यी सबै कसका हुन् ?"

﴿ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴾

"सातवटै आकाश तथा महासिंहासन (अर्श) को स्वामी को हो ?"

﴿قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

"प्रत्येक वस्तुको राज्य कसको हातमा छ तथा उ सबलाई शरण दिन्छ, उसको दाँजोमा कोही शरण दिनेवाला छैन ।"

﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ﴾

"ती सबैको उत्तरमा यही भन्ने छन् कि अल्लाह अर्थात् यी सबै कार्य अल्लाहकै हुन् ।" (अल-मूमिनून, ८४-८९) आदि आयतहरु ।

(ख)- ***"तौहीद उलूहियत"*** को अभिप्राय यो हो कि उपासनाको योग्य सबै प्रकारले मात्र अल्लाह तआला हो, तथा इबादत (उपासना) प्रत्येक त्यो कार्य हो जुनकि कुनै विशेष व्यक्तिलाई प्रसन्न गर्न अथवा त्यसको अप्रसन्नताको भयले गरिन्छ । यसमा नमाज़, रोजा (ब्रत), हज़, जकात मात्र यही उपासना होइन बरु कुनै व्यक्ति विशेषसँग प्रार्थना विनय गर्नु, उसको नाममा प्रसाद तथा अन्य भेंट चढाउनु, उसको अगाडी हाथ बाँधेर उभिनु, त्यसको परिक्रमा गर्नु, उसित आशा, भय गर्नु आदि पनि उपासना हो । तौहीद उलूहियत यो हो कि ती सबै कार्य अल्लाहकै लागि गरियोस् । (परन्तु प्रकट साधनहरुका अनुसार जीवित मानिसहरुसित लाभ अथवा भय, तौहीदको विपरीत छैन ।) कब्र (समाधि) को पूजामा तत्पर साधारण तथा विशेष मानिसहरु यस तौहीद उलूहियतमा शिर्क गर्दछन् तथा उपरोक्त उपासनाहरु कैयौं प्रकारले उनीहरु कब्रमा गाडिएका मानिस तथा मृत धर्मात्माहरुको लागि पनि गर्दछन् ।

(ग) ***"तौहीद अस्मा व सिफ़ात"*** को अभिप्राय यो हो कि अल्लाहका जुन संज्ञा विशेष कुरआन तथा हदीसमा बर्णित भएका छन्, उनीहरुलाई बिना कष्ट, कल्पना तथा हेरफेर (परिवर्तन) नगरी स्वीकार गरुन्, तथा त्यो गुण त्यस रुपमा कसैमा नमानून्, जस्तो उसको गुण परोक्षको ज्ञान हो अथवा त्यो टाढा र समीपबाट प्रत्येकको गुहार सुन्दछ । विश्वमा प्रत्येक रुपले अधिकार राख्दछ, यस अथवा यसप्रकारका अन्य ईश्वरीय गुणहरुमध्ये कुनै पनि गुणमा अल्लाहको अतिरिक्त कुनै नबी, वली अथवा, कुनै पनि व्यक्तिलाई सम्मिलित नगर्नु, यदि यस्तो गरिन्छ भने शिर्क हुनेछ । खेदको कुरा छ कि कब्रहरु (चिहान) का पुजारीहरुमा यो शिर्क साधारण छ । उनीहरुले अल्लाहका उपरोक्त गुणहरुमा पनि धेरै जसो भक्तहरुमा पनि सम्मिलित गरिसकेका छन् ।

१० هداية (हिदायत) का कैयन् अर्थ छन् । मार्ग देखाउनु, मार्गमा हिंडाउनु, लक्ष्यसम्म पुऱ्याइदिनु, यसलाई अरबीमा इरशाद, तौफीक, इलहाम तथा दलालतद्वारा ब्यांजित गरिन्छ, अर्थात् हामीलाई संमार्ग दर्शाइदेउ । यसमा हिंड्ने तौफीक़ देउ, यसमा अडिग गरिदेउ ताकि हामीलाई तिम्रो प्रसन्नता प्राप्त भइहालोस् । यो सोझो मार्ग मात्र बुद्धिले प्राप्त हुन सक्दैन । यो सोझो मार्ग त्यही "इस्लाम" हो जसलाई नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले संसार सामु प्रस्तुत गर्नुभयो, तथा अब जुनकि कुरआन तथा सहीह हदीसमा सुरक्षित छ ।

११ यो صراط مستقيم (सोझो मार्ग) को व्याख्या हो कि सोझो मार्ग त्यो हो जसमा ती मानिसहरु हिंडे, जसमाथि तिम्रो अनुकम्पा भयो । यो منعم عليه समूह हो अम्बिया (सन्देष्टाहरु), शहीद, सिद्दीक (सत्यवान) तथा (महानुभावहरु) को जस्तो कि सूरः निसामा छ ।

﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾

"तथा जो अल्लाह तथा त्यसका रसूलको आज्ञापालन गर्दछन्, उनीहरु (कयामतका दिन) ती व्यक्तिहरुको साथमा हुन्छन् जसमाथि अल्लाहले उपकार गऱ्यो, अर्थात् अम्बिया, सिद्दिक, शहीद, तथा सदाचारीहरुको साथ तथा यिनीहरुको संगत अति उत्तम छ ।" *(अन्निसाअ, ६९)*

यस आयतमा स्पष्ट गरिसकिएको छ कि पुरस्कृत व्यक्तिहरुको यो मार्ग अल्लाह तथा रसूलको आज्ञापालनको मार्ग हो, न कि कुनै अरु मार्ग ।

१२ केही हदीसहरुबाट प्रमाणित छ कि مغضوب عليهم (जसमाथि अल्लाहको प्रकोप आइपऱ्यो) बाट अभिप्राय यहुदी हुन् तथा ضالين (पथभ्रष्ट) बाट तात्पर्य नसारा (इसाई) हुन् । इब्ने अबू हातिम भन्नुहुन्छ कि भाष्यकारहरुमा यसबारे कुनै मतभेद छैन । لا اعلم خلافا بين التفسير المغضوب عليهم باليهود والضالين بالنصارى (फतहुल कदीर) । अतः सोझो मार्गमा अग्रसर भइराखेकालाई आवश्यक छ कि उनीहरु यहुदी तथा इसाईहरुको पथभ्रष्टतावाट वचेर रहुन् । यहुदको ठूलो पथभ्रष्टता यो थियो कि उनीहरु जानिबुझी सोझो मार्गमा हिंड्दैनथे अल्लाहका आयतहरुमा परिवर्तन गर्न तथा छल गर्नबाट कुनै संकोच गर्दैनथे । आदरणीय उजैरलाई अल्लाहका पुत्र भने, आफ्ना धर्मचारी तथा विद्वानहरुलाई हलाल तथा हराम (वैध-अवैध) गर्ने अधिकारी ठान्दथे । इसाईहरुको ठूलो दोष यो थियो कि ईशदूत ईसाको विषयमा अति गरे तथा उनलाई अल्लाहको पुत्र, तीनमा तेस्रो बनाइदिए । खेदको विषय छ कि मुसलमानहरुमा पनि यो पथ-भ्रष्टता व्याप्त छ, यसैकारण उनीहरु संसारमा अपमानित तथा निरादरका पात्र छन् । अल्लाह तआलाले उनीहरुलाई पथ-भ्रष्टताको खाडलबाट झिकी उद्धार गरुन् । ताकि निरादर तथा पतनको वढ्दो छायाँबाठ सुरक्षित रहन सकून् ।

सूरः फातिहाको अन्त्यमा आमीन् آمين भन्ने कुरोमा नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले वडो जोड दिनुभएको छ तथा त्यसको प्रतिष्ठाको वर्णन गर्नु भएको छ । अतः इमाम तथा मुक्तदी दुवैले آمين (आमीन्) भन्नु पर्छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम जहरी (उच्च स्वरको) नमाजहरूमा उच्च स्वरले (आमीन) भन्ने गर्नुहुन्थ्यो तथा सहावा पनि यहाँसम्मकि मस्जिद गुञ्जयमान हुन्थे । (इब्ने माजा, इब्ने कसीर) यसकारण उच्चस्वरमा آمين (आमीन्) भन्नु सुन्नत तथा सहाबाको कर्म रहिआएको छ । آمين (आमीन्) का बिभिन्न अर्थ वर्णन गरिएका छन् : كذالك فليكن (यस्तै होस्,) لا تخيب رجاءنا हामीलाई विफल नगर्नु तथा اللهم استجب لنا अल्लाह हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गरिहाल ।

सूरतुल बक़रः- २

سُورَةُ البَقَرَةِ

(सूरः बक़रः[१] मदीनामा अवतरित भएको, यसमा दुई सय छयासी आयतहरू र चालीस रुकूअ छन् ।)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाह बडो दयावान अति करुणमायीको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु ।

الٓمٓ ١

(१) अलिफ. लाम. मीम. ।[२]

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ٢

(२) यस किताब (अल्लाहको किताब हुने बारे) मा कुनै संदेह छैन[३], पवित्र व्यक्तिहरूलाई मार्गदर्शन गर्ने (किताब) हो ।[४]

---

[१]यस सूरःमा अगाडी गएर गाईको घटनाको वर्णन भएको छ, यसकारण यसलाई गाईको घटनावाली सूरः भनिन्छ । अरबीमा "बक़रः" गाईलाई भनिन्छ । हदीसमा यसको विशेष महत्व छ । यो पनि वर्णित गरिएको छ कि जुन घरमा यो पढिन्छ, त्यसमा शैतान प्रवेश गर्दैन पवित्र कथन छ ।

(لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، فَإِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ لَا يَدْخُلُهُ الشَّيْطَانُ)

अवतरणको आधारमा यो मदीनाका प्राथमिक समयका सूरःतहरूमा पर्दछ, तर यसका केही आयतहरू 'हज्जतुल-विदाअ' (रसूल अल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमद्वारा गरिएको हज्ज़ जुनकि उहाँले आफ्नो जीवनको अन्तिम वर्षमा सम्पन्न गर्नुभयो) को समयमा अवतरित भए । इस्लाम धर्मका केही ज्ञानीहरूका अनुसार यसमा एक हजा़र सन्देश, एक हजा़र नियम र एक हजा़र मनहियात (निषेधाज्ञ) छन् । (इब्ने क़सीरद्वारा सहीह मुस्लिम आदिबाट उद्धृत)
(इब्ने क़सीर)

[२]यिनलाई अरबीमा 'हरफ़े मुकत्तआत' (अलग-अलग अक्षर) भनिन्छ । अर्थात् अलग-अलग पढिने अक्षर । यिनको अर्थको विषयमा कुनै प्रमाणित कथन छैन । परन्तु नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यो कुरा अवश्य भन्नु भयो कि म भन्दिन कि الٓمٓ एक अक्षर हो, बरु **'अलिफ'** एक अक्षर **'लाम'** एक अक्षर र **'मीम'** एक अक्षर हो र हरेक अक्षरमा, एक नेकी र प्रत्येक नेकी (पुण्य) को फल दस गुना छ । (तिर्मिज़ी एवं अल-हाकिम, फ़तहुल क़दीर) ।

(३) जुन मानिसहरू गैब (परोक्ष) मा विश्वास गर्दछन् ।[१] र नमाज़लाई स्थापित गर्दछन्[२] एवं हामीद्वारा प्रदान गरिएका (माल) मध्येबाट खर्च गर्दछन् ।[३]

الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾

[२]यसको उद्‌गम स्थल अल्लाहद्वारा हुने कुरोमा कुनै प्रकारको सन्देह छैन जस्तो कि अन्य स्थानमा कुर्आनमा छ ﴿تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ فِيْهِ مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ﴾ (अलिफ.लाम.मीम. सजदः) केही आलिमहरुले (इस्लाम धर्मका ज्ञानी गुरुहरु) भनेका छन् कि यो सन्देश नकारात्मक छ (यसमा सन्देह नगर) यसका अतिरिक्त जुन घटनाहरु वर्णन गरिएका छन्, उनीहरूको सत्यापनमा, जुन नियम वा सिद्धान्त वर्णन गरिएका छन्, तिनीहरूबाट मानवताको सफलता र मोक्ष सम्बन्धित हुनुमा र जुन सिद्धान्त (तौहीद तथा रिसालत एवं परलोकको विषयमा) को वर्णन गरिएको छ, तिनीहरू सत्य हुने कुरोमा कुनै सन्देह छैन ।

[४]त्यसो त यो अन्तिम पवित्र ईश-पुस्तक सम्पूर्ण मानव जातिको निम्ति शुभ-सन्देश एवं मार्गदर्शन गर्नको लागि नै अवतरित भएको हो, तर यस पवित्र स्रोतबाट ती मानिसहरू नै लाभान्वित हुन्छन् जो यस अमृतको खोजी र अल्लाहको भयले परिपूर्ण हुनेछन् जसको हृदयमा मरणोपरान्त अल्लाह समक्ष उपस्थित भई आफ्ना कर्महरूको उत्तरदायित्वको विश्वास, र यसको मात्र चिन्ता नै होइन, त्यसमा सत्य मार्गको खोज एवं पथ-भ्रष्टताबाट बच्ने प्रयास हुनेछैन, त त्यसलाई सन्मार्ग कहाँबाट र किन प्राप्त हुनसक्ला ?

[१]गैबको अर्थ ती कुराहरू हुन् जसका निदान मस्तिष्क एवं बुद्धिद्वारा हुँदैनन् । जस्तो अल्लाह तआ़ला वह्यी (ईश्वरीय प्रकाशनहरू) इलाही, स्वर्ग, नरक, मलायेका (फरिश्ता, ईशदूत), कब्रको यातना, हश्र हुनु आदि । यसबाट प्रष्ट भयो कि अल्लाह र रसूलद्वारा भनिएका सूचनाहरू बुद्धि, आभासका अतिरिक्त माथि विश्वास गर्नु ईमानको भाग हो र यसलाई नकार्नु कुफ्र र मार्ग-विचलन हो ।

[२]नमाज़ स्थापित गर्नुको भावार्थ यो हो कि नियमित रुपले 'सुन्नत-ए-नबवी' (नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सुन्नत) अनुसार नमाज़ पढ्नु, नत्र नमाज़ त मुनाफ़िक (जो बाहिरबाट मुसलमान र भित्रबाट अन्य केही) पनि पढ्ने गर्दथे ।

[३]إنفاق को शब्द मुख्यरुपले दानको निम्ति प्रयुक्त हुन्छ जुनकि वाजिब (आवश्यक) र नफ़िल (ऐच्छिक) दुबै थरीका दानको निम्ति हुन्छ । ईमानवालाहरू आफ्नो शक्ति अनुसार दुबै प्रकारका दान दिनमा ढीला-सुस्ती गर्दैनन्, बरु आमा-बाबु तथा सन्तान एवं परिवारमाथि उचितरुपले व्यय गर्नु पनि यसमा सम्मिलित छ र यो पुण्य र फल प्राप्तिको कारण बन्दछ ।

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

(४) र जो विश्वास गर्दछन् त्यसलाई जे तपाईंतिर अवतरित गरियो र जे तपाईं भन्दा पहिला अवतरित गरिएको छ[१] र तिनीहरू आखि़रतमा पनि विश्वास गर्दछन् ।

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

(५) यिनै मानिसहरू हुन् जो आफ्ना प्रभुको सत्य-मार्गमा छन् र यी नै सफलता एवं मोक्ष प्राप्त गर्नेछन् ।[२]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

(६) काफ़िरहरूलाई तपाईंबाट तर्साउनु वा नतर्साउनु समान छ, यिनीहरू विश्वास गर्ने छैनन् ।[३]

[१]पहिलेका कितावहरूमा विश्वास गर्नुको अर्थ यो हो कि जुन कितावहरू नबीहरूमाथि अवतरित गरिए, ती सबै सत्य हुन्, यद्यपि अहिले तिनीहरूका अनुसार कर्म गर्न सकिंदैन, अब कर्म मात्र कुरआन र नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको व्याख्या, एवं हदीस अनुसार नै गरिने छ । यसबाट यो पनि विदित भयो कि वह्य एवं रिसालतको श्रृखंला मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा समाप्त भयो, नत्र यसमा पनि विश्वास गर्न अल्लाह तआलाले अवश्य वर्णन गर्थ्यो ।

[२]यो ती ईमानवालाहरूले फल प्राप्त गर्ने कुराको वर्णन हो, जो विश्वास गरिसकेपछि तक्वा (हृदयदेखि अल्लाहको भय), कर्म एवं शुद्ध विश्वासको प्रायोजन गर्दछन् । मात्र जिभ्रोले ईमानको घोषणालाई उपयुक्त मान्दैनन् । सफलताको तात्पर्य आखि़रतमा अल्लाहलाई प्रसन्न पार्नु र उसको दया एवं मोक्ष (मग़फिरत) को प्राप्ति हो । यसको साथै धर्तीमा पनि प्रसन्नता तथा मान-सम्मान एवं सफलता प्राप्त हुन्छ भने झनै राम्रो, नत्र वास्तविक सफलता त आखि़रतकै सफलता हो । यस पश्चात अल्लाह अर्को समूहको वर्णन गरिराखेको छ, जो मात्र काफ़िर होइन बरू त्यसको कुफ्र एवं अहङ्कार त्यस सीमासम्म पुगिसकेको छ, जस पश्चात त्यसलाई परोपकार एवं इस्लामलाई स्वीकार गर्ने कामना नै हुँदैन ।

[३]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको ठूलो इच्छा थियो कि सबै मुसलमान होउन् र त्यसै अनुसार उहाँले प्रयत्न गर्नुहुन्थ्यो, तर अल्लाह तआलाको आदेश भयो कि ईमान उनीहरूको भाग्यमा छैन । यी केही त्यसता मानिसहरु हुन्, जसका हृदयमा छाप लागिसकेको थियो । (जस्तो अबु जहल र अबु लहब आदि) नत्र उहाँको आमन्त्रण एवं निर्देशल अनगिन्ती मानिसहरु मुसलमान भए,

(७) अल्लाह तआ़लाले उनीहरूका हृदय एवं कानहरूमा छाप (मोहर) लगाइदिएको छ र उनीहरूका आँखामाथि पर्दा छ, र उनीहरूका लागि कठोर प्रकोप छ ।[1]

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ ؕ وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۫ وَّلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۟

(८) र केही यस्ता छन् जो भन्दछन्, हामीले अल्लाह (परमेश्वर) एवं अन्तिम दिनमा

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

यहाँसम्मकि सम्पूर्ण अरब क्षेत्र इस्लामको छत्र-छायाँमा आइपुग्यो ।

[1]यहाँ उनीहरूले विश्वास नगर्नुको कारण भनिएको छ, किनकि कुफ्र एवं पाप लगातार गर्नाको कारणले उनीहरूका हृदयबाट सत्य कुरोलाई स्वीकार गर्ने शक्ति समाप्त भइसकेको छ । उनका कानहरू सत्य सुन्न तयार छैनन् र उनका आँखा सृष्टिमा फैलिएका प्रभुका निशानीहरू देख्न योग्य छैनन्, तसर्थ उनीहरू विश्वास कसरी गर्न सक्दछन् ? ईमान (विश्वास) त उनीहरूको भागमा आउँछ, जो अल्लाह तआ़लाद्वारा प्रदान गरिएका शक्तिको उचित प्रयोग गर्दछन्, एवं उनीद्वारा सफलता प्राप्त गर्दछन् । यसका विपरीत मानिसहरू, त त्यस हदीसको उदाहरण बन्दछन् जसमा वर्णित गरिएको छ कि "मोमिनले जब पाप गर्दछ त उसको हृदयपटलमा सानो कालो विन्दु पर्न जान्छ । यदि त्यसले पाप बापत क्षमा माँगेर पाप गर्दैन भने उसको हृदय पहिलेको जस्तै श्वेत एवं उज्जवल हुन्छ अर्थात् पापरहित हुन्छ र यदि त्यसले पाप पछि अर्को पाप गर्दैजान्छ भने त्यो कालो विन्दु फैलिएर सम्पूर्ण हृदयपटललाई ढाक्छ ।" नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो "यही त्यो खिया हो जसलाई अल्लाह तआ़लाले वर्णित गरेको छ ।"

﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ﴾ [المطففين : ١٤]

"अर्थात् उनीहरूका कर्मले गर्दा उनीहरूका हृदयमा खिया लागिसकेको छ ।" (अल-मुत्फ्फेफीन-१४) (तबरी तथा फ़तहुल क़दीर)

यस स्थितिलाई कुर्आनले ختم (मोहर छाप लागिने) सित तुलना गरेको छ, जुन कि उनीहरूले लगातार गरेका कुकर्महरूको तर्कपूर्ण परिणाम हो ।

وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ۝٨	विश्वास गरेका छौं, तर वास्तवमा उनीहरू आस्थावान, ईमानवाला होइनन् ।[1]
يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٩	(९) उनीहरू अल्लाह र ईमानवालाहरूलाई धोका दिराखेका छन्, तर वास्तवमा उनीहरू स्वयंलाई ढाँटिराखेका छन्, र उनलाई ज्ञान छैन ।
فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ۝١٠	(१०) उनीहरूको हृदयमा रोग छ, अल्लाहले उनीहरूको रोगलाई झन् बढाइ दियो,[2] र उनीहरू असत्य बोल्नुका कारण उनीहरूलाई दुखदायी यातनाहरू छन् ।
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ۝١١	(११) र जब उनीहरूसित भनिन्छ कि धर्तीमा बिगाड उत्पन्न नगर, त उत्तरमा भन्दछन् कि हामी त मात्र सुधारक हौं ।
أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ۝١٢	(१२) सावधान ! वास्तवमा यिनीहरू नै बिगाड उत्पन्न गर्नेवाला हुन्,[3] तर महसूस गर्दैनन् ।

[1]यहाँबाट तेस्रो समूहका मुनाफ़िकहरूको वर्णन आरम्भ हुन्छ, जसका हृदय ईमानरहित थिए तर ईमानवालाहरूलाई धोका दिनको निम्ति मुखले ईमान प्रदर्शन गर्दथे । अल्लाह तआलाले भन्नुभयो कि उनीहरू न त अल्लाहलाई धोका दिन सफल हुन सक्छन् (किनकि त्यसलाई सबै कुरा थाहा छ) र न त मुसलमानहरूलाई सधैं धोका दिन सक्छन्, किनभने अल्लाह तआला वह्य (प्रकाशना) द्वारा उनीहरूको छलकपटको सूचना मुसलमानहरूलाई दिने गर्दथ्यो । यसप्रकार उनीहरूको छलकपटको पूर्ण हानि उनीहरूले नै व्यहोर्नु पर्‍यो, यसरी उनीहरूले आफ्नो परलोक त बिगारे नै साथै धर्तीमा पनि अपमानित भए ।

[2]रोगबाट तात्पर्य त्यही कुफ्र एवं विध्वंसको रोग हो, जसलाई सुधारको प्रयत्न गरिएन भने बढ्दै जान्छ । यसैप्रकार झूठ बोल्नु मुनाफ़िकहरूको निशानीमा पर्छ, जसबाट जोगाउनु आवश्यक छ ।

[3]बिगाड, सुधारको विलोम हो । कुफ्र र पापबाट धर्तीमा बिगाड फैलिन्छ र अल्लाहको आज्ञा पालनबाट शान्ति प्राप्त हुन्छ । प्रत्येक युगका मुनाफ़िकहरूको यही काम रहिआएको छ कि उनीहरु पापको प्रचार गर्दछन् र प्रभुको शक्तिको

(१३) र जब उनीहरूसित भनिन्छ कि अरुहरू (अर्थात् सहाबा) जस्तै तिमी पनि ईमानवाला भइहाल, त उत्तर दिन्छन् कि के हामी त्यस्तै विश्वास गरिहालौं जस्तो मूर्खहरूले गरिहाले छन् ।[1] सावधान ! वास्तवमा यी नै मूर्ख हुन्, तर यिनीहरू जान्दैनन् ।[2]

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَآ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ السُّفَهَآءُ ۭ اَلَآ اِنَّھُمْ ھُمُ السُّفَهَاۗءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٣﴾

(१४) र जब ईमानवालाहरूसित भेट्छन् त भन्छन् कि हामी पनि ईमानवाला हौं, र जब एकान्तमा आफ्ना ठूला-बडा (शैतानहरू) को पासमा पुग्छन् ।[3] तब भन्छन् कि हामी

وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ښ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿١٤﴾

सीमालाई समाप्त गर्दछन् र ठान्दछन् अथवा दावी गर्दछन् कि उनीहरू सुधार एवं उन्नतिका लागि प्रयत्न गरिराखेका छन् ।

[1]यी मुनाफ़िकहरूले ती सहाबा (رضی اللہ عنہم) लाई मूर्ख भने, जो अल्लाहको मार्गमा तन, मन, धन कुनै प्रकारको बलिदानबाट पछि हटेनन् र आजकलका मुनाफ़िक यो सिद्ध गर्न खोज्दछन् कि (نعوذ باللہ) सहाबा किराम (رضی اللہ عنہم) ईमानको धनबाट शून्य थिए । अल्लाह तआलाले प्राचीन एवं आधुनिक दुबै प्रकारका मुनाफ़िकहरूको भनाईको खण्डन गर्नु भएको छ । अल्लाहको कथन छ : कुनै महान लक्ष्यको निम्ति सांसारिक लाभको बलिदान दिनु मूर्खता होइन, पूर्ण बुद्धिमत्ता एवं फलदायक कुरा हो । सहाबा (رضی اللہ عنہم) ले यसै बुद्धिमत्ताको परिचय दिए । यसकारण उनीहरू पक्का मोमिन मात्र होइनन् बरु ईमानका लागि एउटा माप एवं कसी पनि हुन्, अब ईमान तिनीहरूकै उचित हुनेछ, जो सहाबा किराम (رضی اللہ عنہم) जस्तै ईमानवाला हुनेछन् ।

﴿فَاِنْ اٰمَنُوْا بِمِثْلِ مَآ اٰمَنْتُمْ بِهٖ فَقَدِ اهْتَدَوْا﴾ (अल-बक़र:-१३७)

[2]कुरो प्रष्ट छ कि अस्थाई लाभको लागि स्थाई लाभ छाडिदिनु र आख़िरतको स्थाई जीवनको अपेक्षा सांसारिक क्षणिक जीवनलाई महत्व दिनु र अल्लाहलाई छाडि मनुष्यसित तर्सनु अति मूर्खता हो, जुन कि यी मुनाफ़िकहरूले गरे । यसप्रकार उनीहरू एक पूर्ण सत्यबाट अज्ञान रहे ।

[3]शैतानहरूसित तात्पर्य कुरैश र यहुदी नेता गणहरू हुन् जसका निर्देशमा उनीहरू इस्लाम र मुसलमानहरूका विरूद्ध षड्यन्त्र गर्दथे । अथवा मुनाफ़िकहरूका आफ्ना नेता ।

तिम्रा साथमा छौं, हामी त उनीहरूसित मात्र परिहास गर्दछौं ।

ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

(१५) अल्लाह तआला पनि उनीहरूसित परिहास गर्दछ ।[1] र उनीहरूलाई उनको धूर्तता एवं छलमा अझ बृद्धि गरिदिन्छ ।

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

(१६) यिनीहरू त्यसता मानिस हुन् जसले पथभ्रष्टतालाई मार्गदर्शनको सट्टामा किनिसकेका छन् । परन्तु यिनको व्यापार[2] न लाभकारी भयो न उनीहरूले संमार्ग प्राप्त गर्न सके ।

[1]"अल्लाह तआला पनि उनीहरूसित परिहास गर्दछ ।" यसको एक अर्थ यो हो कि जुनप्रकारले उनीहरू मुसलमानहरूसित परिहास र अनादरको व्यवहार एवं क्रियाकलाप गर्दछन्, अल्लाह पनि उनीहरूसित परिहास र अनादरको कुरा गर्दै अपमानित गर्दछ । यसलाई परिहाससित संबोधित गर्नु भाषाको नियम हो, अन्यथा यो वास्तवमा परिहास होइन, बरु उनीहरूका परिहासिक कर्महरूको दण्ड हो । जस्तो

﴿وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا﴾ [الشورى: ١٤]

"नराम्रो कुराको प्रतिफल त्यसैको समान नराम्रो हो ।" (अश-शूरा-१४)

यसमा नराम्रोको प्रतिफललाई नराम्रो भनिएको छ, यद्यपि यो नराम्रो होइन । एउटा उचित कर्म हो । यसैप्रकार ﴿يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ﴾ ﴿وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ﴾ आदि आयतहरूमा छ । अर्को अर्थ हो कि प्रलयका दिन अल्लाह तआला पनि उनीसित परिहास गर्नेछ । जस्तो कि सूर: हदीदको आयत ﴿يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ﴾ मा वर्णन छ ।

[2]यस आयतमा व्यापारको तात्पर्य सत्य-मार्गलाई छाडेर पथभ्रष्टतामा पर्नु हो, जुनकि स्पष्टरुपले हानिको सौदा हो । मुनाफ़िकहरूले निफ़ाकको रूप धारण गरी यही घाटा हुने व्यापार गरे, परन्तु यो घाटा प्रलयको घाटा हो । यो निश्चित छैन कि संसारमा उनीहरूलाई यस घाटाको ज्ञान होस् अपितु संसारमा त उनीहरूलाई यस निफ़ाक्द्वारा जुन लाभ प्राप्त हुन्थ्यो, त्यसमाथि उनीहरू निकै प्रसन्न हुने गर्दथे तथा यसैकारण उनीहरू स्वयंलाई बुद्धिमान र मुसलमानहरूलाई मूर्ख सम्झन्थे ।

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا ۚ فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾

(१७) यी मानिसहरूको उदाहरण त्यो व्यक्तिको जस्तो छ जसले आगो बाल्यो परन्तु जब आगोले त्यसको छेउछाउलाई प्रकाशमान पाऱ्यो, तब अल्लाहले उनीहरूको प्रकाश खोसिदियो र उनीहरूलाई अन्धकारमा छाडिदियो जसमा केही देख्दैनन् ।[1]

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

(१८) यिनीहरु वहिरा-लाटा एवं अन्धा छन्, अब यिनीहरू सत्मार्गमा फर्किनेवाला छैनन् ।

أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ۚ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

(१९) अथवा उनको उदाहरण वादलवाट परेको त्यस मुसलधारे पानी जस्तो रहेको छ जसमा अन्धकार, गर्जनको कारण मृत्युसित तर्सेर उनीहरू आफ्ना कानमा औंलाहरु कोच्दछन् र अल्लाह तआला काफ़िरहरूलाई घेरिराखेको छ ।

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ ۖ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ

(२०) लाग्छ कि विजुलीले उनीहरूका आँखाको ज्योतिलाई खोसिदिन्छ, जब उनीहरूको लागि प्रकाश गर्दछ त हिंड्न थाल्छन् तथा जब अँध्यारो गर्छ तव ठिङ्ग उभिहाल्छन् ।[2]

[1]माननीय अब्दुल्लाह विन मसऊद رضى الله عنه र अन्य सहावाले यसको अर्थ यसरी वताएका छन् कि नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम जब मदीना आउनुभयो, त्यसवेला केही मानिसहरू मुसलमान भए तर फेरि शीघ्र नै मुनाफ़िक भइहाले । उनीहरूको उदाहरण त्यो व्यक्ति जस्तो छ जो अँध्यारोमा थियो, उसले प्रकाशको लागि आगो वाल्यो, जसले वातावरण प्रकाशमान भयो र लाभकारी एवं हानिकारक वस्तुहरू उसलाई स्पष्ट भए, एक्कासि त्यो प्रकाश समाप्त भयो र त्यो पूर्व (अघि) के अन्धकारको स्थितिमा घेरियो । यही अवस्था मुनाफ़िकहरूको थियो, उनीहरू पहिला शिर्कको अन्धकारमा थिए, मुसलमान भए, तव प्रकाशमा आए, वैध-अवैध र लाभ-हानिलाई चिने, अनि पुनः तिनीहरू कुफ्र र विखण्डनतिर फर्के । त्यस पश्चात सारा प्रकाश समाप्त भयो । (फ़तहुल कदीर)

[2]यो मुनाफ़िकहरूको एउटा अर्को समुहको वर्णन हो, जसमाथि सत्य कहिले स्पष्ट हुन्छ, कहिले उनीहरू असमंजस्य एवं र सन्देहमा पर्दछन् । उनीहरूका हृदय, संदेह असमंजस्यमा त्यस वर्षाका समान छन्, जुनकि अन्धकार (संदेह, कुफ्र, विगाड) मा पर्छ, गर्जन र चमकले उनीहरूका हृदय काम्न थाल्छन्,

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

र यदि अल्लाहले चाहेको भएमा उनीहरूका आँखा र कान खोस्न सक्थ्यो,[1] वस्तुतः अल्लाह सर्वशक्तिमान छ ।

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

(२१) हे मानिसहरू ! आफ्नो त्यस पालनकर्ताको उपासना गर जसले तिमीलाई तथा तिमीभन्दा पूर्व मानिसहरूलाई सृष्टि गऱ्यो ताकि तिमी सदाचारी बन ।

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

(२२) जसले तिम्रो निम्ति धर्तीलाई ओछ्यान तथा आकाशलाई छानो बनायो, र आकाशबाट वर्षा गऱ्यो तथा त्यसबाट फल उत्पन्न गरी तिमीलाई जीविका प्रदान गऱ्यो, अतः यो थाहा हुँदाहुँदै कसैलाई अल्लाहको समवर्ती नबनाउ ।[2]

यहाँसम्मकि भयले औंलाहरू आफ्ना कानमा हाल्दछन् । परन्तु यस प्रयासले उनीहरूलाई अल्लाहको पकडबाट बचाउन सक्ने छैन, किनभने उनीहरू अल्लाहको घेराबाट उम्कन सक्दैनन् । कहिलेकाहीं सत्यका किरणहरु देखेर सत्यतिर लाग्छन्, तर जब इस्लाम तथा मुसलमानहरूमाथि कठिनाईको समय आउँछ त स्तव्ध भई उभिन्छन् । (इब्ने कसीर) मुनाफ़िकहरूको यो समूह अन्तिम समयसम्म असमंजस्य र आल-टालको शिकार भई सत्य (इस्लाम) बाट बिमुख हुनपुग्छ ।

[1]यसमा यस कुराको सतर्कतातिर संकेत छ कि यदि अल्लाहले चाहेको खण्डमा आफुले प्रदान गरेको शक्ति खोस्न सक्दछ । अतः मनुष्यहरूलाई अल्लाह तआलाको आज्ञा पालनबाट अलग्ग एवं त्यसको प्रकोप एवं न्यायबाट कहिल्यै पनि निडर हुनुहुँदैन ।

[2]सत्यमार्ग एवं पथ-भ्रष्टता अनुसार मनुष्यलाई तीन समूहमा वर्णन गरिए पश्चात अल्लाह तआला एक हुने र त्यसको उपासना (इबादत) को निमन्त्रण सबैलाई दिइराखिएको छ । आदेश छ, जब तिम्रो र तिम्रो सृष्टिको स्रष्टा अल्लाह छ, तिम्रा सम्पूर्ण आवश्यकताहरूलाई पूरा गर्ने त्यही छ, भने तिमी त्यसलाई छाडेर अरुहरूको इबादत किन गर्दछौ ? अरुहरूलाई त्यसको समवर्ती किन ठहराउँदछौं ? यदि तिमी अल्लाहको यातनाबाट बच्न चाहन्छौ भने त्यसको एउटै मार्ग छ, त्यो के हो भने अल्लाहलाई एक मान र मात्र उसैको इबादत (उपासना) गर । कुनै अर्कोलाई उसको समवर्ती (समकक्षी) बनाउने कर्म नगर ।

(२३) र यदि तिमीलाई त्यसमा सन्देह छ, जे हामीले आफ्नो भक्तमाथि अवतरित गरेका छौं, तथा यदि तिमी सत्यवादी हौ भने त्यो जस्तै एउटा सूरः बनाएर ल्याउ । तिमीलाई छूट छ कि अल्लाह बाहेक आफ्ना सहयोगीहरूलाई पनि बोलाउ ।[1]

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

(२४) अनि यदि तिमीहरूले यसो गरेनौ र कदापि गर्न सक्दैनौ [2] भने (त्यसलाई सत्य स्वीकार गर), त्यस अग्निसित तर्स जसका इंधन मनुष्य र ढुङ्गा हुन् ।[3] जुन काफ़िरहरूका नकार्नेहरूका निम्ति तयार गरिएको छ ।[4]

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

[1]तौहीद (अल्लाहलाई एक मान्नु) उपरान्त अब रिसालत (ईशदूतत्व) को विषयमा भनिंदैछ, हामीले आफ्नो भक्तमाथि जुन किताब अवतरित गर्‍यौं, त्यस अल्लाहतिर बाट अवतरित हुने कुरोमा तिमीलाई यदि सन्देह छ भने तिमी आफ्ना सबै सहायता गर्नेहरू मिलेर यस जस्तो एक सूर: नै बनाएर देखाउ र यदि तिमी यसो गर्न सक्दैनौ भने तिमीले यो बुझ्नुपर्छ कि वास्तवमा यो कथन कुनै मनुष्यको उत्पत्ति होइन बरू अल्लाहकै कथन हो । र हामीमाथि र मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालतमाथि विश्वास गरी नरकको अग्निबाट बच्ने प्रयत्न गर । नरकको अग्नि, जुन काफ़िरहरूको लागि तयार गरिएको छ ।

[2]यस कुर्आन करीमको सत्यताको एउटा स्पष्ट प्रमाण हो कि अरब र अन्य क्षेत्रका सबै काफ़िरहरूलाई खुलारुपले चुनौती दिइयो, परन्तु उनीहरू आजसम्म यसको उत्तर दिन सकेनन् र अवश्य नै प्रलय आउन्जेलसम्म यस्तो गर्न सक्ने छैनन् ।

[3]इब्ने अब्बास (رضی اللہ عنہ) अनुसार ढुङ्गाको तात्पर्य गन्धकको चट्टान हो, र केही ज्ञानीहरू अनुसार ढुङ्गाका ती देवता (मूर्तिहरू) पनि नरकको इंधन हुनेछन्, जसलाई संसारमा उनीहरू पूजा गरिराखेका हुन्थे । (पवित्र) कुर्आनमा पनि छ ।

﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ [الأنبياء: ٩٨]

"तिमीं र जसलाई तिमी पूजा गर्दछौ, नरकका इंधन हुनेछन् ।" (अल-अम्बिया-९८)

[4]यसबाट एउटा कुरा यो थाहा भयो कि नरक वास्तवमा काफिर र मुश्रिकहरूका लागि बनाइएको छ र दोस्रो कुरो यो थाहा भयो कि स्वर्ग एवं नरकको अस्तित्व छ, जुनकि यस समय पनि प्रमाणित छ ।

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوٰجٌ

(२५) र ईमान भएका र सत्य-कर्म गर्नेहरूलाई,[1] ती स्वर्गहरूबारे शुभ-सूचना दिनुस् जसमुनि नहरहरू बगिराखेका छन् । जब उनीहरूलाई तिनीबाट खानलाई फल दिइन्छ, तब भन्नेछन् कि यसभन्दा पूर्व हामीलाई खानको लागि यही नै दिइयो, तिनीहरु समारुपी (मिल्दा-जुल्दा) फलहरू हुनेछन् ।[2]

यही सलफ-ए-उम्मत (इस्लामको मार्गमा पूर्णरूपले हिंड्नेवालाहरू) को पनि विश्वास छ । यो उपमा मात्र होइन, जस्तो कि आधुनिक युगका केही अवज्ञाकारी एवं तर्क शास्त्रीहरू, हदीस बताउँछन् ।

[1]पवित्र कुर्आनमा हरेक स्थानमा ईमानको साथ-साथै सत्यकर्मको वर्णन गरेर यस कुरालाई स्पष्ट गरिदिइएको छ कि ईमान र सत्कर्मको बडो नजिकको सम्बन्ध छ । सत्कर्म बिना ईमानको कुनै लाभ छैन र ईमान बिना सत्कर्मको अल्लाह नजिक कुनै मूल्य छैन । र सत्कर्म के हो ? जुन सुन्नत अनुसार हुन्छ र शुद्धरुपले अल्लाहको प्रसन्नताको लागि गरिन्छ । सुन्नतको विपरीत कर्म पनि अस्वीकार्य छ र आडम्बरको निम्ति गरिएका कार्य पनि व्यर्थ एवं निष्फल हुन्छन् ।

[2]मुतशाबेहा "متشابها" को अर्थ या त स्वर्गका सबै फलहरूका रुप एकै नासको हुनु हो अथवा संसारका फलहरूको रुपको जस्तो हुनु हो । परन्तु यो समानता मात्र रुप एवं नामको सीमासम्म नै हुनेछ, नत्रभने स्वर्गका फलहरूका स्वादसित सांसारिक फलहरूको कुनै सम्बन्ध नै छैन । स्वर्गका सुखहरूको बिषयमा हदीसमा छ :

(مالاَ عَينٌ رَأَتْ ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلىٰ قَلْبِ بَشَر)

"न कुनै आँखाले उनीहरूलाई देख्यो, न कुनै कानले उनको विषयमा सुन्यो, देख्नु र सुन्नु त टाढाको कुरो हो । कुनै मनुष्यको मनमा यसको विचार पनि आएको हुनेछैन ।"

(सहीह बुखारी, तफ़सीर सूर: अस् सजद:)

مُّطَهَّرَةٌ ۙ وَّهُمْ فِيهَا خٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾

तथा उनीहरूका निम्ति त्यसमा पवित्र पत्नीहरू हुनेछन्[1] र उनीहरू त्यसमा सधै रहनेछन्।[2]

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖۤ أَنْ يَّضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ؕ فَأَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهٖ كَثِيرًا ۙ وَّيَهْدِي بِهٖ كَثِيرًا ؕ وَمَا يُضِلُّ بِهٖۤ إِلَّا الْفٰسِقِينَ ۙ ﴿٢٦﴾

(२६) नि:सन्देह अल्लाह तआ़ला कुनै कुराको उपमा दिन सङ्कोच गर्दैन, चाहे त्यो मच्छर (लामखुट्टे) को होस् अथवा त्यस भन्दा पनि तुच्छ कुराको ।[3] ईमानवालाहरू त्यसलाई आफ्नो प्रभुबाट सत्य ठान्छन् र काफ़िरहरू भन्छन् कि यस्तो उपमा दिनबाट अल्लाहको अभिप्राय के हो ? यसैसित अधिकतरलाई पथभ्रष्ट गर्दछ र प्राय:

[1]अर्थात् मासिक धर्म वा मल-मूत्र र अन्य प्रकारका अपवित्रताहरूबाट शुद्ध हुनेछन् ।

[2]خلود को अर्थ सदैव हो । स्वर्गवासीहरु सधैं स्वर्गमा बास गर्नेछन् र प्रसन्न रहनेछन् । र नरकवासीहरु सधैं नरकमा नै रहनेछन् र यातना भोगिरहने छन् । स्वर्ग र नरकमा गएपछि एउटा फरिश्ताले पुकारने छ :

(يَا أَهْلَ النَّارِ لَا موتَ ، وَيَا أَهلَ الْجَنَّةِ لا موتَ، خُلُودٌ)

"हे नरकवासीहरू ! अब मृत्यु छैन र हे स्वर्गवासीहरू ! अब मृत्यु छैन । जुन मानिसहरू जुन स्थितिमा छन् त्यही स्थितिमा सधैं रहनेछन् ।" (बुख़ारी, अर-रक़ाक) (मुस्लिम किताब अल-जन्ना)

[3]जब अल्लाह तआ़लाले तर्कपूर्ण प्रमाणहरूबाट कुरआ़नलाई चमत्कार सिद्ध गरिदियो तब काफ़िरहरूले एक अर्के किसिमले प्रतिवाद गरे । त्यो के भने यदि यो कथन प्रभुको भएको भए यति महान शक्तिको अवतरित कथनमा तुच्छ कुराहरूको उदाहरण अथवा उपमाहरू हुन्नथे । अल्लाह तआ़लाले यसको उत्तरमा भन्नुभयो कि कुराको पुष्टि र कुनै तर्कलाई सिद्ध गर्नको लागि उपमाहरूको वर्णन गर्ने कुरामा कुनै अनुपयोगिता छैन, यसमा कुनै लज्जा र पर्दाको पनि आवश्यकता छैन । فوقها जुन लामखुट्टे भन्दामाथि हुन्छ अर्थात् त्यसका प्वाँख अथवा पखेटा, तात्पर्य लामखुट्टे भन्दा पनि तुच्छ कुरो । अथवा فوق को अर्थ 'त्यसभन्दा पनि उच्च' हुन सक्छ । यस स्थितिमा अर्थ "लामखुट्टे भन्दा पनि ठूलो कुनै कुरा" होला । शब्द فوقها मा दुवै अर्थहरुको स्थान प्राप्त छ ।

मानिसहरूलाई सत्य मार्गमा ल्याउँछ ।[1] र पथ-भ्रष्ट त्यो मात्र अवज्ञाकारीहरूलाई नै गर्दछ ।

(२७) जुन मानिसहरू अल्लाह तआलासँग गरिएको सुदृढ प्रतिज्ञालाई[2] तोड्छन् र अल्लाह तआलाले जुन कुराहरूलाई जोड्न आदेश दिएको छ, त्यसलाई काट्दछन्, र धर्तीमा

الَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ ۪ وَيَقْطَعُوْنَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِى الْاَرْضِ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٢٧﴾

[1]अल्लाहद्वारा वर्णन गरिएका उदाहरणहरूबाट ईमानवालाहरूको ईमानमा बृद्धि हुन्छ र काफिरहरूको कुफ्रमा बृद्धि हुन्छ । र यो सब अल्लाहको आज्ञा र निर्देश एवं नियमहरूकै अर्न्तगत हुन्छ, जसलाई कुरआनले

﴿نُوَلِّهٖ مَا تَوَلّٰى﴾

"जतातिर कोही फर्कन्छ हामी त्यतैतिर उसलाई फर्काइदिन्छौं ।" (अन-निसा-११५)

र हदीसमा (كُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ) (सहीह बुखारी व्याख्या सूरः अल-लैल) सित तुलना गरिएको छ । फ़िस्क (अवज्ञाकारिता) अल्लाहको अनुकरणबाट निष्कासित- हुनलाई भन्छन्, जुन अस्थाई एक सामयिक स्थितिको कारण ईमानवालाहरू मध्येबाट पनि हुनसक्छ । तर यस आयतमा अवज्ञाकारिताको तात्पर्य अनुकरणबाट पूर्णरुपण निष्कासित अर्थात् कुफ्र लिइएको छ । जस्तो कि अगाडीको आयतमा स्पष्ट छ कि यसमा ईमानवालाहरूको सापेक्ष काफ़िरहरूका विशेषताहरूको वर्णन छ ।

[2]टीकाकारहरूले عهد का विभिन्न भावार्थ वर्णन गरेका छन् । उदाहरणतः १– अल्लाहको त्यो निर्देश जुन कि उसले आफ्ना नियमहरूलाई पूरा गर्ने र उनीहरूलाई नकार्ने सम्बन्धमा अंबिया अलैहिस्सलामद्वारा मनुष्यसम्म पुऱ्यायो । २–त्यो प्रतिज्ञा जुन कि पूर्व अवतरित किताबहरूमा विश्वास गर्नेहरूबाट "तौरात" मा लिइयो कि संसारको लागि अन्तिम नबी आए उपरान्त तिम्रो निम्ति उनको समर्थन गर्नु र उनको नबूवतमा विश्वास गर्नु आवश्यक छ । ३– त्यो "अलस्त" को प्रतिज्ञा जुन आदमको शरीरबाट निकालिए पछि आदमका परिवारवालाहरूबाट लिइयो, जसको वर्णन कुरआन मजीदमा गरियो ।

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ﴾ (अल-आराफ़-१७२)

प्रतिज्ञा तोड्नुको अर्थ प्रतिज्ञाको अवहेलना गर्नु हो । (इब्ने कसीर)

उपद्रव फैलाउँछन्, यिनीहरू नै हानि बेहोर्नेछन् ।[1]

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

(२८) तिमी अल्लाहलाई कसरी अस्वीकार गर्न सक्छौ ? तिमी निर्जीव थियौ त उसले तिमीलाई जीवन दियो, पुनः तिमीलाई मृत्यु दिनेछ, अनि पुनर्जीवित गर्नेछ,[2] अनि तिमीलाई उसैको पासमा जानुपर्ने छ ।

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

(२९) उसैले तिम्रो लागि, जे-जति धर्तीमा छ, सबै पैदा गर्‍यो,[3] अनि आकाशको विचार गर्‍यो[4] तथा उसले सात वटा संतुलित आकाश बनाइदियो,[5] र त्यो सर्वज्ञ छ ।

[1]यो स्पष्ट छ कि हानि अल्लाहका आदेशहरूलाई पालना नगर्नेहरूकै हुनेछ, अल्लाहलाई अथवा त्यसका ईशदूतहरू एवं त्यसतिर आमन्त्रित गर्नेवालाको केही बिग्रने छैन ।

[2]आयतमा दुई मृत्यु र दुई जीवनको वर्णन छ । पहिलो मृत्युको अर्थ अनस्तित्व (अर्थात् नहुनु) हो र पहिलो जीवन माताको गर्भबाट जन्मे पश्चात मृत्युसम्म छ । अनि मृत्यु आउने छ र त्यसपछि आख़िरतको जीवन दोस्रो जीवन हुनेछ । जसलाई प्रलयमा विश्वास नगर्नेहरू अस्वीकार गर्दछन् । यसै अनुसार कब्रको जीवन (लगभग) सांसारिक जीवनमा नै सम्मिलित हुनेछ । (फ़तहुल क़दीर) केही आलिमहरू (इस्लाम धर्मबारे ज्ञान राख्ने विद्वानहरू) का निकट बर्ज़खको जीवन, आख़िरतको जीवनभन्दा पूर्वकालको हो र त्यसको आरम्भिक परिणाम पनि, तसर्थ यसको सम्बन्ध आख़िरत (परलोक) को जीवनसँग छ ।

[3]यसबाट यो सिद्ध गरियो कि धर्तीका सबै वस्तुहरुको लागि वास्तविक "हिल्लत" (हलाल अथवा प्रयोग गर्ने योग्य) छ, यसको अतिरिक्त कि त्यसको हराम (प्रयोग नगर्नु) हुनु किताब वा सुन्नतबाट सिद्ध छ । (फ़तहुल क़दीर)

[4]इस्लाम धर्मका केही अनुयायीहरूले यसको अनुवाद :

﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾

"फेरी आकाशतिर उक्लिहाल्यो ।" गरेका छन् । (सहीह बुख़ारी)

अल्लाह तआला आकाशहरूमाथि अर्शमा उक्लिनु र मुख्य-मुख्य अवसरहरूमा संसारका समीप आकाशमा ओर्लनु अल्लाहका विशेषताहरूमध्ये हो । जसमा यसैप्रकार

(३०) र जब तिम्रो प्रभुले फरिश्ताहरूसित भन्यो [१] कि, म धर्तीमा एक ख़लीफा[२] यस्तो

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا

विश्वास गर्नु आवश्यक छ, जुनप्रकार कुरआन र हदीसमा वर्णन गरिएको छ ।

[४]यसबाट यो विदित भयो कि "आकाश" वास्तविक अस्तित्व हो । मात्र ऊँचाइ अथवा दूरीको नाम होइन । अर्को कुरो यो थाहा भयो कि यिनका सात तल्ला छन् । र हदीस अनुसार दुई आकाश तलाहरूको दूरी पाँच सय वर्ष छ । र धर्तीको विषयमा कुरआन करीममा छ ।

(وَمِنَ الأَرْضِ مِثْلُهُنَّ)

"र धर्ती पनि आकाशकै समान छ ।" (अत-तलाक-१२)

यसबाट धर्तीको संख्या पनि सातवटा भएको थाहा हुन्छ । यसको अन्य प्रमाणिकता हदीसबाट भईहाल्छ ।

(مَنْ أَخَذَ شِبْرًا مِنَ الأَرْضِ ظُلْمًا فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرَضِيْنَ)

"जसले अत्याचारबाट कसैको एक बालिश्त (बुढी औंलाका टुप्पादेखि मुड्कीको तर्जनीसम्मको नाप बराबर) धर्ती लिन्छ भने अल्लाह तआलाले उसलाई सातौं धर्तीको तौक़ पहिराउने छ ।" (सहीह बुख़ारी)

यस आयतबाट यो पनि थाहा हुन आउँछ कि आकाशभन्दा पहिला धर्तीको सृष्टि भएको थियो, तर सूरः नाज़िआतमा आकाशको वर्णन पश्चात भनिएको छ, ।

﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا﴾

"धर्तीलाई त्यसको पश्चात ओछ्यायो ।"

यसबाट यो भावार्थ निकालियो कि पहिलो सृष्टि धर्तीको भएको हो र दह् (सफा र ठीक पारेर ओछ्याउनु) सृष्टिभन्दा भिन्दै वस्तु हो जुन कि आकाशको सृष्टि पश्चात अस्तित्वमा आयो । (फ़तहुल क़दीर)

[१]मलायेका (फरिश्ताहरू) अल्लाहको प्रकाशबाट पैदा गरिएको सृष्टि हो जसको निवास आकाशमाथि छ, जो आफ्नो प्रभुको आदेशको पालना गर्दछन् एवं उसको प्रशंसा र पवित्रताको गुणगानमा व्यस्त रहन्छन् र त्यसको कुनै आदेशको अवहेलना गर्दैनन् ।

مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

समूह जो एक-अर्काको पछाडि आउने छ)[1] बनाउन गइराखेको छु, त उनीहरूले भने के तपाईं त्यसमा यस्ता मानिसलाई पैदा गर्नुहुन्छ जो त्यसमा आतङ्क एवं रक्तपात गर्दछ, र हामी तिम्रो प्रशंसाका साथ तिम्रो महिमागान एवं तिम्रो पवित्रताको वर्णन गरिरहन्छौं । उसले भन्यो– जुन कुरो म जान्दछु तिमी जान्दैनौ ।[2]

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

(३१) र अल्लाह तआ़लाले आदमलाई सबै वस्तुहरूको नाम सिकाई ती कुराहरूलाई फरिश्ताहरूको अगाडी पेश गरिदियो र भन्यो कि यदि तिमी साँचो हौ भने यी कुराहरूको नाम भन ।

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

(३२) ती सबैले भने, हे अल्लाह ! तिमी महिमावान छौ, हामीलाई त त्यति मात्र ज्ञान छ,

[1]ख़लीफ़ाको अर्थ यस्तो प्राणी हो जो एक पछि अर्को आउने छ । (इब्ने कसीर)

[2]फरिश्ताहरूको यो भनाई कुनै ईर्ष्या अथवा परिवादको रुपमा थिएन, बरु त्यसको वास्तविकता एवं कारण जान्नलाई थियो कि हे प्रभु ! त्यस (प्राणी) सृष्टिलाई पैदा गर्नुको कारण के छ ? जबकि उनीहरूमध्ये केही यस्ता मानिसहरू पनि हुनेछन् जसले आतङ्क फैलाउनेछन्, रक्तपात गर्नेछन् । यदि यसको कारण इबा़दत (उपासना) गर्नु हो भने यस कार्यको निम्ति हामी त छौं, हामीमा त्यो भय पनि छैन, जुन कि नयाँ सृष्टिबाट सम्भावित छ । अल्लाह तआ़लाले भन्नुभयो कि म ती कारणहरूलाई जान्दछु, जसबाट यी वर्णित नराम्रा कुराहरू हुँदाहुँदै पनि म त्यसलाई पैदा गरिराखेको छु जुन कि तिमी जान्दैनौ । किनभने तिनीहरूमा अम्बिया (नबीहरु), शहीद र सत्कर्मी र पवित्र मानिसहरू एवं औलिया पनि हुनेछन् । (इब्ने कसीर)

आदमको परिवारको विषयमा फरिश्ताहरू (ईशदूत) लाई कसरी थाहा भयो । यसलाई उनीहरूले मानिसभन्दा पहिलाको सृष्टिका कर्महरूका आधारमा बूझे होलान् अथवा कुनै अन्य प्रकारले जानेका होलान् । केहीले भनेका छन् कि अल्लाह स्वयंमले भनिदिएको थियो कि उनीहरूले यस्ता-यस्ता कर्म गर्नेछन् । यस प्रकार उनीहरू कथनमा कमी मान्छदन् कि
(إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً يَفْعَلُ كَذَا وَكَذَا) (फतहुल-क़दीर)

जति तिमीले हामीलाई सिकाएका छौ, पूर्ण ज्ञान भएको एवं तत्वदर्शी तिमी नै छौ ।

قَالَ يٰۤاٰدَمُ اَنۡۢبِئۡهُمۡ بِاَسۡمَآئِهِمۡ ۚ فَلَمَّاۤ اَنۡۢبَاَهُمۡ بِاَسۡمَآئِهِمۡ ۙ قَالَ اَلَمۡ اَقُلۡ لَّكُمۡ اِنِّىۡۤ اَعۡلَمُ غَيۡبَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ۙ وَاَعۡلَمُ مَا تُبۡدُوۡنَ وَمَا كُنۡتُمۡ تَكۡتُمُوۡنَ ۝٣٣

(३३) अल्लाह तआलाले आदम (अलैहिस्सलाम) सित भन्नुभयो, "तिमी यिनीहरूको नाम भनिदेउ ।"[1] जब उनले भनिदिए तब अल्लाहले भन्नुभयो के मैले तिमीहरूलाई अघि भनेको थिइन कि म आकाशहरू एवं धर्तीको परोक्षज्ञ (ज्ञान भएको) हुँ तथा जे तिमी गर्छौ एवं लुकाउँछौ त्यो जान्दछु ? ।

وَاِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلٰٓئِكَةِ اسۡجُدُوۡا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوۡۤا اِلَّاۤ اِبۡلِيۡسَ ؕ اَبٰى وَاسۡتَكۡبَرَ

(३४) र जब हामीले फरिश्ताहरूसित भन्यौं कि आदमलाई ढोक,[2] त इबलीस

[1] أسماء (नाम) को तात्पर्य مسميات (व्यक्ति र वस्तुहरूका नाम एवं उनीहरूका विशेषताहरू र लाभको ज्ञान हो) जुन कि अल्लाह तआलाले माननीय आदमको मनमा अथवा बुद्धिमा आफ्नो अन्तर्यामी शक्तिले हालिदिएका थिए । अनि जब भनियो कि आदम यिनीहरूका नाम (एवं लाभ) भन, तब उनले तुरुन्त सबै कुरा भनिदिए जुन कि फरिश्ताहरूले भन्न सकेनन् । यसप्रकार अल्लाह तआलाले आदमलाई सृष्टि गर्नुको उद्देश्य स्पष्ट गरिदियो । दोस्रो, संसारको संचालनको लागि ज्ञानको आवश्यकता एवं विशेषताको वर्णन गऱ्यो । जब यो कारण र ज्ञानको आवश्यकता फरिश्ताहरूलाई स्पष्ट भयो तब उनीहरूले आफ्नो अज्ञानता स्वीकार गरे । फरिश्ताहरूले यो स्वीकार गरेपछि यो पनि स्पष्ट भयो कि अन्तर्यामी मात्र अल्लाह नै छ । अल्लाहका पुण्यात्मा भक्तहरूलाई पनि त्यति मात्र ज्ञान हुन्छ जति अल्लाह तआलाले उनीहरूलाई प्रदान गर्दछ ।

[2] ज्ञानको सर्वपरिताको उपरान्त माननीय आदमलाई दोस्रो सम्मान प्राप्त भयो । सजदाको अर्थ हो विनय एवं नम्रता र त्यसको अन्तिम सीमा हो-"धर्तीमा निधारले टेक्नु ।" अल्लाह तआला बाहेक कसैको समक्ष नतमस्तक हुने आदेश इस्लामी कानूनले दिदैन । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको प्रख्यात आदेश छ कि

(لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا)

यदि कुनै अन्यको लागि सजदः गर्ने अनुमति भएको भए म पत्नीलाई आदेश दिन्थे कि त्यसले आफ्नो पति समक्ष सजदः गरोस् । तर अल्लाहको आदेशमा फरिश्ताहरूल माननीय आदमको समक्ष सजदः गरे । यो सजदः (ढोक) सम्मानको लागि थियो न कि पूजाको रुपमा । अब कसैलाई सम्मान स्वरुप पनि सजदा गर्न सकिन्न ।

وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٤﴾

बाहेक सबैले ढोके । उसले नकार्‍यो र घमण्ड गर्‍यो[1] र त्यो काफ़िरहरूमध्ये थियो ।[2]

وَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا ۠ وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٣٥﴾

(३५) र हामीले भन्यौं, "हे आदम ! तिमी र तिम्रो पत्नी स्वर्गमा बस,[3] र जहाँबाट चाहन्छौ मनग्य खांउ-पिउ, तर यस वृक्ष[4] समीप नजानू, अन्यथा अत्याचारीमध्ये हुनेछौ ।

فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطٰنُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيْهِ ۠ وَقُلْنَا اهْبِطُوْا

(३६) तर शैतानले उनीहरुलाई पथ-भ्रष्ट गरी त्यहाँबाट निष्कासित गराइ नै हाल्यो,[5] र हामीले भन्यौं कि

[1]इब्लीसले ढोक्नबाट नकार्‍यो र अपमानित भयो । कुर्आन अनुसार इब्लीस जिन्नातहरू मध्येको थियो, तर अल्लाह तआलाले त्यसलाई सम्मान स्वरुप फरिश्ताहरूमा सम्मिलित गरिहालेको थियो, यसकारण अल्लाहको आदेशानुसार उसले पनि ढोक्नु आवश्यक थियो, तर उसले गरेको डाह र घमण्ड त्यो पाप हो जसलाई मानवताको संसारमा सबभन्दा पहिला गरियो र यसलाई गर्नेवाला इब्लीस थियो ।

[2]अर्थात् अल्लाह तआलाको पूर्व ज्ञानमा थियो ।

[3]यो माननीय आदमको तेस्रो सम्मान थियो, कि स्वर्गलाई उनको निवास स्थानको रुपमा प्रदान गरिएको थियो ।

[4]यो वृक्ष के को थियो ? त्यसको विषयमा कुर्आन र हदीसमा स्पष्टरुपले केही पाइँदैन । यसलाई गहुँको बोटको रुपमा मान्न थालियो, जुनकि अवास्तविक छ । हामीलाई त्यसको नामबारे थाहा पाउनु आवश्यक छैन र न त्यसको कुनै लाभ छ ।

[5]शैतान, स्वर्गमा प्रवेश गरी उनलाई बहकाई मार्ग-विचलित गर्न थाल्यो अथवा भ्रम उत्पन्न गर्न थाल्यो । यस विषयमा कुनै विस्तृत जानकारी छैन । तैपनि यो स्पष्ट छ कि जुनप्रकारले सजदा (ढोक) को आदेशको समय उसले अल्लाहको आदेशको समक्ष तर्क गरेर (कि म आदमभन्दा उच्च छु) सजदः गर्नबाट इन्कार गर्‍यो, त्यसैप्रकार यस समय पनि अल्लाह तआलाको आदेश ولا تقربا को विपरीत तर्क प्रस्तुत गरी माननीय आदम अलैहिस्सलामलाई विचलित गर्न सफल भयो । जसको सविस्तार वर्णन सूरः आराफ़मा आउने छ ।

بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ۝٣٦

"ओर्ल, तिमी सबै एक-अर्काका शत्रु हौ ।[1] र एक निश्चित समयसम्म तिमी धर्तीमा बस्नु छ र लाभ उठाउनु छ ।"

فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ۝٣٧

(३७) आदम (अलैहिस्सलाम) ले आफ्नो पालनकर्ताबाट केही कुरा सिके[2] (र अल्लाहसित क्षमा-याचना गरे) उसले उनको याचना स्वीकार गऱ्यो, निःसन्देह त्यही क्षमा गर्ने, दयावान छ ।

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝٣٨

(३८) हामीले भन्यौं तिमी सबै यहाँबाट ओर्ल, अनि जब तिम्रो पासमा मेरो तर्फबाट सत्यमार्ग आउँछ तब जो मेरो संमार्गको अनुसरण गर्दछन्, उनीहरूलाई कुनै भय हुनेछैन, न त उनीहरू दुःखी नै हुनेछन् ।

यसप्रकार अल्लाहको आदेश समक्ष तर्क-वितर्क प्रस्तुत गर्नेवाला पनि सर्वप्रथम शैतान नै हो । (نعوذ بالله منه)

[1]यसको तात्पर्य आदम र शैतान अथवा आदमका पुत्रहरू आपसमा एक-अर्काका शत्रु हुन् ।

[2]माननीय आदम अलैहिस्सलाम ग्लानि एवं दुःखहरूबाट प्रेरित भई धर्तीमा आए, अनि क्षमा-याचनामा लीन भइहाले । त्यस समय पनि अल्लाह तआलाले मार्गदर्शन एवं दयालुता गऱ्यो र क्षमाका ती शब्दहरू सिकायो जुन कि सूरः आराफ़मा वर्णित छन्– ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا﴾ केही यसमा एउटा बनावटी (मनगढन्त) हदीसको सहारा लिंदै भन्दछन् कि माननीय आदम अलैहिस्सलामले अर्श-ए-इलाहीमा (لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ) लेखिएको देखे र मुहम्मद रसूल अल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को माध्यमबाट प्रार्थना गरे अनि अल्लाह तआलाले उनलाई क्षमा गरिदियो । यो हदीस अप्रमाणित छ र कुरआनको विपरीत पनि छ । यसको अतिरिक्त अल्लाह तआलाले भनिएका तरीकाहरूको पनि विपरीत छ । सबै नबीहरूले सधैं सोझै अल्लाहसित प्रार्थनाहरू गरेका छन्, कुनै नबी, वली, पुण्यात्मा, महात्माको माध्यम समातेनन्, यसकारण नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका साथ-साथै सबै नबीहरूको प्रार्थना गर्ने विधि यही नै रहेछ कि बिना कुनै माध्यम अल्लाहको दरबारमा प्रार्थना गरियोस् ।

(३९) र जो कुफ्र एवं झूठद्वारा हाम्रा आयतहरूलाई असत्य भन्दछन्, उनीहरू नरकमा बास गर्नेहरु हुन्, र सधैं त्यसैमा रहनेछन् ।[1]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

(४०) हे इस्राईलका सन्तानहरु ![2] मेरो त्यस कृपालाई सम्झ जुनकि मैले तिमीमाथि गरें, तथा

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي

[1]प्रार्थना स्वीकार गरेपछि अल्लाह तआलाले उनीहरूलाई पुनः स्वर्गमा प्रवेश गराउनुको सट्टा धर्तीमा नै रही स्वर्ग प्राप्त गर्ने उपदेश दियो र माननीय आदम अलैहिस्सलामलाई इंगित गरर समस्त आदमका सन्तानलाई स्वर्गमा प्रवेश प्राप्त गर्ने मार्ग भनिंदैछ कि नबीहरूद्वारा मेरा निर्देश (जीवन व्यतीत गर्ने आदेश एवं नियम) तिमीसम्म पुऱ्याउने छन्, जसले त्यसलाई स्वीकार गर्नेछ, त्यो स्वर्गको अधिकारी हुनेछ, अन्यथा त्यो अल्लाहको यातनाको अधिकारी हुनेछ । "**उनीहरूलाइ भय हुन छैन**" को सम्बन्ध परलोकसित छ । أى فيما يستقبلونه من أمور الدنيا तथा "**दुख हुने छैन**" को सम्बन्ध धर्तीसित छ । على ما فاتهم من أمور الدنيا (जो मरिसक्यो, धर्तीको कर्म आफ्नो पछाडी धर्तीमा नै छोडेर आयौ) जस्तो कि अर्को ठाउँमा छ ।

﴿فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ﴾

"जसले मेरा आदेशहरूको पालना गऱ्यो पछि त्यो न (धर्तीमा) भौतारिने छ र न आख़िरतमा ।" (ता.हा.-१२४) (इब्ने कसीर)

यसप्रकार ﴿لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ को स्थान प्रत्येक मोमिनलाई प्राप्त छ ! यो कुनै यस प्रकारको स्थान होइन जुन कि मात्र केही औलियालाई मात्र प्राप्त होस् । र यस स्थानको भावार्थ केहीको केही वर्णित गरिन्छ । हुन त समस्त मोमिन र अल्लाहसित तर्सनेवाला पनि औलिया हुन् । "औलिया" कुनै पृथक सृष्टि होइन ।

[2]إسرائيل (इस्राईलको अर्थ अब्दुल्लाहसित लिइन्छ) जो आदरणीय याकूब अलैहिस्सलामको उपाधि थियो । यहूदीहरूलाई इस्राईलका पुत्र भनिन्छ अर्थात् याकूब अलैहिस्सलामका पुत्र, किनभने याकूब अलैहिस्सलामका बारह पुत्र थिए, जसबाट यहूदीहरूका बारह क़बीला (समुदाय) बने र उनीहरूमा धेरैजसो नबी र रसूल भए । यहूदीहरूलाई अरबमा तिनीहरुको प्राचीन इतिहास, ज्ञान एवं धर्मसित सम्बन्ध भएको कारणले एक विशेष स्थान थियो । यसकारण उनीहरूको अधिका सम्मान एवं आदर जुन अल्लाहले प्रदान गरेको थियो, स्मरण गराई भनिन्छ कि तिमी मेरो प्रतिज्ञा पूरा गर जो तिमीसित अन्तिम नबीको नबुअतको लागि र उनीमाथि

أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ۝

म सित गरेको वाचा पूरा गर, म तिमीसित गरेको वचन पूरा गर्नेछु, तथा मात्र मसित नै तर्स ।

وَآمِنُوا بِمَا أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا
مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ
وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا
وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ۝

(४१) तथा त्यस (शास्त्र) प्रति विश्वास गर जसलाई मैले, त्यसलाई प्रमाणित गर्नको निम्ति उतारें जुन (तौरात) तिम्रो साथमा छ र तिमी यसको[1] प्रथम मुन्किर (नकार्नेवाला) न बन, र मेरा आयतहरूलाई सानो मूल्यमा न बेच,[2] र मात्र मसित तर्स ।

विश्वास गर्नको लागि लिइएको थियो । यदि तिमी आफ्नो प्रतिज्ञा पूरा गर्छौ भने म पनि आफ्नो प्रतिज्ञा पूरा गर्नेछु, कि तिमीमाथिबाट त्यो भार (बोझ) हटाइने छन् जुन कि तिम्रा आफ्ना त्रुटिहरू र आलस्यका कारण दंण्डको रुपमा लादिएका थिए । र तिमीलाई पुनः सम्मान प्रदान गरिने छ । मसित तर्स अन्यथा यो अपमानित भार सधैंको लागि तिमीमाथि लादिने छन्, जसबाट तिम्रा पूर्वज पनि पीडित थिए ।

[1] بِهٖ को तात्पर्य कुर्आन अथवा अन्तिम ईशदूत मुहम्मद रसूल अल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित छ । दुवै कथन सत्य छ किनभने दुवैको सम्बन्ध जल र थलको जस्तो छ, जसले कुर्आन मानेन त्यसले मुहम्मद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई नकाऱ्यो । (इब्ने कसीर) **"पहिला काफ़िर नबन"**

यसको अर्थ यो हो कि प्रथम त तिमीलाई जुन ज्ञान छ अरुहरू त्यसबाट अनभिज्ञ छन्, यसकारण तिम्रो उत्तरदायित्व सबभन्दा धेरै छ । द्वितीय मदीनामा यहूदीहरूलाई सर्वप्रथम ईमानको निमन्त्रणा दिइएको थियो, वरन् (अन्यथा) हिजरतभन्दा पहिला धेरैजसोले इस्लाम धर्म स्वीकार गरिसकेका थिए । यसकारण उनीहरूलाई सावधान गरिदैछ कि यहूदीहरूमा तिमी प्रथम काफ़िर नबन । यदि तिमी यस्तो गर्छौ भने समस्त यहूदीहरूको कुफ्र एवं नमान्नुको पाप तिमीमाथि पर्नेछ ।

[2] **"सानो मुल्यमा नबेच ।"** यसको तात्पर्य यो कदापि होइन कि अधिक मूल्य पाइएको छ भने अल्लाहको आदेशको (कुर्आन) सौदा गर, बरु यसको तात्पर्य यो हो कि अल्लाहको आदेशको तुलनामा सांसारिक लाभलाई महत्व नदेउ, अल्लाहका आदेश त यति बहुमूल्य छन् कि समस्त सांसारिक वैभव र वस्तुहरू तिनका तुलनामा तुच्छ छन् । आयतमा यद्यपि इस्राईलका पुत्रहरूतिर इंगित गरिएको छ तर यी आदेश प्रलयसम्म समस्त मानवगणका लागि छन् । जो कोही पनि सत्यलाई छाडि असत्यको पक्ष लिन्छ अथवा अज्ञानतालाई प्रदर्शित गरी सत्यसित

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾

(४२) र सत्यलाई असत्यसँग मिश्रण न गर। तथा न त सत्यलाई लुकाउ, तिमीलाई त स्वयं यसको ज्ञान छ।

وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

(४३) र नमाज़ स्थापित गर, एवं ज़कात दिने गर रुकूअ गर्ने (झुक्ने व्यक्तिहरूसँग) वालाहरूको साथमा रुकूअ गर (झुक्ने गर)।

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

(४४) के मानिसहरूलाई सत्यकर्मको उपदेश दिन्छौ ? र आफूलाई बिर्सन्छौ, यद्यपि तिमीहरू किताब पढ्दछौ। के यति पनि तिमीमा बुद्धि छैन ?

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾

(४५) र धैर्य एवं नमाज़को माध्यमबाट (अल्लाहको) सहायता प्राप्त गर।[1] र यो कुरा कठिन छ, तर अल्लाहसित तर्सनेहरूको लागि होइन।[2]

मात्र सांसारिक फल प्राप्तिको लागि मुख फर्काउनेछ, त्यो यस आदेशमा सम्मिलित छ। (फ़तहुल क़दीर)

[1]धैर्य र नमाज़ प्रत्येक अल्लाहवालाका दुई ठूला हतिय़ार हुन्, नमाज़द्वारा एउटा मोमिनको अल्लाहसित सम्बन्ध सजिलोसँग हुन्छ, जसबाट उसलाई अल्लाह तआलाको सहमति एवं सहायता प्राप्त हुन्छ। धैर्यद्वारा उसको चरित्रमा दृढता र धर्ममा परिपक्वता उत्पन्न हुन्छ। हदीसमा वर्णन छ :

(إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ فَزِعَ إِلَى الصَّلٰوةِ)

"नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई जतिखेर पनि कुनै समस्या उत्पन्न हुन्थ्यो उहाँले तुरुन्त नमाज़को प्रायोजन गर्नुहुन्थ्यो।" (फ़तहुल क़दीरबाट उद्धृत र अहमद तथा अबू दाऊदमा संकलित)

[2]नमाज़मा निरन्तरता सामान्य मानिसहरूलाई कठिन प्रतीत हुन्छ। परन्तु सन्तुलित एवं स्थिर (खुशूअ् र खुजूअ्) रहनेवालालाई यो सरल, बरु शान्ति एवं सुःखको कारण हुन्छ। यी कुन मानिसहरू हुन् ? जो केयामतमा पूरा विश्वास (आस्था) राख्दछन् अर्थात् केयामतमा विश्वास सत्कर्मलाई सरल गरिदिन्छ र आख़िरतबाट निश्चिन्तता व्यक्तिलाई अकर्मी बरु कुकर्मी बनाइदिन्छ।

الَّذِيْنَ يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿٤٦﴾

(४६) जो जान्दछन् कि आफ्नो प्रभुसित भेट्नु छ र त्यसतिर फर्केर जानु छ।

يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٧﴾

(४७) हे इस्राईलका सन्तानहरु ! मेरो त्यस कृपालाई स्मरण गर, जुन कि मैले तिमीमाथि गरेको थिएँ र मैले तिमीलाई समस्त संसारमाथि श्रेष्ठता दिएँ।[1]

وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ

(४८) तथा त्यस दिनसित तर्स, जुन दिन कोही कसैको काम आउनेवाला छैन, न कसैको कुनै सिफारिश स्वीकार गरिने छ, न कुनै

[1]यहाँबाट इस्राईलका सन्तानलाई पुनः ती कृपाहरु स्मरण गराइँदै छन्, जुन कि उनीमाथि गरियो र उनलाई कयामतको दिनसित तर्साइँदैछ, जुन दिन कसैको लागि कोही काम आउने छैन, न त सिफरिश स्वीकार गरिने छ, न सट्टा भर्ना (साटो) दिएर छुटकारा पाइने छ, न कोही सहायक हुनेछ। एउटा त्यस कृपाको वर्णन गरिदैंछ जसबाट समस्त संसारमा श्रेष्ठता इस्राईलको सन्तानलाई प्राप्त थियो, जुन कि उनीहरूले अल्लाहको आदेशको उल्लघंन गरी गुमाइदिए र मुसलमानहरूलाइ خير أمّة को उपाधिबाट विभूषित गरियो। यसमा यस कुराको चेतावनी छ कि अल्लाहको कृपा कुनै विशेष जातिप्रति सम्बन्धित छैन, बरु यो ईमान र कर्मको आधारमा प्राप्त हुन्छ। यदि ईमान र कर्म राम्रा छैनन् भने खोसिहालिन्छ। जुनप्रकारले मुसलमान पनि आजभोलि आफ्ना कुकर्महरु र शीर्क एवं बिदअ्तका कारण خير أمّة बाट شرّ أمّة बनेका छन्।

यहूदीहरूलाई यो भ्रम थियो कि उनीहरू अल्लाहका प्रिय हुन्, यसकारण आखिरतको सोधपूछवाट सुरक्षित रहनेछन्। अल्लाह तआ़लाको आदेश भयो कि त्यहाँ अल्लाहका आदेशहरू नमान्नेवालाहरूलाई कोही सहायता दिनसक्ने छैन। उसै भ्रममा मुसलमानहरू पनि परेका छन्। र शिफाअत (सिफारिश) को प्रश्नलाई (जुनकि अहले सुन्नतकहाँ सत्य छ) आफ्ना कुकर्महरूलाई लुकाउन कवच वनाइराखेका छन्। नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अवश्य शिफ़ाअत गर्नेछन्, अल्लाह तआ़ला उनको शिफ़ाअत पनि स्वीकार गर्ने छन् (सहीह हदीसहरूबाट प्रमाणित छ) तर यो पनि हदीसमा उल्लेख छ कि विदअ्तका कर्म गर्नेवालाहरू यसलाई प्राप्त गर्न सक्ने छैनन्। तर धेरै पापीहरूलाई नरकमा दण्ड दिइसके उपरान्त उहाँको शिफ़ाअतले नरकबाट निकालिने छ। के नरकको या केही दिनहरूको दण्ड सहनीय छ कि हामी शिफ़ाअतमा विश्वास गरी कुकर्म गरिराखौं ?

وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ۝٤٨

क्षतिपूर्ति (अर्थदण्ड) स्वीकार गरिने छ र न उनीहरूलाई सहायता दिइने छँ ।

وَاِذْ نَجَّيْنٰكُمْ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْٓءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُوْنَ اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ ؕ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ۝٤٩

(४९) र जब हामीले तिमीलाई फ़िरऔनका मानिसहरु[1] बाट छुटकारा मुक्ति दिलायौं, जसले तिमीलाई घोर यातना दिइराखेका थिए, तिम्रा छोराहरूको हत्या गरिराखेका थिए, तिम्रा छोरीहरूलाई (महिलाहरू) जीवित छाडिदिन्थे, यसबाट छुटकारा दिलाउनमा तिम्रो स्वामीको अत्याधिक उपकार थियो ।

وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنٰكُمْ وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ۝٥٠

(५०) र जब हामीले तिम्रो निम्ति सागर लाई च्यातिदियौं र त्यसबाट तिमीलाई मुक्ति प्रदान गर्‍यौं र फ़िरऔनका साथीहरूलाई तिम्रा आँखा अगाडि डुबाइदियौं ।

وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوْسٰٓى اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهٖ

(५१) र हामीले (आदरणीय) मूसा (अलैहिस्सलाम) लाई चालीस रातहरूको वचन दियौं,

[1]आले फ़िरऔनसित तात्पर्य मात्र फ़िरऔन र त्यसका परिवार होइनन् बरु फिरऔनका समस्त साथीहरू हुन् । जस्तो कि अगाडी छ ।

﴿وَاَغْرَقْنَا اٰلَ فِرْعَوْنَ﴾

"हामीले फ़िरऔनका परिवारलाई डुबाइदियौ ।" यी डुब्नेवाला फ़िरऔनका परिवारवाला थिएनन्, त्यसका सेना एवं अन्य कर्मचारीहरू थिए । अर्थात् कुरआनमा आल, अनुयायी (भक्त) को अर्थमा प्रयोग भएको छ । यसको विस्तृत जानकारी सूर: अल-अहज़ाबमा छ ।

[२]सागरलाई च्यात्नु र त्यसमा मार्ग बनाइदिनु, यो एक चमत्कार थियो, जसको विस्तृत वर्णन सूर: "शोआरा" मा गरिएको छ । यो समुद्रको ज्वारभाटा थिएन, जस्तो कि सर सैय्यद अहमद ख़ान र अन्य, चमत्कारका इन्कार गर्नेवालाहरूको व्यक्तिगत विचार छ ।

وَأَنْتُمْ ظٰلِمُونَ ﴿٥١﴾

अनि पछि तिमीले बाछोलाई पूज्य बनायौ ।[1] र अत्याचारी बन्न पुग्यौ ।

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٥٢﴾

(५२) तर हामीले यसपछि पनि तिमीलाई क्षमा गर्‍यौं, ताकि तिमी कृतज्ञ रह ।

وَإِذْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿٥٣﴾

(५३) र हामीले मूसा (अलैहिस्सलाम) लाई तिम्रो मार्गदर्शनका लागि धर्मशास्त्र (तौरात) र चमत्कार प्रदान गर्‍यौं ।[2]

وَإِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوْبُوْٓا إِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا أَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ

(५४) र जब मूसा (अलैहिस्सलाम) ले आफ्ना जातिका मानिसहरू (कौम) सित भने कि "हे मेरा जातिका मानिसहरू (कौम) ! तिमीले बाछोलाई देवता बनाई स्वयं आफूमाथि अत्याचार गरेका छौं । अब तिमी आफ्ना स्रष्टातिर ध्यान केन्द्रित गर, स्वयं आफूलाई (अपराधी) एक आपसमा हत्या गर । तिम्रो निम्ति भलाई

[1]यो गौपूजाको घटना त्यस समय भयो जब फ़िरऔन र त्यसका साथीहरूबाट छुटकारा पाए पश्चात इस्राईलका सन्तान द्वीप जस्तै स्थान 'सीना' पुगे, त्यहाँ अल्लाह तआलाले आदरणीय मुसा अलैहिस्सलामलाई तौरात दिनको लागि चालीस रातको लागि तूर पर्वतमा वोलायो । आदरणीय मूसा गैसके पश्चात इस्राईलका सन्तानले सामरी पछाडी भइ बाछोको पुजा प्रारम्भ गरिहाले । मनुष्य कति भौतिकीय छ कि अल्लाह तआलाको शक्तिको महान चिन्ह देखे पश्चात र नवीहरू (आदरणीय हारुन र मूसा) का उपस्थितिको बावजूद पनि बाछोलाई आफ्नो देवता ठानिहाले । आजको मुसलमान पनि शिर्कमा लिप्त विश्वास र कर्महरुमा लीन हुँदाहुँदै पनि यो ठान्दछन् कि मुसलमान कसरी मुश्रिक हुनसक्छ ? यी मुसलमानहरूले शिर्कलाई पत्थरका मूर्तिहरूका पूजारीलाई मात्र विशेष गर का छन् कि मात्र उनीहरू नै मुश्रिकहरु हुन्, जबकि यी भनाउँदा मुसलमान पनि चिहान र गुम्बदहरूसित त्यही सबै गरिराखेका छन्, जुनकि पत्थरका पूजारी आफ्ना मूर्तिहरूका साथमा गर्दछन् ।

[2]यो पनि भूमध्यसागर तरिसकेपछिको घटना हो । (इब्ने कसीर) सम्भव छ कि किताव अर्थात् तौरातलाई नै कसीसित सम्बोधित गरिएको छ किनभने हरेक आसमानी (दैवी) पुस्तक सत्य र असत्यलाई विवेक गरिराखेको हुन्छ अथवा चमत्कारलाई कसी भनिएको छ किनभने ईश्वरीय चमत्कार पनि सत्य वा असत्यको पहिचानमा विशेष योगदान दिन्छ ।

عِنۡدَ بَارِئِكُمۡ فَتَابَ عَلَيۡكُمۡ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٥٤

अल्लाह तआला समीप यसैमा छ ।" त उसले तिम्रो तौबा (क्षमा-याचना) स्वीकार गऱ्यो । निःसन्देह त्यही नै स्वीकार गर्नेवाला र दयालु छ ।[1]

وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهۡرَةً فَأَخَذَتۡكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ ٥٥

(५५) र (तिमी त्यसलाई पनि याद गर) तिमीले मूसा (अलैहिस्सलाम) सित भनेका थियौ कि–जबसम्म हामीले आफ्नो प्रभुलाई अगाडी देख्ने छैनौं कदापि विश्वास गर्ने छैनौं । (जुन अवज्ञाको दण्डस्वरुप) तिमीमाथि तिमीले हेर्दाहेर्दै तड़ित (चट्याङ) खस्यो ।[2]

ثُمَّ بَعَثۡنَٰكُم مِّنۢ بَعۡدِ مَوۡتِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ٥٦

(५६) तर फेरि हामीले तिमीलाई मृत्यु पश्चात जीवन यसकारण दियौं ताकि तिमी कृतज्ञता व्यक्त गर ।

---

[1]जब आदरणीय मूसाले शिर्कबाट सावधान गरे, त उनलाई क्षमाको आभास भयो । क्षमाको विधि हत्या भनियो ।

﴿فَاقْتُلُوٓا أَنفُسَكُمۡ﴾ "आपसमा एक-अर्कालाई मार । का दुईटा व्याख्या छन् । एउटा यो कि सबैलाई दुई भागमा विभाजित गरियो र उनीहरूले एक-अर्कालाई मारे । अर्को यो कि शिर्क गर्नेवालाहरूलाई उभ्याइयो र जो त्यसबाट सुरक्षित रहे उनीहरूलाई मार्ने आदेश दिइयो । अतः उनीहरूले हत्या गरे । वधितहरूको संख्या सत्तरी हजार भनिएको छ । (इब्ने कसीर व फतहुल कदीर)

[2]आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम सत्तरी मानिसहरूलाई लिएर तूर पर्वतमा तौरात लिनको निम्ति गए, जब आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम फर्केर आउनथाले तब उनीहरूले भने कि जबसम्म हामी आफ्नो आँखाले अल्लाह तआलालाई देख्ने छैनौं तबसम्म तिम्रो कुरामा विश्वास गर्न तयार छैनौं, जसको कारण उनीमाथि चट्याङ खस्यो र ती सबै मरिहाले । आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम निकै परेशान भए र उनीहरूको पुनर्जीवनको निम्ति अल्लाहसित प्रार्थना गरे । यसकारण अल्लाहले उनीहरूलाई पुनर्जीवित गऱ्यो । हेर्दाहेर्दै चट्याङ खस्नुको अर्थ यो हो कि प्रथम जसमाथि चट्याङ खस्यो अरु व्यक्तिहरू उसलाई देखिराखेका थिए, यहाँसम्मकि सबै मरिहाले ।

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

(५७) र हामीले तिमीमाथि बादलहरूको छायाँ पार्‍यौं र तिम्रो लागि मन्न व सलवा पठायौं[1] (र भन्यौं) हामीले प्रदान गरेका पवित्र कुराहरू खाऊ । र उनीहरूले हामीमाथि अत्याचार गरेनन् बरु आफूमाथि अत्याचार गरे ।

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ

(५८) र हामीले तिमीसित भन्यौं कि यस बस्तीमा जाउ ।[2] र जे-जति जहाँबाट चाहन्छौ, धित मर्नेगरी खाउ-पिउ र त्यस द्वारबाट

[1]अधिकतर व्याख्याहरूका अनुसार यो इजिप्ट र सीरियाको मध्यमा स्थित तीहको मैदानको घटनाको वर्णन हो । जब उनीहरू अल्लाहको आदेशको अवज्ञा गरी अमालक: को वस्तीमा प्रवेश गर्नबाट रुके, त दण्डस्वरुप इस्राईलको सन्तान चालीस बर्षसम्म तीहको मैदानमा भौंतारिदैं रहे । कसै-कसैको भनाइ अनुसार यो निश्चित गर्नु उचित छैन । सागर तरे पश्चात सीना नामक मरुस्थलमा पुग्दा जब सर्वप्रथम खाने-पिउने समस्या उत्पन्न भयो त त्यसबेला यो प्रबन्ध गरियो ।

(मन्न) केहीका विचारमा तुरंजबीन हो, वा तुषार, जो वृक्ष अथवा पत्थरमा खस्दा मह समान गुलियो भइहाल्थ्यो र सुकेर गमको समान हुन्थ्यो । केहीका मत अनुसार महको समान गुलियो जल हो । हदीसमा छ कि :

(الكمأةُ نَوعٌ مِنَ المَنِّ)

"कुम्भी मन्नको त्यो प्रकार हो जुन कि आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाममाथि अवतरित गरियो ।" (बुखारी तथा मुस्लिम)

यसको अर्थ यो हो कि जुन प्रकारले इस्राईलको सन्तानलाई त्यो भोजन बिना कुनै कष्ट उपलब्ध गराइएको थियो, उसै प्रकार कुम्भी पनि बिना रोपि उत्पन्न हुन्छ । (व्याख्या अहसनुल तफ्सीर) सलवा वट्टाई अथवा एक प्रकारको पंक्षी थियो जो चरा जस्तै हुन्थ्यो र तिनीहरू खाइहाल्थे । (फ़तहुल क़दीर)

[2]त्यस बस्तीबाट तात्पर्य अधिकतर व्याख्याकारहरूको विचारमा 'बैतुल मुक़द्दस' छ ।

نَّغۡفِرۡ لَكُمۡ خَطَٰيَٰكُمۡۚ وَسَنَزِيدُ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٥٨

टाउको निहुराएर प्रवेश गर ।[1] र मुखले भन्दैजाऊ कि, "हामी क्षमा चाहन्छौं ।"[2] हामीले तिम्रा गल्तीहरूलाई क्षमा गरिदिनेछौं र सत्कर्म प्रकट गर्नेहरूलाई भन् अधिक प्रदान गर्नेछौं ।

فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ قَوۡلًا غَيۡرَ ٱلَّذِي قِيلَ لَهُمۡ فَأَنزَلۡنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ رِجۡزٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُواْ يَفۡسُقُونَ ٥٩

(५९) त्यसपछि ती अत्याचारीहरूले त्यो कुरा जुन उनीसित भनिएको थियो, परिवर्तन गरिहाले ।[3] हामीले पनि ती अत्याचारीहरूमाथि उनीहरूको अवज्ञाको कारण आकाशबाट प्रकोप पठायौं ।[4]

[1]सजद:बाट तात्पर्य केहीले निहुरिएको अवस्थामा प्रवेश हुने कुरोलाई लिएका छन् र केहीले कृतज्ञताको सजद: (ढोक) नै मानेका छन् । तात्पर्य यो हो कि अल्लाह समक्ष कृतज्ञता व्यक्त गर्दै, तुक्षता प्रकट गर्दै र कृतज्ञतालाई स्वीकार गर्दै प्रवेश गर ।

[2] حِطَّةٌ को अर्थ हो, "हाम्रा पापलाई क्षमा गरिदेउ ।"

[3]यसलाई स्पष्टरुपले एउटा हदीसबाट बुझाएको छ, जुनकि सहीह बुखारी एवं मुस्लिम आदिमा छ । नबी सल्लल्लाहु अलैही वसल्लमको भनाइ छ :

«قيل لبني إسرائيل ادخلوا الباب سُجَّدا وقولوا حِطَّةٌ – فدخلوا يزحفون على أستاههم فبدّلوا وقالوا حَبَّةٌ في شعرة»

"उनीहरूलाई आदेश भयो कि सजद: गर्दै प्रवेश गर; तर उनीहरू कम्मर धर्तीमा दल्दै प्रवेश गरे र حِطَّةٌ को सट्टा حَبَّةٌ في شعرة (अर्थात् गहुँ बालीमा) भन्दै गरे ।"

यसकारण उनीहरूको यस अवज्ञाकारिताको जुन कि उनीहरूमा उत्पन्न भइसकेको थियो र अल्लाहका आदेशहरूलाई परिवर्तित गरी उपहास गर्ने उनीहरूले जुन कुकर्म गरे, ती सबैको अनुमान लगाउन सकिन्छ । सत्यता यो हो कि जब कुनै समुदाय चरित्र र कर्मले पतनतिर जान थाल्दछ त त्यसको व्यवहार अल्लाहका आदेशहरू प्रति यस्तै किसिमको हुन्छ ।

[4]यो आकाशबाट प्रकोप के थियो ? केहीको भनाई अनुसार यो अल्लाहको क्रोध, अधिक तुवाँलो, प्लेग थियो । यस अन्तिम अर्थको पक्ष हदीसबाट प्राप्त हुन्छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो :

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ
فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ
عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ
كُلُوا وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ
وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

(६०) र जब मूसा (अलैहिस्सलाम) ले आफ्नो क़ौम (जाति) को लागि पानी माँगे त हामीले भन्यौं कि आफ्नो लठ्ठीले ढुङ्गामा हान, जसबाट बारह जलस्रोतका मूल फूटे ।[1] प्रत्येक समूहले आफ्नो स्रोतको पहिचान गर्‍यो, (र हामीले भन्यौं कि, अल्लाह तआलाबाट प्रदान गरिएको अन्न खाउ-पिउ र धतीमा आतङ्क मच्चाउँदै न हिंड ।

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ
طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ مِن
بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا
وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي
هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ ۚ اهْبِطُوا

(६१) र जब तिमीहरूले भन्यौ "हे मूसा (अलैहिस्सलाम) !" हामीले एकै प्रकारको भोजन गरेर संतुष्ट रहन सक्दैनौं । यसकारण आफ्नो प्रभुसित प्रार्थना गर्नुस् कि त्यसले हामीलाई धर्तीमा उत्पन्न साग, कांक्रा (खिरा), गहुँ, मुसुरो र प्याज देओस् । तपाईंले भन्नुभयो कि उत्तम कुरोका

(الطاعونُ رجز أو عذابٌ أُرسِلَ علىٰ بَنِي إِسْرائيل أَوْ عَلىٰ مَنْ كانَ قَبْلَكُم، فَإذا سَمِعْتُمْ بِه بأَرْضٍ فَلا تَقدمُوا عَلَيْه وَإذا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلا تَخرجوا فِراراً منه)

"यो प्लेग त्यही प्रकोप र यातनाको भाग हो जुनकि तिमीभन्दा पहिलेका मानिसहरूमाथि पठाइएको थियो । यदि तिम्रो उपस्थितिमा कुनै स्थानमा प्लेग फैलिन्छ भने तिमी त्यस स्थानबाट न भाग र यदि तिमीलाई कुनै स्थानको विषयमा थाहा हुन्छ कि त्यहाँ प्लेग फैलिएको छ भने त्यहाँ न जाउ ।" (सहीह मुस्लिम, किताबुस्सलाम, अध्याय अत्ताऊन व अत्तीरः व अल-किहाना-हदीस संख्या २२१८)

[1]यो घटना केहीका मत अनुसार 'तीह' को र केहीका विचारमा 'सीना' नामक मरुभूमिको हो । त्यहाँ पानीको आवश्यकता हुँदा अल्लाह तआलाले आदरणीय मूसा अलैहिस्सलामसित भन्नुभयो कि आफ्नो लठ्ठीले ढुङ्गामा हान । फलस्वरुप पत्थरबाट बारह जलस्रोत फुटेर निस्के । समूह पनि बाह्रै थिए । प्रत्येक समूह आ-आफ्ना जलस्रोतबाट लाभान्वित भयो । यो पनि एउटा चमत्कार थियो, जुनकि अल्लाह तआलाले आदरणीय मूसा अलैहिस्सलामद्वारा देखाउनुभयो ।

مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۗ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

सट्टा तुच्छ कुरो किन माँगदछौ ? त्यसो भए शहरमा जाउ र त्यहाँ तिमीले रुचाउने यी सबै कुरा पाउनेछौ ।[१] उनीमाथि अपमान एवं दरिद्रता पारियो तथा उनीहरू अल्लाहका प्रकोप लिएर फर्के ।[२] यो यसकारण कि उनीहरू अल्लाहका आयतहरूलाई मान्दैनथे र नबीहरूलाई अकारण हत्या गर्दथे ।[३] यो उनीहरूको सीमा उल्लंघनको परिणाम हो ।[४]

[१]यो घटना पनि त्यही 'तीह' को मैदानको हो । मिस्रको तात्पर्य इजिप्ट देश होइन बरु कुनै शहर हो । तात्पर्य यो हो कि कुनै शहरमा गइहाल र त्यहाँ कृषि गर । आफ्ना रुचिका तरकारी एवं दालहरु उब्जाउ र खाउ । किनकि उनीहरूको यो माँग उपकारको अनादर थियो, यसकारण वक्रोक्तिको रुपमा भनियो कि "तिम्रा निम्ति त्यहाँ तिमीले मन पराएका कुराहरू छन् ।"

[२]कहाँ ती उपकार र कृपा, जसको विस्तारपूर्वक वर्णन भइसकेको छ र कहाँ त्यो अपमान र दरिद्रता जो कि पछि उनीमाथि थुपारियो र अल्लाहको प्रकोपका कारण भए । प्रकोप पनि कृपाको जस्तै अल्लाहको विशेषता हो, जसको व्याख्या, यातनाको विचार एवं स्वयं यातनासित गर्नुहुँदैन । अल्लाह तआला उनीमाथि क्रोधित भयो । كما هو شأنه

[३]यो अपमान त्यो अल्लाहको प्रकोपको कारणको वर्णन हो । अर्थात् अल्लाह तआलाका आयतहरूको इन्कार र अल्लाहतिर आमन्त्रित गर्नेवाला नबीहरू एवं आमन्त्रण दिनेहरूको हत्या र उनीहरूलाई अपमानित गर्नु अल्लाहको प्रकोपको कारण हो । प्राचीन कालमा यहूदी यो कुकर्म गरी अपमानित एवं दण्डित भए भनेदेखि आज यो कुकर्म गर्नेहरू कसरी सम्मानित हुन सक्छन् । أين ما كانوا وحيث ما كانوا "ती चाहे जो होउन् र जहाँसुकै होउन् ।"

[४]यो अपमान एवं दरिद्रताको दोस्रो कारण हो । عصوا "अवज्ञा गरे" को अर्थ हो कि जुन कर्महरूबाट उनीहरूलाई रोकिएको थियो, त्यसलाई गरे र يعتدون को अर्थ हो कि सीमित कर्महरूमा सीमा उल्लंघन गर्दथे । अनुकरण एवं अनुपालन यो हो कि منهيات बाट टाढा रहुन् र مأمورات लाई यसप्रकार गरून् जुनप्रकारले गर्न आदेश छ । आफ्नो तर्फबाट कमी अथवा अधिकता यो अवज्ञा إعتداء हो, जुन अल्लाहलाई अप्रिय छ ।

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا
وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

(६२) निःसन्देह मुसलमान होऊन, यहूदी होऊन्[१] र इसाई[२] अथवा साबी,[३] जो कोही पनि अल्लाह तआ़ला एवं केयामतका दिनमा ईमान राख्दछ र सत्कर्म गर्दछ, त्यसको प्रतिदान उसको प्रभुसित छ, र उनलाई न त कुनै भय हुनेछ र न उनी शोकाकुल हुनेछन् ।[४]

[१]यहूदी هوادة "अर्थात् प्रेम" बाट अथवा تهوّد "अर्थात् पश्चाताप" बाट बनेको छ अर्थात् उनीहरूको यो नाम वास्तवमा प्रायश्चित गर्न अथवा परस्पर प्रेम गर्नुको कारण पऱ्यो । परन्तु मूसा अलैहिस्सलामका अनुयायीहरूलाई यहूदी भन्न थालियो ।

[२] نصران-نصارى को बहुवचन हो, जुन प्रकारले سكران-سكارى को बहुवचन हो। यसको उद्गम نصرت हो । आपसमा एक-अर्कालाई सहायता गर्नाको कारण उनीहरूको यो नाम पऱ्यो। उनीहरूका अनुसार पनि भनिन्छ, जस्तो कि उनीहरूले ईसा अलैहिस्सलामसित भनेका थिए-﴿نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ﴾ ईसा अलैहिस्सलामका अनुयायीहरूलाई 'नसारा' भनिन्छ, जसलाई इसाई पनि भनिन्छ ।

[३] صائبين-صائبى को बहुवचन हो । यी ती मानिसहरू हुन् जो अवश्य नै प्रारम्भिक कालमा कुनै सत्य धर्मका अनुयायी थिए होलान् । (यसैले कुर्आनमा यहूदी, इसाई धर्मको साथमा वर्णन गरिएको छ) । परन्तु पछि उनीहरूमा फरिश्ताहरूको पूजाको प्रचलन भईहाल्यो अथवा यिनीहरू कुनै पनि धर्मका अनुयायी रहेनन् । यसैकारण अधर्मीहरूलाई साबी भन्न थालियो ।

[४]केही आधुनिक व्याख्याकारहरूले यस आयतको भावार्थ गलत सम्झेका छन् र त्यससित उनीहरूले 'एक-धर्मवाद' को विचारलाई संकुचित गर्नुको अर्थ निकालेका छन् । अर्थात् रिसालत-ए-मुहम्मदिया (मुहम्मदको ईश्दूतत्व) मा ईमान ल्याउनु (विश्वास गर्नु) आवश्यक मान्दैनन्, अतः जो पनि जुन धर्ममा विश्वास गर्दछ र सत्कर्म गर्दछ, उसलाई मोक्ष प्राप्त भइहाल्नेछ । यो तर्क अलि भ्रमित छ । आयतको उचित व्याख्या यो हो कि जब अल्लाह तआ़लाले यस आयतका पूर्वका आयतहरूमा यहूदीहरूका कुकर्महरू र सीमा उल्लंघन र त्यसको आधारमा प्रकोपको अधिकारी हुने कुराको वर्णन गऱ्यो, त यो भ्रम उत्पन्न हुनसक्थ्यो कि यहूदीहरूमा जुन मानिसहरू सहीह अल्लाहका किताबका अनुयायी थिए र आफ्ना पैगम्बरका निर्देश अनुसार जीवन व्यतीत गर्नेवाला थिए, उनीहरूसित अल्लाह तआ़लाले के गऱ्यो ? अथवा के निर्णय लिनेछ ? अल्लाह तआ़लाले यो स्पष्ट गरिदियो कि यहूदी नै अल्लाहका, आख़िरतको दिनमा विश्वास गरे र सत्कर्म गरिराखे, ती सबैलाई मोक्ष प्राप्त हुनेछ र यसैप्रकार मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को रिसालतमा ईमान ल्याउने मुसलमान पनि यदि उचितरुपले अल्लाहमा र आख़िरतका

दिनमा विश्वास गर्दछन् र सत्कर्म गर्दछन् भने यिनी पनि अवश्य परलोकका असीम सुखहरूको अधिकारी हुने छन् । मोक्षको विषयमा कसैसित पक्षपात गरिने छैन । त्यहाँ उचित निर्णय हुनेछ चाहे मुसलमान होउन अथवा अन्तिम रसूलभन्दा पहिलाका यहूदी, इसाई र साबी आदि होउन् । यसको समर्थन केही परिभाष हदीसहरूबाट पनि हुन्छ । उदाहरणतः मुजाहिद सलमान फारसी رضی الله عنه बाट उद्धृत गर्दछन्, जसमा उनी भन्दछन् कि "मैले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित ती धार्मिक व्यक्तिहरूको विषयमा सोधें, जो मेरा साथी थिए, इवादत (उपासना) गर्नेवाला र नमाजी थिए । (अर्थात् मुहम्मद सल्लल्लाहु व अलैहि वसल्लमको रिसालतभन्दा पूर्व आफ्ना धर्ममा दृढ थिए ।" तब त्यस अवसरमा यो आयत अवतरित भयो ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ (इब्ने कसीर) । कुर्आन करीमका अरु स्थानहरूबाट पनि अझ समर्थन प्राप्त हुन्छ । उदाहरणतः

﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾

"अल्लाहको निकट धर्म मात्र इस्लाम नै हो ।"

(आले इमरान)

﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ﴾

"जो इस्लामको अतिरिक्त कुनै अन्य धर्मको अनुयायी हुनेछ, यो कदापि स्वीकार हुने छैन ।" (आले-इमरान ८५)

र हदीसहरूमा पनि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले स्पष्ट गरिदिनु भएको छ कि अब मेरो रिसालतमा ईमान नल्याइकन कुनै पनि व्यक्तिलाई मोक्ष प्राप्त हुन सक्दैन । उदाहरणको लागि यो आदेश छः ।

(وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! لَا يَسْمَعُ بِي رَجُلٌ مِنْ هٰذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ لَا يُؤْمِنُ بِي إِلَّا دَخَلَ النَّارَ)

"कसम छ त्यस अस्तित्वको जसको हातमा मेरो प्राण छ, मेरो यस उम्मत (अनुयायी) मा जो व्यक्ति मेरो विषयमा सुन्दछ, त्यो यहुदी होस् वा इसाई अनि त्यो ममा ईमान ल्याउँदैन भने त्यो नरकमा जानेछ ।" (सहीह मुस्लिम, किताबुल ईमान, अध्याय वजूबुलईमान बिरिसालः नबीय्यीना मुहम्मद صلى الله عليه وسلم

यसको अर्थ यो हो कि एक धर्मवादको सिद्धान्त र त्यसको पथ-भ्रष्टताको कारण जहाँ अन्य कुरआनका आयतहरूलाई छोडिदिनुको नतीजा हो त्यही अहादीस बिना कुरआनलाई सम्झनुको गलत तरीका पनि हो । यसकारण यो भन्नु पूर्णतया सत्य हो कि हदीसबिना कुरआनलाई बुझ्न सकिदैंन ।

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا
فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُم
بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

(६३) र जब हामीले तिमीसित वचन लियौं र तिमीमाथि तूर पर्वत ल्याई ठड्याइदियौं ।[1] र भन्यौं–जे हामीले तिमीलाई दिएका छौं, त्यसलाई दृढताले अँगालीराख । र जे-जति त्यसमा छ, त्यसलाई याद गर, ताकि तिमी बच्न सक ।

ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَلَوْلَا
فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ
لَكُنتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

(६४) परन्तु तिमी त्यस पश्चात पनि विमुख भयौ । अनि यदि अल्लाह तआलाको कृपा र दया तिमीमाथि नभएको भए, तिमी हानि बेहोर्नेवाला हुन्थ्यौ ।

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا
مِنكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا
قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾

(६५) र अवश्य नै तिमीलाई उनीहरूको विषयमा ज्ञान पनि छ, जो तिमीहरूमध्ये शनिवारको[2] विषयमा सीमा उल्लंघन गरे र हामीले (पनि) भनिदियौं कि तिमी अपमानित बाँदर भइहाल ।

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

(६६) अतः यसलाई हामीले अगाडी र पछाडीका मानिसहरूका लागि सावधान रहनुका कारण बनाइदियौं, र तर्सनेहरूको लागि शिक्षा हो ।

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ
يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا بَقَرَةً ۖ قَالُوا

(६७) र मूसा (अलैहिस्सलाम) ले जब आफ्ना क़ौमसित भने कि– अल्लाह तआला

[1] जब तौरातका आदेशहरूका लागि यहूदीहरूले दुष्टतापूर्वक भने कि– हामीबाट त यी आदेशहरूको पालन हुनसक्ने छैन, त अल्लाह तआलाले तूर पर्वतलाई छतको जस्तै उनीहरूमाथि उठाइदियो, जसबाट तर्सेर उनीहरूले पालन गर्ने वचन दिए ।

[2] السبت (शनिवार) का दिन यहूदीहरूलाई माछाको शिकार, अपितु कुनै पनि काम गर्नबाट रोकिएको थियो, तर उनीहरूले एउटा बहाना बनाएर अल्लाहको आदेशको सीमा उल्लघंन गरे । शनिवारका दिन (परीक्षाको निम्ति) माछाहरू अधिक आउँथे, उनीहरूले खाल्डो खनिहाले ताकि माछाहरू त्यसमा अल्झिरहुन् र फेरि आइतबारका दिन उनलाई समात्ने गर्दथे ।

أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ
أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾

तिमीलाई एउटा गाई[1] ज़िब्ह (बध) गर्नुको आदेश दिन्छ, तब उनीहरूले भने कि "हामीसित किन उपहास गर्दछौ ?" उहाँले (मूसा) उत्तर दिनुभयो कि "म यस्तो मूर्खताबाट अल्लाह तआलाको शरण लिन्छु"

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ ۚ
قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ
لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ
ذَٰلِكَ ۖ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾

(६८) उनले भने–हे मूसा अलैहिस्सलाम ! अल्लाहसित प्रार्थना गर्नुस कि हामीलाई त्यसको विषयमा भनिदेओस्। उहाँले भन्नुभयो, सुन ! त्यो गाई न त बुढी होस् न वाछी, बरु मध्यम आयुको होस् । अब तिमीलाई जुन आदेश दिइएको छ, त्यसको पालन गर ।

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا
مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا
بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا
تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾

(६९) उनीहरू त्यस पश्चात भन्नथाले कि अल्लाहसित निवेदन गर्नुस् कि त्यसले हामीलाई भनिदेओस् कि त्यसको रङ्ग कस्तो हुनुपर्छ ? उनले भने, त्यो भन्दछ कि गाई सुनौलो, गहिरो, चहकिलो रङ्गको होस्, र हेर्नेहरूलाई प्रसन्न पारिदिने खालको होस् ।

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ
إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا
إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

(७०) उनीहरू भन्नथाले कि आफ्नो प्रभुसित निवेदन गरिदिनुस् कि त्यसले हामीलाई खुलस्तरुपले भनिदेओस् कि त्यो कस्तो होस् ? यसप्रकारका धेरै गाईहरू छन्। थाहा हुँदैन, यदि अल्लाहले चाहयो भने हामीलाई मार्गदर्शन प्राप्त हुनेछ ।

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ

(७१) उसले भन्यो कि अल्लाहको आदेश छ कि त्यो गाई कृषि योग्य भूमिमा हलो जोत्न

[1]इस्राईलको सन्तानमा कुनै सन्तान नभएको एउटा मानिस थियो। उसको एकमात्र उत्तराधिकारी उसको भतिजो थियो । एक रात त्यस भतिजोले आफ्नो काकाको हत्या गरी लाश कुनै अर्को मानिसको ढोकामा राखिदियो, वास्तविक हत्याराको खोजिमा उनीहरू एक-अर्कालाई भन्नथाले । अन्ततः कुरो मूसा अलैहिस्सलामसम्म पुग्यो, त उनीहरूलाई एउटा गाई वध गर्ने आदेश भयो । गाईको मासुको एक टुक्राले हानियो, जसबाट त्यो जीवित भइहाल्यो र हत्याराको पहिचान गराउनासाथ मरिहाल्यो । (फ़तहुल क़दीर)

تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ ۚ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

तथा खेतहरूलाई पानी लगाउने होइन, त्यो स्वस्थ तथा बेदाग होस् । उनीहरूले भने अब तपाईंले स्पष्ट गरिदिनुभयो, तैपनि उनीहरू आदेशहरूका पालन गर्नेवाला थिएनन्, परन्तु त्यसलाई माने तथा गाईको बलि दिए ।[1]

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا ۖ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

(७२) तथा जब तिमीले एक व्यक्तिको हत्या गरिदियौ,[2] अनि परस्पर आरोप लगाउन थाल्यौ, तथा अल्लाहले तिम्रो लुकाइएको कुरा प्रकट गर्नु थियो ।

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ

(७३) अतः हामीले भन्यौं कि त्यस गाईको एक टुक्रा मृतकको शरीरमा बजार (त्यो जीवित हुनेछ) यसैप्रकार अल्लाह तआलाले

[1]उनीहरूसित भनियो कि एउटा गाईलाई वध गर । उनीहरूले कुनै पनि गाई वध गरेको भए अल्लाहको आदेशको पालना भइहाल्ने थियो, तर उनीहरूले अल्लाहको आदेशको पालना गर्नुको सट्टा त्यसमा सूक्ष्मता खोज्न थाले तथा विभिन्न प्रकारका प्रश्न गर्न लागे, जस पश्चात अल्लाह तआला पनि उनीहरूमाथि कठोरता गर्दैरहयो । यसैले धर्ममा गहिराई र कठोरताको मार्ग अपनाउनु मनाही छ ।

[2]यो हत्याको त्यही घटना हो, जसको कारण इस्राईलको सन्तानलाई गाईको बलि चढाउने आदेश दिइएको थियो तथा यसप्रकार अल्लाह तआलाले त्यस हत्याको षडयन्त्रलाई प्रदर्शित गरिदियो, हुन त त्यो हत्या रातको अन्धकारमा मानिसहरूबाट लुकाएर गरिएको थियो । यसको अर्थ यो हो भयो कि तिमी पुण्य तथा कुकर्म चाहे जति लुकाएर गर, अल्लाहको ज्ञानमा हुन्छ तथा अल्लाह तआला त्यसलाई मानिसहरूमाथि प्रदर्शित गर्न सामर्थ्य राख्दछ । यसकारण एकान्त होस् या प्रदर्शन, हर समय र प्रत्येक स्थानमा राम्रै कर्म गर्नेगर, ताकि त्यो कुनै समय मानिसहरूमाथि प्रकट भइहालेको अवस्थामा अपमान नहोस्, अर्थात् त्यसको आदर तथा सम्मानमा बढोत्तरी होस् तथा कुकर्म चाहे जति लुकेर गरियोस्, त्यसको प्रकट हुने सम्भावना छ, जसबाट मनुष्यको अपमान तथा अनादर हुन्छ ।

لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

मृतकलाई जीवित गरी तिम्रो बुद्धिमानीको निम्ति निशानीहरू देखाउँछ ।[1]

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ

(७४) अनि त्यस पश्चात तिम्रा हृदय पत्थर जस्तै बरु त्यसभन्दा पनि बढी कठोर भए,[2] केही पत्थरहरूबाट त नहरहरू बगी निस्कन्छन् तथा केही फुट्दछन् एवं त्यसबाट पानी

[1]मृतकको पुन: जीवित हुने आधारमा अल्लाह तआला केयामतका दिन सबै मानिसहरूलाई पुनर्जीवित गर्ने कुराको सामर्थ्यको घोषणा गरिराखेको छ। केयामतका दिन मृतकहरूलाई पुनर्जीवित हुने कुरो, केयामतलाई अस्वीकार गर्नेहरूलाई सधैं आश्चर्यको कारण रहेको छ । यसकारण अल्लाह तआलाले कुरआन करीममा विभिन्न स्थानहरू तथा प्रकार एवं दृष्टिकोणको आधारमा वर्णन गर्नुभएको छ । सूर: अल-बकर:मा नै अल्लाह तआलाले यसको पाँच उदाहरण दिनुभएको छ । एक उदाहरण ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾ (सूर: अल-बकर-५६) मा आइसकेको छ । दोस्रो उदाहरण यही घटना हो । तेस्रो उदाहरण भाग-२ को आयत संख्या २४३ ﴿مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ चौथो उदाहरण आयत संख्या २५९ ﴿فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ﴾ तथा पाँचौ उदाहरण यस पश्चातको आयतमा आदरणीय इब्राहीमका चार पंक्षीहरूको हो ।

[2]अर्थात् पूर्वको चमत्कार तथा वर्तमानको घटना कि मृतक जीवित भइहाल्यो, यसलाई देखेर पनि तिम्रा हृदयमा अल्लाहतिर फर्कने भावना तथा तौबा एवं दोषमुक्तिको लागि क्षमाको भावनाको जागृति भएन बरु यसको विपरीत तिम्रा हृदय पत्थर समान कठोर, बरु त्यसभन्दा पनि बढी कठोर भइहाले । हृदय कठोर हुनु व्यक्ति तथा समाजको लागि सर्वनाश तथा यस कुरोको लक्षण हुन्छ कि हृदयमा प्रभाव पार्ने गुण समाप्त भइसकेको तथा सत्यलाई स्वीकार गर्ने शक्ति समाप्त भइसकेछ । यस पश्चात उसको सुधारको सम्भावना कम भएर जान्छ तथा पूर्ण सर्वनाशको सम्भावनाको बृद्धि हुन्छ । यसकारण ईमानवालाहरूलाई विशेषरुपले चेतावनी दिइएको छ ।

﴿وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ [الحديد: ١٦]

ईमानवालाहरू ती मानिसहरू सरह नभईहाल्नु जसलाई उनीभन्दा पूर्व किताब प्रदान गरियो, परन्तु समय व्यतीत भएपछि उनीहरूका हृदय कठोर भइहाले । (सूर: अल-हदीद-१६)

فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

निस्कन्छ,[1] तथा केही अल्लाह तआ़लाको भयले खस्दछन्, तथा तिमी अल्लाह तआ़लालाई आफ्ना कर्महरूबाट अनभिज्ञ नठान ।

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

(७५) (हे मुसलमानहरू !) के तिमी आशा राख्दछौ कि तिनीहरू (यहूदी) तिम्रो विश्वास गर्नेछन् जबकि उनीहरूमा यस्ता पनि छन्, जो अल्लाहका कथन सुन्दछन् अनि त्यसलाई बुझेपछि त्यसमा परिवर्तन गरिदिन्छन्, र यस्तो उनीहरू जानी-जानी गर्दछन् ।[2]

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ

(७६) तथा जब ईमानवालाहरूसित भेट्दछन् त आफ्नो ईमान्दारी प्रदर्शित गर्दछन्, तथा जब

[1]पत्थरहरूको कठोरताको उपरान्त, उनीबाट जे-जे लाभ प्राप्त हुन्छ जे-जे अवस्था उनीमाथि व्यतीत हुन्छ, त्यसको वर्णन हो । यसबाट ज्ञात हुन्छ कि पत्थरमा एक प्रकारको गुण तथा भावना उपस्थित छ, जुनप्रकार कि अल्लाह तआ़लाको आदेश छ । ﴿ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ﴾ (सूर: बनी इस्राईल, ४४)

[2]ईमानवालाहरूलाई सम्बोधित गरेर यहूदीहरूको विषयमा भनिदैंछ कि के तिमीलाई उनीहरूले ईमान ल्याउने कुराको आशा छ, जबकि वास्तवमा उनका पूर्वजहरूमा एउटा गुट यस्तो थियो कि जो अल्लाहको कथनमा जानी-जानी परिवर्तन (अर्थ तथा शब्दहरूमा) गर्दथ्यो । यो नकारात्मक प्रश्न हो । अर्थात यस्ता मानिसहरूबाट ईमान ल्याउने अलिकति पनि सम्भावना छैन । यसको अर्थ यो भयो कि जुन मानिसहरू सांसारिक लाभ तथा समूहगत द्वेषका कारण अल्लाहको कथनमा परिवर्तन गर्दछन्, ती मानिस पथ-भ्रष्टताको मार्गको दलदलमा यसप्रकार अल्झदै जान्छन् कि त्यसबाट उम्कन सक्दैनन् । मुसलमानहरूमा कैयन् ज्ञानी आलिम पनि दुर्भाग्यले कुरआन तथा हदीसमा परिवर्तन गर्दछन् । अल्लाह तआ़ला सबैलाई यस अपराधबाट सुरक्षित राखन् ।

[3]यो केही यहूदीहरूका पाखण्डी व्यवहार बारे भनिदैंछ कि उनीहरू मुसलमनहरूमा त आफ्ना ईमानको प्रदर्शन गर्छन्, परन्तु जब भेट्छन् त एक-अर्कामाथि दोषारोपण गर्दछन् कि तिमी मुसलमानहरूलाई आफ्नो किताबका यस्ता कुरा किन भन्दछौ जसबाट रसूल अरबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को सत्यताको पुष्टि हुन्छ ।

قَالُوٓا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ
عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ
عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ٧٦

आपसमा भेट्छन् त भन्छन् कि मुसलमानहरूसम्म यी कुरा किन पुऱ्याउँछौ जुन अल्लाहले तिमीलाई सिकाउनु भएको छ, के जान्दैनौं कि यो त अल्लाह समक्ष तिमीहरूप्रति तिनका प्रमाण हुनेछन् ।

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ
مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ٧٧

(७७) के यिनीहरू जान्दैनन् कि अल्लाह तआला यिनका गुप्त एवं व्यक्त सबै कुरा जान्दछ ।[1]

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ
إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ٧٨

(७८) तर उनीहरूमध्ये केही अनपढ यस्ता पनि छन्, जो अभिलाषाहरू बाहेक शास्त्र जान्दैनन् तथा मात्र अनुमान लगाउने गर्छन् ।[2]

فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ
بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ
عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ
فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ

(७९) उनीहरूको लागि सर्वनाश छ, जो आफ्नो हातले लेखेको पुस्तकलाई अल्लाहको शास्त्र भन्दछन्, तथा यसप्रकार संसार (धन) कमाउँछन्, आफ्ना हातले लेखेको कारण

यसप्रकार तिमी स्वयं नै उनीहरूका हातमा यस कुराको प्रमाण दिइराखेका छौ, जुन उनीहरूले तिम्रा विरुद्ध अल्लाहको दरबारमा प्रस्तुत गर्नेछन् ।

[1]अल्लाह तआला भन्नुहुन्छ कि तिमी चाहे भन अथवा नभन अल्लाहलाई त हरेक कुराको ज्ञान छ तथा त्यो तिमीले यी कुरालाई नभने पनि मुसलमानहरूमाथि प्रकट गर्न सक्दछ ।

[2]यो त उनीहरूका पढे-लेखेका मानिसहरूका कुरा थिए, जहाँसम्म उनीहरूका अनपढ मानिसहरूको सम्बन्ध छ, उनीहरू किताब (तौरात) सित त अज्ञान छन्, परन्तु तिनीहरू आशा अवश्य नै गर्दछन्, तथा अनुमानमाथि उनको गुजारा छ, जसमा तिनीहरूलाई तिनका आलिमहरू (पादरीहरू) ले लिप्त गरिदिएका छन् । उदाहरण स्वरुप हामी त अल्लाहकै प्रिय हौं । हामी नरकमा गए पनि त केही समयका लागि मात्र हुन्छ, हामीलाई हाम्रा पूर्वजले दोषमुक्ति प्रदान गराइहाल्ने छन्, आदि-आदि । जस्तो कि आजकलका अनपढ मुसलमानहरूलाई पनि केही आलिम तथा मशायेख (महात्माहरू) ले यस्तै आकर्षित जालमा अल्झाएका छन् ।

وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

उनीहरूको नाश छ, तथा आफ्ना यस कमाईका कारण उनको विनाश छ ।[1]

وَقَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

(८०) तर उनीहरू भन्दछन् कि हामी त केही दिनमात्र नरकमा रहनेछौं, (उनीहरूसित) भन कि के तिमीले अल्लाह तआ़लासित कुनै वचन लिएका छौ ?[2] यदि छ भने निःसन्देह अल्लाह तआ़ला आफ्नो वचन भङ्ग गर्नेछैन, अथवा तिमी अल्लाहमाथि ती कुरा लगाउँदछौ, जसलाई तिमी जान्दैनौ ।[3]

[1]यी यहूदीहरूका आलिमहरूका दुस्साहस तथा अल्लाहको भयसित वञ्चित हुने कुराको स्पष्टीकरण हो कि आफ्नै हातले नियम बनाउँदछन् तथा बलपूर्वक यो सिद्ध गर्दछन् कि यो अल्लाहको तर्फबाट हो । हदीसको आधारमा ويل नरकको एउटा घाटीको नाम हो, जसको गहिराई यति छ कि एक काफ़िरलाई त्यसमा खस्न चालीस वर्ष लाग्नेछ । (अहमद, तिर्मिजी, इब्ने हिब्बान तथा अल-हाकिम सह-सन्दर्भ फ़तहुल क़दीर) । केही आलिमहरूले यस आयतबाट कुर्आन मजीदको बिक्रीलाई उचित भनेका छैनन्, परन्तु यो अर्थ सत्य होइन । आयतको उद्देश्य केवल ती मानिसहरूलाई नै भन्नु छ, जो दुनिया कमाउनलाई अल्लाहको कलाममा परिवर्तन गर्दछन् तथा मानिसहरूलाई धर्मको नाममा धोका दिन्छन् ।

[2]यहूदी भन्दथे कि संसारको अस्तित्व मात्र सात हजार वर्षको लागि छ र हामी एक हजार वर्षको सट्टामा एक दिन नरकमा रहने छौं, यसप्रकार मात्र सात दिन नरकमा रहनेछौं । केही भन्दथे कि हामीले चालिस दिन बाछाको पूजा गरेका थियौं, चालिस दिन नरकमा रहनेछौं । अल्लाह तआ़ला भन्नु हुन्छ कि के तिमीले अल्लाहसँग सन्धि गरेका छौ ? यो प्रश्न पनि अस्वीकृत नै छ । अर्थात् यिनीहरू गलत भन्दछन् । अल्लाह तआ़लासित यसप्रकार कुनै प्रतिबन्ध छैन ।

[3]अर्थात् तिम्रो यो दावी छ कि हामी नरकमा गए पनि मात्र केही दिनका लागि जानेछौं, तिम्रो आफ्नो तर्फबाट हो, तथा यसप्रकार तिमी अल्लाहमाथि यस्ता कुरा लगाउँछौ, जसको ज्ञान तिमीलाई स्वयं छैन । अगाडी अल्लाह तआ़ला आफ्नो त्यो नियम वर्णन गरिराखेको छ जसको आधारमा केयामतको दिन त्यो पुनीतवाला तथा नराम्राहरूलाई उनीहरूका पुण्य तथा कुकर्महरूको दण्ड दिइने छ ।

(८१) नि:सन्देह जसले पनि पाप गऱ्यो तथा त्यसको पापले त्यसलाई घेऱ्यो, त्यो सधैं नरकमा रहनेछ ।

بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَّاَحَاطَتْ بِهٖ خَطِيْٓـَٔتُهٗ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨١﴾

(८२) तथा जसले ईमान ल्याए एवं सदाचार गरे, तिनीहरू स्वर्गवासी हुन्, जो सधैं त्यसमा रहनेछन् ।[1]

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨٢﴾

(८३) तथा (स्मरण गर) जब हामीले इस्राईलका पुत्रहरूसित वचन लियौं कि– तिमी अल्लाहबाहेक अन्यको पूजा नगर्नू तथा माता-पितासँग राम्रो व्यवहार गर्नु, तथा त्यसैप्रकार निकटका सम्बन्धिहरू एवं अनाथ तथा निर्धनहरूसित, तथा मानिसहरूलाई राम्रो कुरा भन्नू, नमाज़ स्थापित गर्नू तथा ज़कात दिँदै गर्नू, परन्तु थोरै मानिसहरू बाहेक तिमी सबै इन्कार गऱ्यौ तथा बिमुख भयौ ।

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ لَا تَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ ۗ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَّذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَقُوْلُوْا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٨٣﴾

(८४) तथा (स्मरण गर) जब हामीले तिमीसित वचन लियौं कि तिमी एक-आपसमा रगत न बगाउनु (हत्या नगर्नु)

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُوْنَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُوْنَ اَنْفُسَكُمْ

[1]यहाँ यहूदीहरूको दाबीको खण्डन गर्दै स्वर्ग तथा नरकको नियमको वर्णन भइराखेको छ । जसका कर्महरूको खातामा नराम्रा कुरा मात्र हुन्छन् अर्थात् कुफ्र तथा शिर्क (कि तिनलाई गर्नुको कारण यदि केही राम्रा कर्म गरिएको भएतापनि तिनको पनि महत्व हुनेछैन) त उनीहरू सधैं नरकमा रहनेछन् तथा जो ईमान तथा पुण्यका कार्यहरूसित सुशोभित हुनेछैन्, ती स्वर्गमा निवास गर्नेछन् तथा जो ईमानवाला पाप गर्नेछन्, उनको कुरो अल्लाहको समक्ष हुनेछ, त्यसले चाहेको खण्डमा आफ्नो कृपा तथा दयाले उनीहरूका पापलाई क्षमा गरिदिनेछ अथवा दण्डस्वरुप केही समयको लागि नरकमा राखे पश्चात अथवा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सिफारिशको कारण उनीहरूलाई स्वर्गमा प्रवेश गरिदिनेछ, जस्तो कि यी कुराहरूको पुष्टि सहीह हदीसहरूबाट हुन्छ तथा अहले सुन्नत (कुर्आन र हदीस मान्नेवालाहरुको समुदाय) को विश्वास छ ।

مِّن دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

तथा आफन्तहरूलाई देशबाट न निकाल्नु, तिमीहरूले स्वीकार गर्‍यौ तथा तिमी त्यसका साक्षी बन्यौ ।[1]

ثُمَّ أَنتُمْ هَٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ

(८५) तैपनि तिमीले आफन्तका हत्या गर्‍यौ तथा आफ्नो एउटा गुटलाई देशबाट निकाल्यौ तथा पाप एवं कठोरता गर्ने कार्यहरूमा उनीहरूका विरुद्ध अन्यको पक्ष लियौ । हो जब उनीहरू बन्दी बनी तिम्रा पासमा आए त तिमीले उनीहरूको लागि क्षतिपूर्ति दियौ (जसलाई फिदिया भन्दछन्), तर उनीहरूको निष्काशन जुनकि तिमीलाई हराम (अवैध) थियो (त्यसको केही चिन्ता गरेनौ) के तिमी शास्त्रका केही कुराहरू मान्दछौ तथा

[1]यी आयतहरूमा फेरि त्यस वचनको वर्णन गरिदैंछ जुन इस्राईलका पुत्रहरूसित लिइयो तर यसबाट पनि उनीहरूले मुख फर्काए । यस वचनमा प्रथम त एक अल्लाहको पूजाको निम्ति जोड दिइएको छ, जुन प्रत्येक नबीको आधारशीला तथा प्रारम्भिक आमन्त्रण रहेको छ । (जस्तो कि सूरः: अल-अम्बिया आयत संख्या २५ तथा अन्य आयतहरूबाट स्पष्ट छ) यस पश्चात माता-पितासित सदव्यवहारको आदेश छ । अल्लाहको पूजा (इबादत) पश्चात माता-पिताको आज्ञापालन तथा उनीहरूसँग सदव्यवहारबाट स्पष्ट गरिदिइएको छ कि जुनप्रकार अल्लाहको उपासना आवश्यक छ, त्यसै प्रकारले यस पश्चात माता-पिताको आज्ञापालन तथा सेवा पनि अति आवश्यक छ तथा यसमा आलस्य गर्नुको कुनै स्थान छैन । कुर्आनमा विभिन्न स्थानहरूमा अल्लाह तआलाले आफ्नो पूजा पश्चात द्वितीय स्थानमा माता-पिताको आज्ञा पालनको वर्णन गरेर उनको महत्वलाई स्पष्ट गरिदिएको छ । त्यसपश्चात निकट सम्बन्धिहरू, अनाथ तथा निर्धनहरूसँग सदव्यवहारमाथि जोड दिइयो तथा कोमल वचनको आदेश छ । इस्लाममा पनि यी कुराहरूमा जोड दिइएको छ जस्तो कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको हदीसबाट स्पष्ट छ । यस वचनमा नमाज स्थापित गर्नु तथा ज़कात दिनुको पनि आदेश छ, जसबाट ज्ञात हुन्छ कि दुबै उपासनाहरू पूर्वका धर्महरूका नियममा सम्मिलित रहेका छन्, जसबाट यिनको विशेषता परिलक्षित हुन्छ । इस्लाममा पनि यी दुबै उपासनाहरू अति महत्वपूर्ण छन्, यहाँसम्मकि ती मध्येबाट कुनै एकलाई अस्वीकार गर्नु अथवा त्यसबाट विमुख हुनु कुफ्रको समतुल्य मानिएको छ, जस्तो कि आदरणीय अबु-बक्र सिद्दीक़ رضی اللہ عنہ को खिलाफत कालमा ज़कात नतिर्नेहरूको विरुद्ध धर्मयुद्धबाट स्पष्ट छ ।

مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ الْقِيَـٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ الْعَذَابِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

केही नकार्दछौ ?[1] तिमीमध्ये जो पनि यस्तो गर्दछ, उसको दण्ड यस अतिरिक्त के हुनसक्छ कि संसारमा अपमान (छ) एवं कयामतका दिन कठोर यातनाहरूको मार, तथा अल्लाह तिम्रो कर्मबाट अन्जान (अनभिज्ञ) छैन ।

أُولَـٰٓئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

(८६) यी त्यसता मानिसहरू हुन् जसले सांसारिक जीवनलाई परलोकको सट्टा किनिसकेका छन्, उनका न त यातनाहरू कम हुनेछन्, न उनलाई सहायता गरिने छ ।[2]

[1]नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका समयमा अन्सार दुई क़बीला (समुदाय) थिए– औस तथा ख़जरज । उनको आपसमा समय-समयमा युद्ध हुने गर्दथ्यो । यसैप्रकार मदीनामा यहूदीहरूका तीन गुठ थिए– बनू कैनुकाअ, बनू नज़ीर तथा वनू क़ुरैज़: यिनीहरू पनि आपसमा लड्ने गर्दथे । वनू क़ुरैज़ा औसभित्र थिए तथा वनू कैनुकाअ, वनू नजीर खज़रजभित्र थिए । युद्धमा यिनीहरू आ-आफ्नो मित्रका सहायता गर्दथे तथा आफ्नै सधर्मी यहूदीहरूको हत्या गर्दथे, उनीहरूका घरहरू लुट्थे, तथा उनीहरूलाई देश वाहिर निकालिदिन्थे। जबकि तौरात अनुसार यस्तो गर्नु उनीहरूको निम्ति (अवैध) हराम थियो । परन्तु फेरि ती यहूदीहरूनै जब उनीहरू पराजित भएको कारण वन्दी वन्दथे त फ़िदिया (अर्थ दण्ड तिर्नु) दिएर छुटाउँथे तथा भन्थे कि तौरातमा हामीलाई यो आदेश दिइएको छ। यी आयतहरूमा यहूदीहरूको यसै कर्मको वर्णन छ कि उनीहरूले धार्मिक नियमहरूलाई मैनको नाक समान वनाइहालेका छन् । कुनै आदेशको पालन गर्दछन् तथा कुनै बेला धार्मिक नियमहरूका आदेशलाई महत्व दिंदैनन् । हत्या, देशनिकाला तथा एक-अर्काको विरुद्ध सहायता गर्नु, उनका धार्मिक नियमहरूमा पनि हराम थियो, यी आदेशहरूको उनीहरूले अवहेलना गरेतथा फिदिया दिएर छोडाइहाल्ने जुन आदेश थियो, त्यसको पालना गरे । यद्यपि प्रथम तीन नियमहरूको पालना गरेको भए, फिदिया दिएर छोडाउने अवसर नै आउन्नथ्यो ।

[2]यो धार्मिक नियमहरूमध्येवाट कुनैको पालना गर्न तथा कुनैको पालना न गर्नाको कारण पाइने दण्डको वर्णन भइराखेको छ । यसको दण्ड संसारमा मान-मर्यादाको स्थानमा (जुन पूर्ण धार्मिक नियमहरूमा पालनाको कारणले प्राप्त हुन्छ) अपमान तथा अनादरबाट परिवर्तित भइहाल्छ तथा आख़िरतमा स्थाई सुखको सट्टा कठोर यातना छ । यसबाट ज्ञात भयो कि अल्लाह कहाँ त्यो आज्ञापालन स्वीकार हुन्छ जुन पूर्णरुपमा हुन्छ । केही कुरा मान्नु अथवा तिनका पालना गर्नुको अल्लाह तआ़ला कहाँ कुनै महत्व छैन ।

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ ۫ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ۚ

(८७) हामीले मूसा (अलैहिस्सलाम) लाई धर्मशास्त्र प्रदान गर्‍यौं र उनी पश्चात लगातार रसूलहरू पनि पठायौं ।[1] तथा हामीले ईसा (अलैहिस्सलाम) बिन मरियमलाई स्पष्ट निशानीहरू प्रदान गर्‍यौं तथा पवित्र आत्मा (आदरणीय जिब्रील) बाट उनको समर्थन गरायौं परन्तु जहिलेपनि तिम्रो पासमा

यो आयतले हामी मुसलमानहरूलाई पनि विचारको लागि आमन्त्रित गरिराखेको छ कि केही मुसलमानहरूको अपमान तथा अनादरको कारण पनि मुसलमानको त्यही व्यवहार त छैन जुनकि प्रस्तुत आयतमा यहूदीहरूको वर्णन गरिएको छ ?

१﴿وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ﴾ को अर्थ यो हो कि मुसा अलैहिस्सलाम पश्चात निरन्तर ईशदूत आइरहे, यहाँसम्मकि इस्राईलको वंशमा नबीहरूको यो श्रृङ्खला आदरणीय ईसा अलैहिस्सलाममा समाप्त भइहाल्यो بينات को तात्पर्य चमत्कार हो, जुन आदरणीय ईसा अलैहिस्सलामलाई प्रदान गरियो, जस्तो मृतकलाई जीवित गर्नु, कुष्ठरोगी तथा अन्धोलाई स्वस्थ पार्नु आदि, जसको वर्णन सूर: आले इमरान-४९ मा छ। 'रुहुल कुद्स' अर्थात् पवित्र आत्माबाट तात्पर्य जिब्रीलसित हुन् । उनलाई 'रुहुल कुदुस' यसकारण भनियो कि उनको सृष्टि अल्लाहद्वारा 'कुन' كن शब्द उच्चारणबाट भएको थियो, जस्तो कि स्वयं आदरणीय ईसालाई 'रुह' भनिएको छ, तथा القدس (अल-कुदस) सित अल्लाह तआलाको तात्पर्य छ, तथा उसको साथ 'रुह', शब्दको अधिकता आदरसुचक हो । इब्ने ज़रीरले यसैलाई उचित मान्नु भएको छ किनभने सूर: अल-मायद:को आयत संख्या १० मा 'रुहुल कुदस' तथा 'इंजील' दुबै अलग-अलग वर्णित छ। (यसकारण 'रुहुल कुदस' बाट इन्जिलको तात्पर्य सहीह हुन सक्दैन) । एक अन्य आयतमा आदरणीय जिब्रीललाई "रुहुल अमीन" भनिएको छ तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय हस्सान رضی اللہ عنہ को सम्बन्धमा भन्नुभएको छः

«اَللّٰهُمَّ أَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ»

"हे अल्लाह ! रुहुल कुदुसबाट यसको समर्थन गराउ ।"

एक अन्य हदीसमा छ :

وجبريل معك

"जिब्रील तिम्रा साथमा छन् ।"

यसबाट ज्ञात भयो कि 'रुहुल कुदस' बाट तात्पर्य आदरणीय जिब्रील नै हुन् । (फ़तहुल बयान, इब्ने कसीर, सन्दर्भ, अशरफुल हवाशी)

فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

रसूलले त्यो कुरा ल्याए, जुन तिम्रा विचार का विरुद्ध थिए, त तिमीले तुरुन्त अभिमान गऱ्यौ, अनि केहीलाई तिमीले झूठा भन्यौ तथा केहीको हत्या गरिहाल्यौ ।[1]

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

(८८) तथा उनीहरूले भने कि हाम्रा हृदय ढाकिएका छन्,[2] (त्यसो होइन) बरु तिनीहरूको अधर्मका कारण उनीहरूलाई अल्लाहले धिक्कृत गरिदिएको छ । उनको ईमान लेश मात्र छ ।[3]

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ ۚ

(८९) तथा जब उनीहरूको पासमा उनको ग्रन्थ (तौरात) लाई प्रमाणित गर्न एउटा शास्त्र (पवित्र कुर्आन) आइपुग्यो, यद्यपि यसभन्दा पूर्व यी स्वयं यसका साथ काफिरहरूमाथि विजय चाहन्थे ।[4] त आइसके पश्चात तथा

[1]जस्तो परम आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा आदरणीय ईसालाई झुठलाए एवं आदरणीय जकरीयाको हत्या गरे ।

[2]अर्थात् हामीमाथि हे मुहम्मद ! (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिम्रो कुराको कुनै प्रभाव पर्दैन, जस्तो अन्य स्थानमा छ ।

﴿ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ

"हाम्रा हृदय यस आमन्त्रणबाट पटमा छन्, जसतिर तिमी हामीलाई बोलाउँछौ ।" (फुस्सिलत-५)

[3]हृदयहरूमा सत्य कुराको प्रभाव नपर्नु कुनै गौरवको कुरा होइन । बरु यी निन्दनीय हुने कुराको लक्षण हुन् । अत: उनको ईमान पनि लेश मात्र छ । (जुन अल्लाहकहाँ अस्वीकार छ) । अथवा उनमा ईमान ल्याउनेवाला पनि थोरै मानिसहरू मात्र हुनेछन् ।

[4] يستفتحون को अर्थ यो हो कि, प्रभावशाली तथा विजयको प्रार्थना गर्दथे अर्थात् जब यिनीहरू यहूदी मूर्तिपूजकहरूबाट पराजित हुन्थे त अल्लाहसित प्रार्थना गर्दथे, हे अल्लाह ! अन्तिम नबी शीघ्र पठाउ ताकि उसको साथमा सम्मिलित भई हामी यी मूर्तिपूजकहरूमाथि विजय प्राप्त गरौं । अर्थात् استفتاح को अर्थ استنصار हो । दोस्रो अर्थ सूचना दिनु हो । أى يخبرونهم بأنه سيبعث

فَلَعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ۝٨٩

चिनिसकेपछि त्यसलाई नकारिदिए, अल्लाह (तआला) को धिक्कार होस् काफ़िरहरूमाथि ।

بِئۡسَمَا ٱشۡتَرَوۡاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمۡ أَن يَكۡفُرُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغۡيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٖۚ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٞ مُّهِينٞ ۝٩٠

(९०) साह्रै नराम्रो छ त्यो कुरो जसको सट्टा उनीहरूले आफूलाई बेचिदिएका छन्, त्यो उनीहरूबाट कुफ्र गर्नु हो, अल्लाह तआलाको तर्फबाट अवतरित शास्त्रको । मात्र यस कुराबाट[1] जलेर कि अल्लाहले आफ्नो कृपा आफ्नो जुन भक्तलाई चाहयो त्यसमाथि उतार्‍यो, यसकारण उनीहरू क्रोधमाथि क्रोधका भागी भए ।[2] र ती काफिरहरूका निम्ति अपमानजनक यातनाहरू छन् ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ ءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ نُؤۡمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيۡنَا وَيَكۡفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ

(९१) तथा जब उनीहरूसित भनियो कि त्यसमाथि विश्वास गर जसलाई अल्लाहले उतारेको छ, त उनीहरूले भने कि जे हामीमाथि (तौरात)

अर्थात् यहूदीहरू काफिरलाई सूचना दिन्थे कि शीघ्र नबी आउने छन् । (फ़तहुल क़दीर) तर आए पश्चात ज्ञान भए उपरान्त पनि मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको नबूवतमाथि मात्र द्वेषको भावनाको कारण विश्वास गरेनन्, जस्तो कि पछिल्लो आयतमा छ ।

[1]अर्थात् यस कुराको ज्ञानको पश्चात पनि कि परम आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम त्यही अन्तिम पैग़म्बर हुन्, जसका विशेषताहरू तौरात तथा इंजीलमा वर्णित छन् तथा जसका कारण नै अहले किताब उनलाई एउटा मुक्ति दाताको रुपमा प्रतीक्षा पनि गरिराखेका थिए तर उनीमाथि मात्र ईर्ष्या तथा द्वेषका कारण विश्वास गरेनन् कि यो नबी हाम्रो वंश मध्येबाट किन भएन जस्तो कि हाम्रो अनुमान थियो । अर्थात् उनको इन्कार तर्कपूर्ण छैन, वंशीय द्वेष, ईर्ष्या तथा कपटमा आधारित छ ।

[2]क्रोधमाथि क्रोधको अर्थ अत्याधिक क्रोध हुन्छ । किनभने बारम्बार उनीहरू क्रोधको कार्य गरिराखे, जस्तो कि विस्तृत वर्णन भइसकेको छ तथा अब मात्र द्वेषका कारण कुरआन तथा परम आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई इन्कार गरे ।

وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْۢبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

अवतरित भयो । त्यसमा हाम्रो विश्वास (ईमान) छ,[१] र तिनीहरू त्यसबाहेक (पवित्र कुर्आन) लाई इन्कार गर्दछन्, जबकि त्यो सत्य छ, तिनीहरूको धर्मग्रन्थको पुष्टि गरिराखेको छ । (हे मुहम्मद !) उनीसित भन्नुस कि यदि तिमी आफ्नो ग्रन्थमा विश्वास गर्दछौ भने यसभन्दा पहिला अल्लाहका दूतहरूको हत्या किन गर्‍यौ ?[२]

وَلَقَدْ جَاءَكُم مُّوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾

(९२) तथा तिम्रो पासमा मूसा (अलैहिस्सलाम) यिनै निशानी लिएर आए, तर तैपनि तिमीले बाछोको पूजा गर्‍यौ,[३] तिमी त छौ नै अत्याचारी ।

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُم بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا ۖ قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ

(९३) तथा जब हामीले तिमीसित वचन लियौं र तिमीमाथि तूर पर्वत ठड्यायौं (र भनिदियौं) हामीले प्रदान गरेका कुराहरूलाई सुदृढताले समात, तथा सुन, त उनीहरूले भने हामीले सुन्यौं तथा अवज्ञा गर्‍यौ,[४] तथा

[१]अर्थात् तौरातमा हामी आस्था राख्दछौं । अतः त्यस पश्चात हामीलाई कुर्आनमा विश्वास गर्न आवश्यकता छैन ।

[२]अर्थात् तौरातमा ईमानको दावी पनि सही छैन । यदि तौरातमा तिम्रो ईमान भए त नवीहरूको हत्या तिमीले गर्दैनथ्यौ, यसबाट ज्ञात भयो कि अहिले पनि तिम्रो इन्कार मात्र द्वेष तथा ईर्ष्यामा आधारित छ ।

[३]यो उनीहरूको ईर्ष्या तथा द्वेषको एक अन्य प्रमाण हो कि आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम स्पष्ट निशानीहरू तथा अकाट्य प्रमाण लिएर आए कि उनी अल्लाहका रसूल हुन् तथा पूजाको योग्य मात्र अल्लाह तआला नै छ, तर तिमीले यसपछि आदरणीय मूसा अलैहिस्सलामलाई पनि दुखी पार्‍यौ तथा एक अल्लाहलाई छाडि बाछोलाई पूज्य बनाइहाल्यौ ।

[४]यो नमान्ने तथा अस्वीकार गर्नेको अन्तिम सीमा हो कि मुखले त स्वीकारे कि सुनिहाल्यौ अर्थात् पालन गर्नेछौ तथा हृदयमा यो विचार कि हामीले के चाहिं यस्तो कर्म गर्नु छ र ?

بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

उनीहरूका हृदयमा बाछोको प्रेम भरियो,[1] (बस्यो) उनीहरूको अवज्ञताको कारण ।[2] (उनीहरूसित) भनिदिनुस् कि यदि तिमीहरू ईमानवाला हौ भने कति नराम्रो कर्म छ जसको आदेश तिम्रो ईमानले दिन्छ ।

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾

(९४) (तपाईं) भनिदिनुस् कि यदि अल्लाहका समीप आख़िरतको घर तिम्रै लागि हो अन्य कसैको लागि होइन, भने आउ आफ्नो सत्यताको पुष्टिको लागि मृत्यु माँग ।

وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾

(९५) तर आफ्ना कर्महरूलाई हेर्दा उनीहरूले कहिल्यै पनि मृत्यु माँग्ने छैनन् ।[3] र अल्लाह (तआ़ला) अत्याचारीहरूलाई राम्ररी जान्दछ।

[1]एक त प्रेम स्वयं नै यस्तो भाव हो कि मनुष्यलाई अन्धा तथा बहिरा बनाईदिन्छ । दोस्रो यसको أشربوا (पिलाइयो) सित तुलना गरिएको छ किनकि पानी मनुष्यको नसा-नसा तथा शरीरका तन्तुहरूमा दगुर्दछ, जबकि भोज्य पदार्थ यसप्रकार हुँदैन । (फ़तहुल कदीर)

[2]अर्थात् अवज्ञा तथा बाछोको प्रेम तथा पूजाको कारण त्यो कुफ्र थियो, जुनकि उनका हृदयमा बसिसकेको थियो ।

[3]आदरणीय इब्ने अब्बास رضى الله عنه ले यसको व्याख्या मुबाहलाको आमन्त्रणसित गर्नुभएको छ । अर्थात् यहूदीहरूलाई भनियो कि यदि तिमी मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको नबूअतलाई अस्वीकार तथा अल्लाहलाई प्रिय हुने कुरामा साँचो हौ भने मुबाहला गरिहाल । अर्थात् अल्लाहको दरबारमा मुसलमान तथा यहूदी दुबै मिलेर यो प्रार्थना गरून् कि हे अल्लाह ! दुबै मध्ये जो झूठो छ त्यसलाई प्रथम चरणका मृत्यु प्रदान गर, यही मुबाहला उनीहरूलाई सूरः जुमामा पनि दिइएको छ । नज़रान क्षेत्रका इसाईहरूलाई पनि यही आमन्त्रण दिइएको थियो, जस्तो कि सूरः आले-इम्रानमा छ । किनभने यहूदी पनि इसाईहरू सरह झूठा थिए, यसकारण इसाईहरूलाई झैं यहूदीहरूको विषयमा पनि अल्लाह तआ़लाको आदेश भयो कि यिनी कदापि मृत्युको कामना (अर्थात् मुबाहला) गर्ने छैनन् । हाफिज इब्ने क़सीरले यसै व्याख्यालाई प्राथमिकता दिनु भएको छ । (तफ़सीर इब्ने क़सीर)

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

(९६) बरु सबभन्दा धेरै संसारिक जीवनलाई माया गर्नेवाला (हे नबी !) तपाईं उनीहरूलाई नै पाउनु हुनेछ, उनीहरू जीवनको लोभमा मुश्रिकहरू (मूर्तिपूजक) भन्दा पनि अधिक छन् ।[1] उनीहरूबाट प्रत्येक व्यक्ति एक-एक हजार वर्षको आयु चाहन्छ, यद्यपि यो आयु प्रदान गरिनु पनि उनीहरूलाई यातनाबाट बचाउन सक्दैन, अल्लाह तआला उनीहरूका कर्मलाई राम्ररी देखिराखेको छ ।

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

(९७) (हे नबी !) तपाईं भनिदिनुस् कि जो जिब्रील (अलैहिस्सलाम) को शत्रु हो, (त त्यो अल्लाहको शत्रु हो) किनभने उनले तपाईंको हृदयमा अल्लाहको सन्देश उतारेका छन्, जुन उनीसितको भएको किताबको पुष्टि गर्ने तथा ईमानवालाहरूको लागि मार्गदर्शन तथा शुभ-सूचना दिनेवाला हो । (त अल्लाह पनि तिनका शत्रु हो)[2]

[1]मृत्युको कामना त टाढाको कुरा, यी त सांसारिक जीवनका, सबै मानिसहरू यहाँसम्मकि मूर्तिपूजकहरू भन्दा पनि अधिक प्रेमी छन्, परन्तु यो दीर्घ आयु पनि उनीहरूलाई यातनाबाट बचाउन सक्ने छैन । यी आयतहरूबाट ज्ञात भयो कि यहूदीहरू आफ्ना ती दावीमा पनि आधारबाटै झूठा थिए कि उनीहरू अल्लाहका प्रिय तथा निकटवर्ती हुन् अर्थात् स्वर्गका मात्र तिनै अधिकारी हुन् तथा अन्य नरकवासी, किनभने वास्तवमा यदि यस्तो भएको भए अथवा कमसेकम उनीहरूलाई आफ्नो दावीको सत्यतामा पूर्ण विश्वास भएको भए उनीहरू अवश्य नै मुबाहला गर्न तयार भइहाल्थे, जसबाट उनको सत्यता स्पष्ट तथा मुसलमानहरूको असत्यता प्रदर्शित हुन्थ्यो, मुबाहलाभन्दा पूर्व यहूदीहरूको विमुख हुनु तथा अस्वीकार गर्नु यस कुरालाई व्यक्त गर्दछ कि यद्यपि उनीहरू मुखले आ-आफ्ना विषयमा प्रसन्नता सूचक कुरा गर्ने गर्दथे, तर उनका हृदय वास्तविकतासित परिचित थिए तथा जान्दथे कि अल्लाहको दरबारमा गईसके पश्चात उनीहरूको परिणाम त्यही नै हुनेछ, जुनकि अल्लाहले आफ्ना अवज्ञाकारीहरूको लागि निर्धारित गरेको छ ।

[2]हदीसहरूमा वर्णित छ कि यहूदीहरूका केही आलिम नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पासमा आए तथा भने कि यदि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले उनीहरूको ठीक उत्तर दिनुभयो भने हामी ईमान ल्याउने छौं किनभने नबी बाहेक उनको उत्तर कसैले दिन सक्दैन । जब उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾

(९८) जो व्यक्ति अल्लाहको तथा त्यसका फरिश्ताहरूको तथा त्यसका रसूलहरू तथा जिब्रील एवं मीकाईलको शत्रु छ त्यसता काफ़िरहरू(अधर्मीहरू) को शत्रु स्वयं अल्लाह छ ।[1]

उनीहरूका प्रश्नका उत्तर ठीक-ठीक दिनुभयो तब उनीहरूले भने कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि प्रकाशना (वह्यी) कसले ल्याउँछ ? उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो "जिब्रील" यहूदी भन्नथाले : जिब्रील त हाम्रो शत्रु हो, त्यही त युद्ध, हत्या तथा यातना लिएर अवतरित हुँदै गरेको छ । तथा यस बहानाले उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई मान्नबाट इन्कार गरिहाले । (इब्ने कसीर तथा फ़तहुल कदीर)

[1]यहूदी भन्ने गर्थे कि मीकाईल हाम्रा मित्र हो । अल्लाह तआ़लाको आदेश भयो कि यी सबै मेरा परम भक्त हुन्, जो उनीहरूको अथवा उनीहरूमध्ये कुनै एउटाको पनि शत्रु छ भने त्यो अल्लाहको शत्रु हो । हदीसमा वर्णित छ:

«مَنْ عَادَىٰ لِي وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْحَرْبِ»

"जसले मेरो कुनै मित्रसित शत्रुता गर्‍यो, उसले मसित युद्धको घोषणा गरिहाल्यो ।" (सहीह बुखारी किताबुल रिकाक़ बाबुल तवाजु)

अर्थात् अल्लाहको कुनै वलीसित शत्रुता सारा औलिया अल्लाहसित बरु अल्लाह तआ़लासित पनि शत्रुता हो । यसबाट स्पष्ट भयो कि औलिया उल्लाहसित प्रेम तथा उनको सम्मान गर्नु अति आवश्यक छ। तथा उनीसित ईर्ष्या तथा द्वेष घोर अपराध हो कि अल्लाह तआ़ला त्यसको विरुद्ध युद्धको घोषणा गरिराखेको छ । औलिया उल्लाह को हुन् ? यसको लागि हेर्नुस् सूर: **यूनुस** आयत संख्या ६२ तथा ६३ तर प्रेम तथा सम्मानको अर्थ यो कदापि होइन कि उनी मरे पश्चात उनका चिहानहरूमा गुम्वद निर्माण गरियून्, उनका कब्रहरूमाथि हरेक वर्ष (वार्षिक) उर्सको नाममा मेलाहरूको आयोजना गरियोस्–उनको नाममा नज़र नियाज़ (भेट) तथा क़ब्रहरूलाई गुस्ल (स्नान) तथा उनीमाथि चादरहरू चढाइयून् तथा उनलाई कष्ट निवारक, चिन्ता-हरण, लाभ-हानि पुर्‍याउने सम्झियोस् । उनीहरूको चिहान छेउ हात जोडेर उभिनु तथा उनको दैलोमा निधार टेकियोस् आदि, जस्तो कि दूर्भाग्यले "औलिया उल्लाहको प्रेम" को नाममा लात व मनातको व्यापार उन्नति गरिराखेको छ । हालाँकि यो प्रेम होइन उनको पूजा हो । जुनकि शिर्क तथा क्रुर अत्याचार हो । अल्लाह तआ़ला यस कब्रको पूजाको षड्यन्त्रबाट सबैलाई सुरक्षित राखून् । (आमीन)

(९९) तथा निःसन्देह हामीले तपाईतिर स्पष्ट निशानीहरू पठाएका छौं, जसलाई कुकर्मीहरू बाहेक अन्य कोही अस्वीकार गर्दैन।

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾

(१००) यिनीहरू जब कुनै बेला वचन दिन्छन् त उनको एउटा न एउटा समूह त्यसलाई भङ्ग गरिदिन्छ। बरू उनीहरूमध्ये अधिकतर ईमानबाट बंचित छन्।

أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُواْ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُمۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

(१०१) तथा जुनबेला यिनीहरूको पासमा अल्लाहको कुनै रसूल उनको किताबको पुष्टि गर्न आयो, त यी अहले किताबको (किताब प्रदान गरिएको) एउटा गुटले अल्लाहको किताबलाई यसप्रकार (पिठ्युँ) पछाडी फ्याँकिदियो मानौं उनीहरू जान्दैनथे।[1]

وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

(१०२) तथा त्यसको अनुसरण गर्नथाले जसलाई शैतान, (आदरणीय) सुलैमानको राज्यमा पढ्दथे। सुलैमानले त कुफ्र गरेका थिएनन् बरु यो कुफ्र शैतानहरूको थियो, उनीहरू मानिसहरूलाई जादू सिकाउँदथे।[2] र बाबुलमा हारुत तथा

وَٱتَّبَعُواْ مَا تَتْلُواْ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ

[1]अल्लाह तआला नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सम्बोधन गर्दै भन्नुहुन्छ कि हामीले तपाईं (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई धेरै स्पष्ट निशानीहरू प्रदान गरेका छौं, जसलाई देखेर यहूदीहरूले पनि ईमान ल्याउनु पर्थ्यो। यसको अतिरिक्त स्वयं उनको किताब तौरातमा पनि उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) का विशेषताहरूको वर्णन तथा उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) माथि ईमान ल्याउने वचन विद्यमान छ, परन्तु उनीहरूले पहिला पनि कुन वचनको, कहिले पो चिन्ता गरेका थिए, जो यस वचनको चिन्ता गर्नेछन्? वचन भङ्ग गर्नु उनको एक गुटको सधैं आचरण रहिआएको छ। यहाँसम्मकि अल्लाहको किताबलाई पनि यसप्रकार पछाडी पारिदिए, मानौं उनीहरू त्यसलाई जान्दैनथे।

[2]अर्थात् यी यहूदीहरूले अल्लाहको किताब तथा वचनको कुनै चिन्ता गरेनन्, परन्तु शैतानहरूका अनुयायी बनेर केवल जादू-टुनाको कार्य मात्र गरेनन् बरु यो दाबी पनि गरे कि आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलाम पनि نعوذ بالله अल्लाहका पैगम्बर थिएनन्, बरु एउटा जादूगर थिए तथा जादूकै शक्तिले राज्य गर्दैरहे। अल्लाह तआलाले

मारुत दुई फरिश्ताहरूमाथि जे अवतरित गरिएको थियो[१] यद्यपि ती (फरिश्ताहरू) कसैलाई

وَمَارُوْتَ ؕ وَمَا يُعَلِّمٰنِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُوْلَآ اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ

भन्नुभयो : आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलाम जादूको कार्य गर्दैनथे किनभने जादूको कार्य त कुफ्र हो, यो कुफ्रको काम आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलाम किन गर्नु हुन्थ्यो ? भन्दछन् कि आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलामको समयमा जादूगरीको कार्य अत्याधिक सामान्यरुपले व्याप्त थियो, आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलामले यसलाई समाप्त गर्नको लागि जादूका किताबहरू लिएर आफ्नो कुर्सी अथवा सिंहासन मुनि पुरिदिएका थिए । आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलामको मृत्यु पश्चात ती शैतानहरू (राक्षसहरू) तथा जादूगरहरूले यी किताबहरूलाई निकालेर न केवल मानिसहरूलाई देखाए बरु उनीहरूलाई यो प्रमाणित गर्ने प्रयत्न पनि गरे कि आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलामको शक्ति तथा राज्यको गुप्त कुरो यही जादूको कार्य थियो तथा यसै आधारमा ती अत्याचारीहरूले आदरणीय सुलैमान अलैहिस्सलामलाई पनि काफ़िर सिद्ध गरिदिए, जसको खण्डन अल्लाह तआलाले गर्नुभयो । (इब्ने कसीर आदि) والله اعلم

[१]केही व्याख्याकारहरूले وما أنزل मा ما नकारात्मक मानेका छन् तथा हारुत एवं मारुतमाथि कुनै कुरालाई अवतरित गरेको कुरो नकारेका छन् । (इब्ने क़सीर) यसैप्रकार हारुत एवं मारुतको विषयमा व्याख्यामा इस्राईली कथाहरूको प्रचुरता छ। परन्तु कुनै सहीह प्रमाणित कथन त्यस विषयमा छैन । अल्लाह तआलाले बिना कुनै विस्तारपूर्वक जानकारीको अत्याधिक संक्षिप्तरुपले यस घटनाको वर्णन गर्नुभएको छ। हामीले केवल त्यसमा तथा त्यसै सीमासम्म विश्वास गर्नु पर्दछ। (तफ़सीर इब्ने क़सीर) कुर्आनका शब्दहरूबाट यो अवश्य ज्ञात हुन्छ कि अल्लाह तआलाले बाबुलमा हारुत एवं मारुत फरिश्ताहरूमाथि जादूको ज्ञान उतारेको थियो तथा यसको उद्देश्य والله اعلم بالصواب यो ज्ञात हुन्छ, ताकि उनीहरू मानिसहरूलाई भनुन् कि नबीहरूका हातद्वारा प्रदर्शित हुने चमत्कार जादूभन्दा भिन्न कुरा हुन् तथा जादू यो कुरो हो जसको ज्ञान अल्लाह तआलाको तर्फबाट हामीलाई प्रदान गरिएको छ । (त्यस समयमा जादू सामान्यरुपले भैराखेका कारण मानिसहरूले नबीहरूलाई पनि نعوذ بالله जादूगर तथा कलाकार ठान्न थालेका थिए) त्यसै सम्भावनाले मानिसहरूलाई बचाउनको लागि परीक्षा स्वरुप फरिश्ताहरूलाई अवतरित गरियो ।

दोस्रो उद्देश्य इस्राईलका सन्तानको चारित्रिक पतनतिर संकेत गर्नु प्रतीत हुन्छ कि इस्राईलका सन्तान कुन प्रकार जादू सिक्नको लागि यी फरिश्ताहरूको पछि लागे तथा यो भने पछि कि जादू कुफ्र हो तथा हामी परीक्षाका लागि आएका हौं, तिनीहरू जादूको शिक्षा पाउनको लागि मरिमेटी राखेका थिए, जसबाट उनीहरूको उद्देश्य सजिलैसँग घरहरूलाई उजाड्नु तथा पति-पत्नीको बीचमा द्वेषका पर्खाल खडा गर्नु थियो । अर्थात् यो उनको गिरावट, बिगाड तथा उपद्रवको निम्ति एक विशेष श्रृङ्खला थियो र यसप्रकारका अन्धविश्वास तथा चरित्रको गिरावट

فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ۚ وَمَا هُم بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

त्यस बेलासम्म सिकाउँदैनथे [1] जबसम्म उनीहरू यो भन्दैनथे कि हामी त एउटा परीक्षा हौं,[2] तिमी कुफ्र नगर अनि मानिसहरू उनीसित त्यो कुरा पति-पत्नीमा विभेद उत्पन्न गर्न सिक्दथे । वास्तवमा उनीहरू अल्लाहको इच्छा बिना कुनै हानि पुऱ्याउन सक्दैनथे ।[3] यिनीहरू त्यो कुरा सिक्दछन्, जुनकि यिनीहरूलाई न हानि पुऱ्याउन सक्दछ तथा न कुनै लाभ, तथा उनी निश्चित रुपमा जान्दछन् कि यसलाई लिनेवालाको आख़िरतमा कुनै भाग छैन । तथा त्यो साह्रै नराम्रो कुरो हो जसको सट्टा उनीहरू आफूलाई विक्रय गरिराखेका छन्, यदि यिनीहरूले बुझेका भए (ठीक मार्ग अपनाउँथे) ।

وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ خَيْرٌ ۖ

(१०३) र यदि यिनीहरू निष्ठावान भएको भए तथा अल्लाहसित भय गरेको भए, अल्लाह (तआ़ला)

कुनै समुदायको बिगाडका लक्षण हुन् । أعاذنا الله منه

[1]यो यस्तै छ जस्तो असत्यको खण्डन गर्नको लागि असत्य धर्मको ज्ञान कुनै गुरुसित प्राप्त गरियोस् । गुरुले शिष्यलाई यस विश्वासका साथ असत्य धर्मको ज्ञान सिकाओस् कि उसले त्यसको खण्डन गर्नेछ, परन्तु ज्ञान प्राप्त गरे पश्चात उ स्वयं अधर्मी भैहालोस् अथवा त्यसको दुरुपयोग गर्छ भने गुरु त्यसमा दोषी हुनेछैन ।

[2]أي إنما نحن ابتلاء واختبار من الله لعباده हामी अल्लाहको तर्फबाट वहाँका भक्तहरूका लागि परीक्षा हौं । (फ़तहुल क़दीर)

[3]यो जादू पनि त्यसवेलासम्म कसैलाई हानि पुऱ्याउन सक्दैन, जबसम्म अल्लाहको आदेश तथा इच्छा हुँदैन । यसैकारण यो सिक्नुको के लाभ छ र ? यही कारण छ कि इस्लामले जादू सिक्ने तथा प्रयोग गर्ने कुरोलाई कुफ्र भनेको छ । हरेक प्रकारको भलाईको कामना तथा हानिबाट सुरक्षाको लागि केवल अल्लाह तआ़लासित नै प्रार्थना गर्नुपर्छ किनभने त्यो मात्र प्रत्येक कुरा गर्नेवाला हो तथा सृष्टिको प्रत्येक कार्य उसैको इच्छा अनुसार हुन्छ ।

لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٠٣﴾

को तर्फबाट राम्रो प्रतिकार प्राप्त हुन्थ्यो, अफसोच ! उनीहरूले जानेको भए ।

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوْا ۗ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٠٤﴾

(१०४) हे ईमानवालाहरू ! तिमी (नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई) (راعنا) (राइना) (हामीलाई ध्यान दिनुस् अथवा हामीलाई विचार गर्नुस्) नभन्ने गर, अपितु (انظرنا.) (उन्जुर्ना) (हामीतिर हेर्नुस्) भन ।[1] तथा सुन्दैगर एवं काफ़िरहरूलाई दुखदायी यातना रहेको छ ।

مَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۗ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿١٠٥﴾

(१०५) किताब प्राप्त व्यक्तिहरू (अर्थात् यहूदी तथा ईसाईहरू) मध्ये अस्वीकार गर्नेहरू र बहुदेवबादीहरूले चाहँदैनन् कि तिमीमाथि तिम्रो पालनकर्ताको तर्फबाट कुनै राम्रो कुरा अवतरित होस् । तर अल्लाह (तआला) जसलाई चाहन्छ आफ्नो कृपा विशेषरूपले प्रदान गर्दछ र अल्लाह तआला अत्याधिक कृपाशील छ ।

[1](راعنا) को अर्थ हो, हामीलाई विचार गर्नुस् । कुरा नबुझिएको खण्डमा सुन्नेवाला यस शब्दको प्रयोग गरी वक्तालाई आफूतिर आकर्षित गर्दथ्यो, परन्तु यहूदीहरू आफ्नो द्वेष तथा ईर्ष्याको कारण यस शब्दलाई अलिकति बिगारेर प्रयोग गर्दथे, जसले त्यसको अर्थ बदलिन्थ्यो । तथा उनीहरूको द्वेष भावलाई सन्तुष्टि हुन्थ्यो, उदाहरणको लागि, उनीहरू भन्दथे, (راعينا) जसको अर्थ हुन्छ 'हाम्रा चरवाहाहरू'। अथवा (راعنا) को अर्थ छ 'मूर्ख' आदि, जस्तै उनीहरु (السلام عليكم) को सट्टा (السام عليكم) भन्ने गर्थे जसको अर्थ हो, "तिम्रो मृत्यु होस्"। अल्लाह तआलाले आदेश गऱ्यो कि तिमी (انظرنا) भन्ने गर । यसवाट एक त यो कुरा ज्ञात भयो कि यस्ता शब्द जसमा अनादर तथा अपमानको अलिकति पनि आभास हुन्छ भने सम्मान तथा आदर स्वरुप तिनलाई प्रयोग गर्नु उचित छैन । दोस्रो यो कुरो प्रमाणित भयो कि काफ़िरहरूबाट कर्म तथा कथनमा समता गर्नुबाट पन्छियोस्, ताकि मुसलमान

(مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ)

(जो कुनै समुदायको समानता गर्नेछ, त्यो उनीहरूमै सम्मिलित हुनेछ) (अबु दाऊद किताबुलिबास) को चेतावनीमा सम्मिलित नहोऊन् ।

(१०६) जुन आयतलाई हामी निरस्त गरिदिन्छौं अथवा बिर्सिदिन्छौं, सट्टामा त्यसभन्दा राम्रो अथवा त्यो जस्तै अन्य ल्याउँछौं,[१] के तिमी जान्दैनौ कि अल्लाह हरेक कुरोको सामर्थ्य राख्दछ ?

مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلِهَا ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

[१] نسخ को शाब्दिक अर्थ त "नक्कल" गर्नु हो, तर धार्मिक परिभाषामा एक आदेशलाई निरस्त गरी दोस्रो आदेश पठाउनु हो अथवा अवतरित गर्नु हो । यो परिवर्तन अल्लाह तआ़लातिरबाट भएको हो जस्तो आदम अलैहिस्सलामको समयमा साखै दाजु-बहिनीमा विवाह मांन्य थियो, पछि यसलाई अवैध गरियो आदि, यसैप्रकार कुर्आनमा पनि अल्लाह तआ़लाले केही आदेश निरस्त गरी तिनका ठाउँमा नयाँ नियम उतारेका छन् । नस्ख़ (निरस्त) तीन प्रकारको हुन्छ । पहिलो प्रकार यो हो कि एक आदेशलाई परिवर्तन गरेर दोस्रो आदेश उतारियो । दोस्रो हो نسخ مع التلاوة अर्थात् पहिला आदेशका शब्द कुर्आन मजीदमा विद्यमान छन्, तिनलाई पढिन्छ, परन्तु दोस्रो आदेश जो पछि उतारिएको छ, त्यो पनि कुर्आन मजीदमा विद्यमान छ । अर्थात् निरस्त तथा त्यसलाई निरस्त गर्नेवाली दुबै आयतहरू विद्यमान छन् । निरस्तको तेस्रो प्रकार यो हो कि यिनलाई पढ्न निरस्त गरियो । अर्थात् कुर्आनमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यसलाई सम्मिलित गर्नुभएन । परन्तु तिनको आदेश शेष राखिएको छ । जस्त

(الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنَيَا فَارْجُمُوهُمَا الْبَتَّةَ)

"विवाहित पुरुष तथा स्त्री यदि व्यभिचार गर्दछन् भने निःसन्देह उनीहरूलाई ढुङ्गा हानि मृत्युदण्ड दिइयोस् ।" (मुअत्ता ईमाम मलिक)

यस आयतमा निरस्त गर्ने प्रथम दुई प्रकारका वर्णन छन् । ﴿مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ﴾मा दोस्रो प्रकार तथा ﴿أَوْ نُنسِهَا﴾मा पहिलो प्रकार । ننسها "हामी बिर्साइ दिन्छौं ।" को अर्थ हो कि त्यसको आदेश तथा पढ्नु दुबै उठाइहाल्छौं । अर्थात् हामीले त्यसलाई बिर्सिदियौं तथा नयाँ आदेश उतारिदियौं । अथवा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हृदय पटलबाट नै हामीले त्यसलाई मेटाइदियौं तथा त्यो पूर्णरुपले बिर्सिहालियो ।

यहूदी तौरातलाई अपरिवर्तनीय भन्थे तथा कुर्आन माथि पनि उनीहरूले केही आदेशहरू निरस्त भएको कारणले आलोचना गर्दथे । अल्लाह तआ़लाले उनको खण्डन गरेको छ तथा भनेको छ कि धर्ती तथा आकाशका राज्य केवल उसैका हातमा छन्, त्यसले जे उचित ठान्छ गर्दछ, जुन समय जुन आदेश आफ्नो ज्ञान तथा विवेकको आधारमा नै पारित गर्दछ तथा जसलाई चाहन्छ निरस्त गर्दछ । यो एउटा उसक़ो सामर्थ्यको प्रदर्शन हो । केही प्राचीन परम्परामा भ्रमित भएका (जस्तै अबू मुस्लिम असफाहानी मुतज़ली) तथा आजकलका पनि केही नवीकरण

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِیٍّ وَّلَا نَصِیْرٍ ﴿۱۰۷﴾

(१०७) के तिमीलाई ज्ञात छैन कि धर्ती तथा आकाशहरूको राज्य अल्लाहकै लागि हो । तथा अल्लाह बाहेक तिम्रो कोही संरक्षक तथा सहायक छैन ।

اَمْ تُرِیْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ كَمَا سُىِٕلَ مُوْسٰی مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ یَّتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِیْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِیْلِ ﴿۱۰۸﴾

(१०८) के तिमी आफ्नो रसूलसित त्यसैगरी प्रश्न गर्न चाहन्छौ जस्तो यसभन्दा पूर्व मूसा (अलैहिस्सलाम) सित सोधियो ।[1] (सुन !) जो ईमानलाई कुफ्रमा परिवर्तन गर्छ त्यो सोझो मार्गबाट पथ-विचलित हुनेछ ।

وَدَّ كَثِیْرٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوْ یَرُدُّوْنَكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ اِیْمَانِكُمْ كُفَّارًا ۖۚ حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَیَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۚ فَاعْفُوْا وَاصْفَحُوْا حَتّٰی یَاْتِیَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۱۰۹﴾

(१०९) यी अहले किताबका अधिकतर मानिस सत्य स्पष्ट भए उपरान्त पनि मात्र ईर्ष्या तथा द्वेषका कारण तिमीलाई पनि ईमानबाट हटाइदिन चाहन्छन्, तिमी पनि क्षमा गर तथा छाडिदेउ यहाँसम्मकि अल्लाह आफ्नो निर्णय लागू गरोस् । अवश्य अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक कार्य गर्न सामर्थ्य राख्दछ ।

وَاَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ وَمَا تُقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَیْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ

(११०) तिमी नमाज़को स्थापना गर तथा ज़कात (धर्मदान) दिँदैगर तथा जुन भलाई (पुण्य) तिमी आफ्नो लागि अगाडी पठाउने छौ त्यो सबै

गर्नेवालाहरूले यहूदीहरू सरह कुरआ़नमा आदेशहरूको परिवर्तनलाई मान्दैनन् । परन्तु ठीक कुरो त्यही हो जुन उपरोक्त पंक्तिहरूमा वर्णन गरिएका छन्, सदाचारी पूर्वजहरूको विश्वास पनि आदेशहरूलाई परिवर्तित गरिएको पक्षमा नै रहेको छ ।

[1] मुसलमानहरू (सहाबा) लाई चेतावनी दिइराखिएको छ कि तिमी यहूदीहरूको जस्तै आफ्ना ईशदूतसित आफ्नो मनोमानी अनावश्यक प्रश्न गर्ने नगर । यसमा अधर्मको सम्भावना छ ।

إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

अल्लाहको पासमा पुग्नेछ। नि:सन्देह अल्लाह (तआला) तिम्रा कर्महरूलाई देखिराखेको छ।[1]

وَقَالُوا لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾

(१११) तथा यिनीहरू भन्दछन् कि स्वर्गमा यहूदी तथा इसाईका अतिरिक्त कोही जाने छैन। यी मात्र उनका आशाहरू हुन्। उनीसित भन कि यदि तिमी साँचो हौ भने कुनै प्रमाण त प्रस्तुत गर।[2]

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِندَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

(११२) सुन ! जसले स्वयंलाई अल्लाहको लागि समर्पित गर्‍यो[3] तथा सदाचारी छ उसैका लागि उसको पोषक कहाँ प्रतिफल छ। तथा उनीलाई कुनै भय हुनेछ न त कुनै क्षोभ।

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ

(११३) यहूदी भन्दछन् इसाई सत्य मार्गमा छैनन्,[4] तथा इसाई भन्दछन् कि यहूदी सत्य

[1]यहूदीहरूलाई इस्लाम धर्म तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित जुन ईर्ष्या तथा द्वेष थियो, त्यसको कारण उनीहरू मुसलमानहरूलाई इस्लाम धर्मबाट विमुख गराउने कुराको भरपुर प्रयत्न गरिरहन्थे। मुसलमानहरूलाई भनिंदैछ कि तिमी धैर्य तथा क्षमाले काम लिंदै गर, यी आदेश तथा इस्लाम धर्मद्वारा अनिवार्य गरिएका कर्महरू गर्दैरह, जसको तिमीलाई आदेश दिइएको छ।

[2]यहाँ अहले किताबलाई त्यस गर्व तथा मायाजालमा अल्झिराखेको कुरा पुन: वर्णित गरिंदैछ, जसमा उनीहरू लिप्त थिए अल्लाह तआलाको आदेश भयो: मात्र उनका आशाहरू छन् जसबारे उनीहरूसित कुनै प्रमाण छैन।

[3]﴿أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ﴾ को अर्थ हो, मात्र अल्लाहको प्रश्नको लागि काम गरोस् तथा ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ को अर्थ हो अन्तिम ईशदूतको सुन्नतको अनुसार। कर्महरूलाई स्वीकार्य भएका यी दुई आधारभूत कुरा हुन् तथा अन्तिम मोक्ष यिनै नियमहरूको अनुसार गरिएका सत्कर्ममा आधारित छन् न कि मात्र आशाहरूमा।

[4]यहूदी तौरात पढ्दछन् जसमा आदरणीय मूसा अलैहिस्सलामको मुखबाट आदरणीय ईसा अलैहिस्सलामको पुष्टि विद्यमान छ। परन्तु यसका उपरान्त यहूदी आदरणीय ईसालाई अनुकरण गर्दैनथे। इसाईहरूको पासमा इंजील छ, जसमा आदरणीय मूसा तथा तौरातको अल्लाहको तर्फबाट हुने कुराको पुष्टि छ। यसका उपरान्त उनीहरू यहूदीहरूलाई झुठ्लाउँछन्।

الْيَهُوْدُ عَلٰى شَيْءٍ ۙ وَّهُمْ يَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ۭ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿١١٣﴾

मार्गमा छैनन् । यद्यपि यिनी तौरात पढ्दछन्, यसैप्रकार यिनीहरूको जस्तै कुरा अशिक्षित पनि भन्दछन् ।[1] केयामतका दिन अल्लाह तिनीहरूको यस मतभेदको निर्णय गर्नेछ ।

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ مَسٰجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِيْ خَرَابِهَا ۭ اُولٰۗىِٕكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَّدْخُلُوْهَآ اِلَّا خَاۗىِٕفِيْنَ ڛ

(११४) तथा त्यसभन्दा ठूलो अत्याचरी को छ ? जो अल्लाह (तआ़ला) का मस्जिदहरूमा अल्लाहको वर्णन गर्नुबाट रोक्दछ,[2] तथा उनलाई नष्ट गर्ने प्रयत्न गर्दछ,[3] यस्ता मानिसहरू भयभीत भई त्यसमा प्रवेश गर्नु

यहाँ अहले किताबलाई दुवै गुटका कुफ्र तथा ईर्ष्या एवं आ-आफ्नो विषयमा शुभ आशाहरूमा लिप्त हुने कुरोलाई प्रदर्शित गरिदैछ ।

[1]अहले किताबको अपेक्षा अरबका मूर्तिपूजक अशिक्षित थिए । यसकारण उनीहरूलाई अज्ञानी भनियो । तर उनीहरू पनि मूर्तिपूजक भए पश्चात यहूदी तथा इसाईहरू जस्तै यस असत्य आशाहरूमा लिप्त थिए कि ती नै सत्यतामा छन् । यसैकारण उनीहरू नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई अधर्मी भन्दथे ।

[2]जसले मस्जिदहरूमा अल्लाहको वर्णन गर्नबाट रोके, यी को हुन् ? यिनीहरूको विषयमा व्याख्याकारहरूका दुई मत छन् । एक मत यो हो कि यसबाट तात्पर्य इसाई हुन्, जो रोमका राजासित मिलेर बैतुल मुकद्दसमा यहूदीहरूलाई नमाज़ पढ्नबाट रोके तथा त्यसको विनाशमा भाग लिए । इब्ने जरीर तब्रीले यसै मतलाई अपनाउनु भएको छ । तर हाफ़िज इब्ने कसीरले यसबाट असहमत भई यसको लक्ष्य मक्काका मूर्तिपूजकहरूलाई भन्नुभएको छ, जसले एक त नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा उहाँका सहाबालाई मक्काबाट निष्काशन गर्न बाध्य गरे तथा मुसलमानहरूलाई अल्लाहको घरमा इबादत (उपासना) गर्नबाट रोके । त्यस पश्चात हुदैबियाको सन्धिको बेला यसै व्यवहारको पुनरावृत्ति गरे तथा भने कि हामी आफ्ना पूर्वजका हत्याराहरूलाई मक्कामा प्रवेश गर्न दिने छैनौं, यद्यपि अल्लाहको घरमा कसैलाई इबादत (उपासना) बाट रोक्ने आज्ञा तथा रीति थिएन ।

[3]आतङ्क तथा विनाश मात्र यो होइन कि त्यसलाई विध्वंस पारियोस् तथा भवनलाई हानि पुऱ्याइयोस्, अपितु उनमा अल्लाहको पूजा एवं वर्णन गर्नबाट रोक्नु, धार्मिक नियमहरूको स्थापना तथा शिर्कको प्रदर्शनबाट पवित्र पार्नुबाट मनाही गर्नु पनि आतङ्क तथा अल्लाहका घरहरूलाई बरबाद गर्नु हो ।

لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

पर्दछ,[1] उनीहरूका लागि संसारमा पनि अपमान छ तथा परलोकमा पनि ठूला-ठूला यातनाहरू छन् ।

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا
تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ
وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

(११५) तथा पूर्व एवं पश्चिमको मालिक अल्लाह नै हो । तिमी जता मुख फर्काउँछौ, त्यतै अल्लाहको मुख छ,[2] अल्लाह (तआला) परम शक्तिशाली सर्वज्ञ छ ।

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۗ
سُبْحَانَهُ ۖ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾

(११६) तथा यिनीहरू भन्दछन् कि अल्लाह (तआला) को सन्तान छ (होइन बरु) त्यो पवित्र छ । धर्ती एवं आकाशहरूको सम्पूर्ण सृष्टिमाथि

[1]यी शब्द सूचना सम्बन्धि हुन् परन्तु यसबाट तात्पर्य (यसबाट) यो इच्छा हो कि जब अल्लाह तआला तिमीलाई प्रभावशाली तथा विजयी बनाउँछ भने तिमी यी मूर्तिपूजकहरूलाई यसमा सन्धि तथा सुरक्षा नगरीकन रहने आज्ञा नदिनू । अत: जब ८ हिज्रीमा मक्का विजयी भयो त नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले घोषणा गर्नुभयो कि आउँदो वर्ष काअ्बामा कुनै मूर्तिपूजकलाई हज गर्ने तथा नाङ्गो परिक्रमा गर्ने अनुमति हुनेछैन । तथा जोसित जे सन्धि छ, सन्धिको अवधिसम्म उसलाई रहने आज्ञा छ । केहीले भनेका छन् कि यसमा शुभ-सूचना तथा भविष्यवाणी छ कि निकट भविष्यमा मुसलमानहरूलाई विजय प्राप्त हुनेछ तथा यी मूर्तिपूजक खाने काअ्बामा भयभीत भई प्रवेश गर्नेछन् कि हामीले मुसलमानहरूमाथि जुन पहिले अत्याचार गरेका थियौ, तिनको बदलामा हामीले दण्ड अवश्य पाउनेछौं अथवा हत्या नगरियोस् । अत: शीघ्र नै यो शुभ-सूचना पूरा भइहाल्यो ।

[2]हिज्रत पश्चात जब मुसलमान 'बैतुल मुकद्दस' तिर मुख फर्काइ नमाज़ पढ्ने गर्दथे, तब मुसलमानहरूलाई यसको दु:ख थियो, यस अवसरमा यो आयत अवतरित भयो । केहीको भनाई छ कि यो आयत त्यसबेला अवतरित भयो जब 'बैतुल मुक़द्दस' बाट फेरि खाने काअ्बातिर मुख फर्काउने आदेश भयो त यहूदीहरूले नाना प्रकारका मनगढन्त कुरा गरे, केहीको निकट यसको अवतरणको कारण यात्रामा सवारीमाथि ऐच्छिक (नफिल) नमाज़हरू पढ्ने आज्ञा प्रदान भयो कि सवारीको मुख जता भएपनि, नमाज़ पढ्न सक्छौ । कहिले केही कारण एकत्रित भइहाल्छन् तथा ती सबैको आदेशको लागि एउटै आयत अवतरित भएको छ । यस्ता आयतहरूका लागि विभिन्न कथन एकत्रित हुन्छन्, कुनै कथनमा एउटा अवतरित हुने कारणको वर्णन हुन्छ तथा कुनैमा अन्य । यो आयत पनि यसैप्रकारको हो । (अहसनुल तफ़सीर)

त्यसको अधिपत्य छ तथा प्रत्येक उसको आज्ञाकारी छ ।

بَدِيۡعُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ ؕ وَاِذَا قَضٰٓى اَمۡرًا فَاِنَّمَا يَقُوۡلُ لَهٗ كُنۡ فَيَكُوۡنُ ﴿١١٧﴾

(११७) त्यो आकाशहरू एवं धर्तीको स्रष्टा हो, तथा त्यो जुन कार्यको निर्णय गर्दछ भनिदिन्छ कि भइहाल, त्यो भइहाल्छ ।[1]

وَقَالَ الَّذِيۡنَ لَا يَعۡلَمُوۡنَ لَوۡلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوۡ تَاۡتِيۡنَاۤ اٰيَةٌ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيۡنَ مِنۡ قَبۡلِهِمۡ مِّثۡلَ قَوۡلِهِمۡ ؕ تَشَابَهَتۡ قُلُوۡبُهُمۡ ؕ قَدۡ بَيَّنَّا الۡاٰيٰتِ لِقَوۡمٍ يُّوۡقِنُوۡنَ ﴿١١٨﴾

(११८) तथा यसैप्रकार अज्ञानी मानिसहरूले पनि भने कि स्वयं अल्लाह (तआला) हामीसित कुरा किन गर्दैन अथवा हाम्रो पासमा कुनै निशानी किन आउँदैन, यसैप्रकार यस्तै कुरा[2] उनका पूर्वजहरूले पनि भनेका थिए, उनीहरूका तथा यिनीहरूका हृदय एकै प्रकारका भएका छन्,[3] हामीले त विश्वास गर्नेहरुका लागि निशानीहरुको वर्णन गरिदियौं ।

[1]अर्थात् अल्लाह त त्यो हो जो कि आकाश तथा धर्तीका प्रत्येक कुराको स्वामी हो । प्रत्येक वस्तु उसैको आज्ञाकारी छ । बरु आकाश तथा धर्तीका बिना कुनै नमूना वनाउनेवाला पनि त्यही हो । त्यसको अतिरिक्त जो काम चाहन्छ, त्यसको लागि त्यसलाई केवल एउटा स्पष्ट शब्द 'भइहाल' भन्नु काफ़ी छ । यस्तो शक्तिको लागि सन्तानको के आवश्यकता हुनसक्दछ ।

[2]यसबाट तात्पर्य अरबका मूर्तिपूजक हुन्, जसले यहूदीहरू जस्तै माँग गरे कि अल्लाह तआला सीधा हामीसित कुरा किन गर्दैन अथवा कुनै ठूलो निशानी किन देखाउँदैन जसलाई देखेर हामी मुसलमान भइहालौं ? जुन प्रकारले सूर: बनी इस्राईल आयत संख्या ९० देखि ९३ सम्म तथा अन्य स्थानहरूमा पनि वर्णन गरिएको छ ।

[3]अर्थात् अरबका मूर्तिपूजकहरूका हृदय कृतघ्नता, ईर्ष्या, द्वेष, विरोध तथा हटमा आफ्ना पूर्वका मानिसहरूका हृदय सरह भइहाले । जस्तो सूर: जारीयातमा आदेश छ :

﴿كَذٰلِكَ مَاۤ اَتَى الَّذِيۡنَ مِنۡ قَبۡلِهِمۡ مِّنۡ رَّسُوۡلٍ اِلَّا قَالُوۡا سَاحِرٌ اَوۡ مَجۡنُوۡنٌ ۞ اَتَوَاصَوۡا بِهٖ ۚ بَلۡ هُمۡ قَوۡمٌ طَاغُوۡنَ﴾

"यिनीभन्दा पूर्व जो पनि रसूल आयो उसलाई मानिसहरूले जादूगर तथा दिवाना नै भने । के यिनीहरूले त्यस कुराको एक-अर्कालाई वसीयत गरेर जाने गर्थे ? होइन यी सबै उद्दण्ड हुन् ।"

(११९) हामीले तपाईंलाई सत्यका साथ शुभ-संदेशवाहक तथा सावधान कर्ता बनाएर पठाएका छौं तथा नरकवासीहरूको विषयमा तपाईंसित सोधिने छैन ।

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

(१२०) तथा तपाईंसित यहूदी तथा इसाई कदापि प्रसन्न हुने छैनन्, जबसम्म तपाईं उनको धर्मको अनुसरण गर्नुहुन्न,[1] (तपाईं) भनिदिनुस् कि अल्लाहको मार्गदर्शन नै मागदर्शन हुन्छ,[2] तथा यदि तपाईंले आफ्नो पासमा ज्ञान आइपुगे पश्चात पनि उनीहरूको इच्छाको अनुकरण गर्नुभयो, भने अल्लाह समक्ष न त तपाईंको कोही संरक्षक हुनेछ न कोही सहायक ।[3]

وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ ٱلَّذِي جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

अर्थात् लगभग ती सबैमा समानरुपले उद्दण्डता थियो, यसकारण सत्यतिर आमन्त्रित गर्नेवालाहरूका समक्ष नयाँ-नयाँ माँगहरू राख्दछन् अथवा उनीहरूलाई दीवाना भन्दछन् ।

[1]अर्थात् यहूदी तथा इसाई धर्म स्वीकार गरिहालून् ।

[2]जो अब इस्लाम धर्मको रुपमा छ, जसको आमन्त्रण नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम दिइराख्नु भएको छ, न कि परिवर्तित रुपमा यहूदी तथा इसाई धर्म ।

[3]यो यस कुरामा चेतावनी हो कि ज्ञान आइसके पश्चात पनि यदि मात्र ती स्वयं गलत मानिसहरूलाई प्रसन्न गर्नको लागि उनको अनुकरण गरियो भने तिम्रो कोही सहायता गर्नेवाला हुनेछैन । यो वास्तवमा मुसलमानहरूलाई शिक्षा दिईदैछ कि आधुनिकीकरण गर्नेवाला तथा गलत मानिसहरूलाई प्रसन्न गर्नको लागि उनी पनि यस्ता काम नगरून, न धर्ममा वाकपटुता तथा त्रुटिपूर्ण तर्कका कार्य गरून् ।

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾

(१२१) जसलाई हामीले किताब दियौं,[१] तथा उनीहरू त्यसलाई त्यसरी पढ्दछन् जस्तो कि पढ्ने हक् छ,[२] उनीहरू यस किताबमा पनि ईमान (विश्वास) राख्दछन् तथा जो यसप्रति विश्वास गर्दैनन् उनीहरू नै आफ्नो नोक्सानी गर्दछन् ।[३]

يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾

(१२२) हे याकूबका पुत्रहरु ! मैले तिमीमाथि जुन अनुकम्पाहरू गरे, तिनलाई याद गर तथा यो पनि कि मैले तिमीलाई सम्पूर्ण समुदायहरूमा श्रेष्ठता प्रदान गरेको थिएँ ।

وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ

(१२३) तथा त्यस दिनसित तर्स जुन दिन कोही व्यक्ति कुनै व्यक्तिलाई कुनै लाभ पुऱ्याउने सक्ने छैन, न कुनै व्यक्तिबाट कुनै अर्थदण्ड

[१]अहले किताबका दुष्ट मानिसहरूका दुच्चरित्र एवं व्यवहारको आवश्यक वर्णन गरे पश्चात उनीहरूमा जो कोही पुण्यका कार्य गर्नेवाला तथा सदाचारी थिए, यस आयतमा उनका गुणहरू तथा उनका ईमानवाला हुने कुराको सूचना दिइँदैछ । यिनीहरूमा अब्दुल्लाह बिन सलाम तथा उनीजस्तै अन्य व्यक्ति छन् जसलाई यहूदीहरू मध्येबाट इस्लाम धर्म स्वीकार गर्ने सौभाग्य प्राप्त भयो ।

[२]"उनीहरु यसप्रकार पढ्दछन्, जुन प्रकार पढ्ने अधिकार छ ।" का कैयन् अर्थ वर्णित गरिएका छन् । जस्तै :-(१) "ध्यानपूर्वक पढ्दछन् ।" जब स्वर्गको वर्णन आउँछ तब स्वर्गको कामना गर्दछन् तथा नरकको वर्णन आउँछ भने त्यसबाट सुरक्षित रहने प्रार्थना गर्दछन् । (२) यसको हलाललाई हलाल, हरामलाई हराम ठान्दथे तथा अल्लाहको कथनलाई परिवर्तित गर्दैनथे । जस्तो अन्य यहूदीहरूले गर्दथे । (३) त्यसमा जे-जति लेखिएको छ, मानिसहरूलाई भन्दछन्, त्यसको कुनै कुरा लुकाउँदैनन् (४) यसका स्पष्ट आदेशित कुराहरूका अनुसार कर्म गर्दछन्, अस्पष्ट कुराहरूमा ईमान राख्दछन् तथा जुन कुरा बुझ्दैनन्, तिनलाई आलिमहरूबाट हल (समाधान) गराउँछन् । (५) यसको एक-एक कुराको पालना गर्दछन् । (फ़तहुल क़दीर) वास्तविकता यो हो कि पढ्ने अधिकार क्षेत्रमा यी सम्पूर्ण भावार्थहरूको समावेश छ तथा मार्ग-दर्शन यस्ता मानिसहरूको भाग्यमा आउँछ जो वर्णित कुराहरूको प्रयोजन गर्दछन् ।

[३]अहले किताब मध्येबाट जो नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा विश्वास गर्नेछैन, त्यो नरकमा जानेछ । जस्तो कि बुख़ारी तथा मुस्लिममा छ । (इब्ने कसीर)

स्वीकार गरिनेछ न उसलाई कुनै सिफारिश लाभ पुऱ्याउन सक्नेछ, न उसको सहायता गरिनेछ ।

وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿١٢٣﴾

(१२४) तथा (स्मरण) जब इब्राहीम (अलैहिस्सलाम) सित उनको प्रभुले कैयौं कुराहरूमा परीक्षा लिए[1] तथा उनले सबैलाई पूरा गरी देखाए, त (अल्लाह) ले आदेश गऱ्यो कि म तिमीलाई मानिसहरूको नायक बनाउनेछु । उनले सोधे–तथा मेरो सन्तानलाई ?[2] उत्तर दियो कि मेरो बाचामा अत्याचारीहरूसित होइन ।

وَإِذِ ابْتَلَىٰٓ إِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ بِكَلِمٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٢٤﴾

[1]शब्दसित तात्पर्य धार्मिक आदेश, हज़्का नियम, पुत्रको बलि, हिज़रत, नमरुदको अग्नि, आदि ती सबै परीक्षाहरू हुन्, जसबाट आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलाम गुज्रनु पऱ्यो, तथा उनी हरेक परीक्षामा सफल रहे जसको परिणामस्वरुप मनुष्यहरूका मुखिया पदबाट सम्मानित गरिए । अत: मुसलमान मात्र होइन, यहूदी, इसाई, यहाँसम्मकि अरबका मूर्तिपूजकहरू, सबैमा उनको व्यक्तित्वको सम्मान छ तथा उनलाई अगुवा मानिन्छ तथा सम्झिइन्छ ।

[2]अल्लाह तआ़लाले आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामको त्यस इच्छालाई पूर्ण गऱ्यो, जसको वर्णन क़ुरआ़न मजीदमै छ ।

﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ (العنكبوت : ٢٧)

"हामीले नबूअत तथा किताब उसको सन्तानलाई प्रदान गऱ्यौं ।" (सूर: अल-अनकबूत-२७)

अत: प्रत्येक नबी जसलाई अल्लाहले पठायो तथा प्रत्येक किताब जुनकि आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामको पश्चात अवतरित भयो, इब्राहीमको सन्तानमा नै यो श्रृङ्खला रहयो । (इब्ने कसीर) त्यसको साथ-साथै यो पनि भन्यो कि "मेरा वचन अत्याचारीहरूसित होइन ।" यस कुराको स्पष्टीकरण गरिदियो कि इब्राहीमलाई त्यति उच्च सम्मान तथा अल्लाहद्वारा समर्पित पदको पश्चात इब्राहीमकै सन्तानमा जो उद्दण्ड तथा अत्याचारी एवं मूर्तिपूजक हुनेछन्, उनलाई सिफारिश तथा सहायता गर्नेवाला कोही हुनेछैन । अल्लाह तआ़लाले यहाँ पैग़म्बरको सन्तानको महिमा महान भन्नेवालाको जरा काटिदिएको छ । यही ईमान तथा सत्कर्म छैन भने महात्माको सन्तान हुनु तथा महान व्यक्तिको

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا ؕ وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ؕ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

(१२५) हामीले बैतुल्लाह (काअ्बा) लाई मनुष्यहरूका लागि पुण्य तथा शान्तिको स्थान बनायौं,[1] तिमी "मक़ामे इब्राहीम"(इब्राहीमको स्थान–मस्जिदे हराममा एउटा निर्धारित स्थानको नाम हो, जुनकि काअबाको द्वारको सामुन्ने अलिकति बायाँतिर छ।) लाई "मुसल्ला (नमाज़ पढ्ने स्थान) निर्धारित गरिहाल,[2] तथा हामीले इब्राहीम र इस्माईल (अलैहिमुस्सलाम) सित वचन लियौं कि मेरो घरको परिक्रमा र एतका़फ

सन्तान हुने कुरालाई अल्लाहको दरबारमा के महत्व होला र ? नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको भनाई छ :

(مَنْ بَطَّأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ)

"जसलाई उसको कर्मले पछाडी छोड्यो, त्यसलाई त्यसका वंश अगाडी बढाउन सक्ने छैन।" (सहीह मुस्लिम)

[1]आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामको सम्बन्धबाट, जो यसका प्रथम निर्माता हुन्, बैतुल्लाहका दुई विशेषताहरू अल्लाह तआलाले यहाँ वर्णन गऱ्यो । प्रथम ﴿مَثَابَةً لِّلنَّاسِ﴾मानिसहरूका लागि पुण्यको स्थान), दोस्रो अर्थ हो बारम्बार फर्केर आउने स्थान जसले एक पटक बैतुल्लाहको दर्शनको सौभाग्य पाइहाल्यो, त्यो फेरि बारम्बार आउनलाई व्याकुल रहन्छ । यो कस्तो कामना हो, जसको तृप्ति हुँदैन अपितु दिन-प्रतिदिन व्याकुलतामा बृद्धि नै हुँदैजान्छ । दोस्रो विशेषता 'शान्तिस्थली' अर्थात् यहाँ कुनै शत्रुको भय रहँदैन । अतः अज्ञानकालमा पनि मानिसहरू कुनै शत्रुसित "हरम"को सीमामा प्राणघातक बदला लिदैनथे । इस्लामले यसको यस सम्मानलाई शेष राख्यो तथा यसलाई विस्तृत गरी यसको पालनामा जोड दियो ।

[2]**'इब्राहीमको स्थान'** सित तात्पर्य त्यो पत्थर हो, इब्राहीम जसमा उभिएर आदरणीय अलैहिस्सलाम काअ्बाको निर्माण गर्दथे । यस पत्थरमा आदरणीय अलैहिस्सलामका पद-चिन्ह छन् । अहिले यस पत्थरलाई एउटा शीशामा सुरक्षित राखिएको छ, जसलाई प्रत्येक हाजी तथा उमरा गर्ने व्यक्ति बैतुल्लाह दर्शनको समय हेर्न सक्दछ । यस स्थानमा परिक्रमा पूर्ण गरे पश्चात दुई रका़त नमाज़ पढ्नु सुन्नत छ ।

गर्ने तथा रुकूअ गर्ने एवं सजदः गर्नेहरूका लागि पवित्र एवं शुद्ध राख ।

(१२६) तथा जब इब्राहीमले भने, हे प्रभु ! तिमी यस स्थानलाई शान्तिमय नगर बनाउ तथा यहाँका निवासीहरूलाई जो अल्लाह तथा क़्यामतका दिनमा विश्वास गर्नेहरू छन्, फलहरूको बृद्धि प्रदान गर ।[1] अल्लाह (तआ़ला) ले भन्यो कि म काफ़िरहरूलाई पनि अलिकति लाभ दिनेछु अनि उनीहरूलाई आगोको यातनातिर विवश गरिदिनेछु । त्यो साह्रै नराम्रो स्थान हो ।

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَـٰذَا
بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ
ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ
وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ
فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ
عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

(१२७) र (स्मरण गर) इब्राहीम (अलैहिस्सलाम) तथा इस्माईल (अलैहिस्सलाम) काअ़बाको जग (तथा पर्खालहरू) उठाउँदै जान्थे तथा भन्दै जान्थे कि हे हाम्रा पालनकर्ता ! तिमी हामीबाट यस कार्यलाई स्वीकार गर, तिमी नै सर्वश्रोता तथा सर्वज्ञाता हौ ।

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ
مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَـٰعِيلُ
رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ
ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

(१२८) हे हाम्रो पोषक ! हामीलाई आफ्ना आज्ञाकारी बनाउ तथा हाम्रा सन्तान मध्येबाट एक समूहलाई आफ्नो आज्ञाकारी बनाउ तथा हामीलाई आफ्ना उपासनाहरू सिकाउ एवं हाम्रो याचना स्वीकार गर । तिमी क्षमावान्, दयानिधि हौं ।

رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً
لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ
عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

[1]अल्लाह तआ़लाले आदरणीय इब्राहीमका यी प्रार्थनाहरू स्वीकार गर्‍यो । यो नगर शान्तिको नगरी पनि हो, तथा अकृष्ट भूमि भएपनि संसारका सबै फल तथा हरेक प्रकारका अनाजको अधिकतालाई देखेर मनुष्य आश्चर्यचकित हुन्छ ।

(१२९) हे हाम्रो पोषक ! उनीहरूमा, उनीहरूबाट नै एउटा रसूल (ईशदूत) पठाउ,[1] जो उनीहरूको पासमा तिम्रा आयतहरू पढुन् तथा उनीहरूलाई धर्मशास्त्र एवं विज्ञान सिकाऊन्[2] तथा उनीहरूलाई शुद्ध गरून् ।[3] निःसन्देह तिमी नै प्रभावशाली एवं तत्वज्ञानी हौ ।

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

(१३०) र इब्राहीमको धर्मबाट त्यही विमुख हुनेछ, जो स्वयं मूर्ख हुन्छ, हामीले त त्यसलाई संसारमा पनि रोजेका थियौं तथा परलोकमा पनि त्यो सत्कर्मीहरूमध्ये छ ।

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ ۚ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾

[1]यो आदरणीय इब्राहीमं तथा इस्माईलको अन्तिम प्रार्थना हो । यो पनि अल्लाह तआ़लाले स्वीकार गऱ्यो तथा आदरणीय इस्माईल अलैहिस्सलामको सन्तान मध्येबाट परम आदरणीय मुहम्मद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई रसूल बनायो । यसैले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो :

(أنا دَعْوةُ أبي إبْرَاهِيم ، وَبِشَارةُ عِيسى وَرُؤْيا أمي التى رَأت)

"म आफ्नो पिता आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामको प्रार्थना, आदरणीय ईसाको शुभ-सूचना तथा आफ्नी माताको स्वप्न हूँ ।" (मुसनद अहमद ससंदर्भ इब्ने क़सीर) अरबको समाजमा परम पितामहलाई पनि पिता सरह नै सम्मान स्वरुप सम्बोधित गर्दछन् ।

[2]किताबसित तात्पर्य क़ुर्आन करीम तथा विज्ञानसित तात्पर्य हदीस छ । आयतहरू पढिसके पश्चात किताब तथा सुन्नतको शिक्षाको वर्णनबाट ज्ञात हुन्छ कि क़ुर्आन मजीदलाई मात्र पढ्नु पनि प्रिय तथां पुण्यको कारण हो । यदि त्यसका भावार्थ मात्र बुझिएछ भने सुब्हानल्लाह, सुनमा सुगन्ध हुनेछ । तर यदि क़ुर्आनको अनुवाद तथा भावार्थ बुझिन्न भने पनि त्यसको पठनमा आलस्य उचित छैन, क़ुर्आनको पठन स्वयं एउटा अलग्गै पुण्यको कार्य हो ।

[3]क़ुर्आनको पठन एवं किताबको शिक्षा एवं बुद्धिमतापूर्ण शिक्षाको पश्चात उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको दूत कर्मको यो चौथो उद्देश्य हो कि उनीहरूलाई बहुदेववाद तथा अन्धविश्वासको फोहोरबाट तथा चरित्र एवं व्यवहारका दुर्गुणहरूबाट पवित्र गरुन ।

[4]अरबी भाषामा رغب को सम्बन्ध عن सित छ भने, त्यसको अर्थ अनिच्छा हुन्छ । यहाँ अल्लाह तआ़ला, आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलामका ती मान-सम्मानको वर्णन गरिराखेको छ, जुनकि अल्लाह तआ़लाले उनलाई संसार तथा परलोकमा गरेको छ तथा यो पनि स्पष्ट गरिदियो कि इब्राहीमको समुदायबाट मुख फर्काउनु तथा

إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾

(१३१) जहिले (पनि) उसको पोषकले भन्यो कि आत्मसमर्पण गर, त्यतिखेर भन्यो कि मैले विश्वको स्वामीको लागि आत्मसमर्पण गरें।[1]

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِۦمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

(१३२) यसैको वसीयत (निर्देशन) इब्राहीम तथा याकूबले आफ्ना सन्तानलाई गरे, कि हाम्रा बच्चाहरू ! अल्लाह (तआला) ले तिम्रो लागि यस धर्मलाई निर्धारित गरिदिएको छ, सावधान ! तिमी मुसलमान नै भएको अवस्थामा मर्नू ।[2]

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ

(१३३) के तिमी (आदरणीय) याकूबको मृत्युको समय उपस्थित थियौ ?[3] जब उनले आफ्ना

स्पष्ट गरिदियो कि इब्राहीमको समुदयबाट मुख फर्काउनु तथा अनिच्छा व्यक्त गर्नु मुर्खहरूको कार्य हो, कुनै बुद्धिमानबाट यो कल्पना पनि गर्न सकिंदैन ।

[1]यो सम्मान तथा महत्व यसकारण प्राप्त भयो कि उनले आज्ञापालन तथा अनुकरणको अद्वितीय नमूना प्रस्तुत गरे ।

[2]आदरणीय इब्राहीम अलैहिस्सलाम तथा आदरणीय याकूब अलैहिस्सलामले (الدين) (सत्य धर्म) को वसीयत (निर्देशन) आफ्ना सन्तानलाई गरे जुन यहूदी धर्म होइन इस्लाम धर्म नै हो । जस्तो कि यहाँपनि यसको स्पष्टीकरण विद्यमान छ तथा कुरआन करीममा विभिन्न स्थानहरूमा पनि यसको विस्तृत वर्णन छ ।

[3]यहूदीहरूलाई चेतावनी तथा सावधान गरिंदैछ कि तिमी जुन यो दाबी गर्दछौ कि इब्राहीम तथा याकूबले आफ्ना सन्तानलाई यहूदी धर्ममा नै दृढ रहने कुराको वसीयत गर्नुभएको थियो, त के तिमी वसीयतको समयमा उपस्थित थियौ ? यदि उनीहरू भन्छन् कि उनीहरू उपस्थित थिए, त उनीहरू झूठा र पाखण्डी भए तथा यदि भन्छन् कि उपस्थित थिएनन् त उनीहरूको वर्णित दाबी असत्य सिद्ध भयो किनभने उनले जुन वसीयत गरेका थिए त्यो इस्लामको थियो न कि यहूदी धर्मको, न इसाई धर्मको, न मूर्तिपूजाको । सबै नबीहरूको धर्म इस्लाम धर्म थियो, यद्यपि नियमहरू तथा विषयहरूमा अलि अन्तर रहेको छ। यसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यी शब्दहरूमा वर्णन गर्नुभएको छ ।

(الأَنْبِيَاءُ أَوْلَادُ عَلَّاتٍ، أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى، وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ)

"नबीहरूको समूह" 'अल्लात' सन्तानको जस्तै छ, यिनका माताहरू भिन्न (तथा पिता एक) छन् तथा उनको धर्म एउटै नै छ। (सहीह बुखारी किताबुल अम्बिया)

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي ۖ قَالُوا نَعْبُدُ
إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا
وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

सन्तानसित भने कि मेरो मृत्यु पश्चात कसको इबादत (उपासना) गर्नेछौ ? तब सबैले उत्तर दिएका थिए कि तपाईंका प्रभुको तथा तपाईंका पूर्वज इब्राहीम तथा इस्माईल तथा इसहाकका ईष्टदेवको, जो एउटै छ । तथा हामी उसैका आज्ञापालक रहनेछौं ।

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ
لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ
وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

(१३४) यो समुदाय त गुज्रिसक्यो, (अवसान भइसक्यो जे उनीहरूले गरे त्यो उनीहरूको लागि छ तथा जुन तिमीले गर्नेछौ, त्यो तिम्रो लागि हुनेछ । उनीहरूको कर्मको विषयमा तिमीसित सोधिने छैन ।[1]

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ
تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

(१३५) र उनीहरू भन्छन् कि यहूदी तथा इसाई बन अनि मार्ग-दर्शन पाउनेछौ, तिमी भन कि सही मार्गमा त इब्राहीम (अलैहिस्सलाम) का अनुयायी छन्, तथा इब्राहीम (अलैहिस्सलाम) मात्र अल्लाहका आज्ञाकारी थिए, उनी मूर्तिपूजक थिएनन् ।[2]

[1]यो पनि यहूदीहरूलाई भनिँदैछ कि तिम्रा पूर्वजहरूमा जो नबी तथा सत्कर्मी भैसकेका छन्, उनीसित सम्वन्धको कुनै लाभ छैन । उनीहरूले जे-जति पनि गरे, त्यसको प्रतिफल उनीहरूलाई प्राप्त हुनेछ, तिमीलाई होइन, तिमीलाई त त्यही अनुसार प्राप्त हुनेछ, जस्तो तिमी कर्म गर्नेछौ । यसबाट ज्ञात भयो कि पूर्वजहरूको पुण्यात्मक कार्यहरूमा भरोसा तथा आश्रित हुनु गलत हो । वास्तविक कुरो ईमान तथा पूण्य कार्य नै हुन् । यो पूर्वका पण्यकर्ताहरूको पनि धर्म थियो तथा कयामतसम्म (अन्तिम दिन) आउने मानिसहरूको मोक्षको एकमात्र साधन हो ।

[2]यहूदी, मुसलमानहरूलाई यहूदी धर्मको तथा इसाई धर्मको आमन्त्रणा दिन्थे तथा भन्थे कि मार्गदर्शनको प्रकाश यसैमा छ । अल्लाह तआलाले भन्यो कि उनीसित भन कि प्रकाश इब्राहीमको धर्मको अनुकरणमा छ, जो हनीफ थियो (अर्थात् एक मात्र अल्लाहकै अनुयायी तथा त्यसको उपासना गर्नेवाला) त्यो मूर्तिपूजक थिएन, जबकि यहूदी धर्म तथा इसाई धर्म दुवैमा मूर्तिपूजाको समावेश छ । अब दूर्भाग्यले मुसलमानहरूमा पनि मूर्तिपूजनको प्रदर्शन सामान्य रूपले भइराखेका छन्, इस्लामको शिक्षा (بحمد الله) कुर्आन तथा हदीसमा सुरक्षित छन्, जसमा एकेश्वरवादको आधारशिला एवं शिक्षा धमिलो नभई अति स्पष्टरुपमा छ,

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

(१३६) (हे मुसलमानहरू !) तिमी सबै भन हामी अल्लाहमा ईमान ल्यायौं तथा त्यसमा पनि जे हामीतिर उतारियो तथा जे इब्राहीम, इस्माईल, इसहाक, तथा याकूब एवं उनका सन्तानमाथि उतारियो तथा जे-जति अल्लाहको तर्फबाट मूसा, ईसा तथा अन्य नबीहरूलाई दिइयो । हामी उनीहरूमध्ये कसैमा भेदभाव गर्दैनौं, हामी अल्लाहका आज्ञाकारी हौं ।[1]

فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

(१३७) यदि उनीहरू तिमीजस्तै ईमान ल्याए भने मार्गदर्शन पाउनेछन्, तथा यदि विमुख भए भने विरोधमा छन्, अल्लाह (तआला) उनी विरूद्ध निकट भविष्यमा तिम्रो सहायता गर्नेछ ।[2] त्यो उचितरुपले सुन्नेवाला तथा जान्नेवाला छ ।

जसबाट यहूदी, इसाई तथा मूर्तिपूजक धर्महरू (देवताहरूमा आस्था राख्नेवालाहरू) बाट इस्लामको भिन्नता स्पष्ट छ, परन्तु मुसलमानहरूको एक ठूलो संख्याको कर्म तथा विश्वासमा जुन मूर्तिपूजन प्रक्रियाका कल्पनाहरूले प्रवेश गरिहालेका छन्, त्यसले इस्लामको छविलाई संसारको दृष्टिबाट धमिलो तथा ओझेलमा पारिदिएको छ, किनभने अन्य धर्मका अनुयायीहरूको पहुँच सोझै कुरआन तथा हदीससम्म त हुनसक्दैन । उनीहरू मुसलमानका कर्महरूलाई देखेर नै अनुमान गर्नेछन् कि इस्लाममा तथा अन्य मूर्तिपूजाबाट प्रदूषित धर्मको बीच कुनै अन्तर नै प्रकट भइराखेको छैन । आउँदो आयतमा ईमानको सिद्धान्त वर्णन गरिदैछ ।

[1]अर्थात् ईमान यो हो कि सबै नबीहरूलाई अल्लाह तआलाको तर्फबाट जे-जति प्राप्त भयो अथवा उनीमाथि उतारियो, सबैमा विश्वास गरियोस्, कुनै पनि किताब तथा रसूललाई अस्वीकार नगरियोस् । कुनै एक किताब अथवा नबीलाई मान्नु, कसैलाई नमान्नु, यो नबीहरूमा अन्तर व्यक्त गर्दछ जसलाई इस्लामले उचित भनेको छैन । तर अब कर्म मात्र कुरआन करीमका नियमहरू तथा आदेशानुसार हुनेछन्, पूर्व किताबहरूमा लेखिए अनुसार होइन, किनभने पहिला त उनी आफ्ना मूलरुपमा छैनन्, परिवर्तित छन्, दोस्रो कुरआनले ती सबैका आदेशहरूलाई निरस्त गरिदिएको छ ।

[2]सहावा किराम (رضي الله عنهم) पनि यसै वर्णित नियम अनुसार ईमान ल्याएका थिए, यसैले सहाबाको उदाहरण दिंदै भनिदैछ कि, यदि उनीहरू यसैप्रकार ईमान ल्याउँछन्,

صِبْغَةَ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۫ وَّنَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿۱۳۸﴾

(१३८) अल्लाहको रङ्ग ग्रहण गर तथा अल्लाह (तआ़ला) भन्दा राम्रो रङ्ग कसको होला ?[1] हामी त त्यसैको इबादत (उपासना) गर्नेहरू हौं ।

قُلْ اَتُحَآجُّوْنَنَا فِى اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَ رَبُّكُمْ ۚ وَلَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ ﴿۱۳۹﴾

(१३९) (तपाईं) भनिदिनुस् कि के तिमी हामीसित अल्लाहको विषयमा झगडा गर्छौ, जो हाम्रो तथा तिम्रो प्रभु हो, हाम्रा लागि हाम्रा कर्म छन्, तिम्रा लागि तिम्रा कर्म,[2] हामी त शुद्धरुपले उसैका लागि हौं ।

जसप्रकार हे सहावा (رضی الله عنہم) तिमीले ईमान ल्याएका छौ भने अवश्य उनीहरूलाई मार्गदर्शन प्राप्त भइहाल्नेछ । यदि उनीहरू द्वेष तथा मतभेदका कारण मुख फर्काउँछन् भने आत्तिनुपर्ने आवश्यकता छैन, तिनीहरूका षड्यन्त्र तपाईंको केही बिगार्न सक्ने छैन किनभने अल्लाह तआ़ला तपाईंको संरक्षण गर्नेवाला छ । अतः केही वर्ष पश्चात नै त्यो वचन पूरा भयो तथा वनू कैनुकाअ एवं वनू नजीरलाई देश निष्काशन गरिदिइयो तथा वनू कुरैजा़लाई मारियो । ऐतिहासिक कथनमा छ कि आदरणीय उस्मान رضی الله عنه को शहादतको समय कुरआ़न उनको काखमा थियो तथा यस आयतका वाक्य(فسیکفیکہم الله) माथि उनको शरीरको रगतका थोपाहरू खसे । वरु रगतको धार पनि । यो कुरआ़न आज पनि टर्कीको पुरातत्व विभागमा सुरक्षित राखिएको छ ।

[1]इसाईहरूले एउटा पहेलो रङ्गको पानी निर्धारित गरेका छन्, जुनकि प्रत्येक इसाई बालकलाई तथा प्रत्येक त्यस व्यक्तिलाई पनि दिइन्छ, जसको उद्देश्य इसाई धर्म स्वीकार गर्नुपर्ने हुन्छ । यस रीतिको नाम उनीकहाँ "वैप्टिज़्म" छ । यो उनीकहाँ अति आवश्यक छ, यसविना उनीहरू कसैको पवित्र हुने कुराको कल्पना गर्दैनन् । अल्लाह तआ़लाले उनको खण्डन गरेको छ तथा भनेको छ कि वास्तविक रङ्ग त अल्लाहको रङ्ग हो । त्यसभन्दा श्रेष्ठ कुनै रङ्ग छैन । अल्लाहको रङ्गको तात्पर्य त्यो प्राकृतिक धर्म हो अर्थात इस्लाम धर्म हो, जसतर्फ प्रत्येक नवीले आ-आफ्नो कालमा आ-आफ्ना समुदायलाई आमन्त्रण गरे । अर्थात् 'एकेश्वरवाद' को आमन्त्रण ।

[2]के तिमी हामीसित यसकारण झगडा गर्दछौ कि हामी एक अल्लाहको पूजा गर्दछौं, उसैको लागि शुद्धरुपले पक्षधरको भावना राख्दछौं तथा उसैद्वारा वैधताको पालन तथा निषेधवाट वचाव गर्दछौं, यद्यपि त्यो हाम्रै प्रभु मात्र होइन तिम्रो पनि हो तथा तिमीले पनि उसँग यस्तै व्यवहार गर्नुपर्दछ जस्तो हामी गर्दछौं । यदि तिमी यस्तो गर्दैनौं भने तिम्रो कर्म तिमिसित, हाम्रो कर्म हामीसित । हामी त उसैको लागि शुद्धरुपले कार्य गर्दछौं ।

(१४०) के तिमी भन्छौ कि इब्राहीम, इस्माईल, इसहाक तथा याकूब एवं उनका सन्तान यहूदी अथवा इसाई थिए ? भनिदेउ के तिमी धेरै जान्दछौ अथवा अल्लाह (तआ़ला) ?[1] अल्लाह छेउ प्रमाण लुकाउनेवालाहरूभन्दा धेरै अत्याचारी अन्य को छ ? तथा अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा कर्महरूबाट अचेत छैन ।[2]

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾

(१४१) यो समुदाय हो जुन गुज्रिसक्यो, उनीहरूले गरे, उनीहरूका लागि छ तथा जे तिमीले गऱ्यौ तिम्रो लागि, तिमीसित उनका कर्महरूबारे प्रश्न गरिने छैन ।[3]

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

[1]तिमी भन्छौ यी नबीहरूको समूह तथा त्यसका सन्तानहरू यहूदी अथवा इसाई थिए, जबकि अल्लाह तआ़ला त्यसको खण्डन गरिराखेको छ । अब तिमी नै भन कि धेरै ज्ञान अल्लाहलाई छ कि तिमीलाई ?

[2]तिमीलाई ज्ञात छ कि यी नबी, यहूदी तथा इसाई थिएनन्, यसैप्रकार तिम्रा किताबहरूमा परम आदरणीय नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका निशानीहरू छन्, तर ती प्रमाणहरूलाई मानिसहरूबाट लुकाएर एउटा ठूलो अत्याचार गरिराखेका छौ, जुन अल्लाह तआ़लासित लुकेको छैन ।

[3]यस आयतमा पुनः लाभ तथा कर्मको विशेषताको वर्णन गरी पूर्वजहरू तथा महात्माहरूसित सम्बन्ध अथवा उनीमाथि भरोसालाई निरर्थक भनिएको छ, किनभने (مَنْ بَطَّأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ)

"जसलाई उसको कर्मले पछाडी छाडिदियो, उसको वंशले त्यसलाई अगाडी बढाउने छैन ।" (सहीह मुस्लिम)

अर्थ यो हो कि पूर्वजहरूको पुण्यबाट तिमीलाई कुनै लाभ तथा उनीहरूका पापमा तिमीसित कुनै सोधपूछ हुनेछैन, अपितु उनीहरूका कर्मको विषयमा तिमीसित अथवा तिम्रा कर्महरूको विषयमा उनीसित सोधिने छैन ।

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ [فاطر: ١٨]

"कोही कसैको बोझ उठाउने छैन ।" (सूरः फ़ातिर-१८)

﴿وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ﴾ [النجم: ٣٩]

मनुष्यको लागि त्यो नै सबैथोक हो जसको लागि उसले प्रयत्न गऱ्यो । (सूरः अल-नजम-३९)